36 970 Regels over de gereedstelling van de krijgsmacht (Wet op de defensiegereedheid)

Nr. 5 VERSLAG

Vastgesteld 18 september 2026

De vaste commissie voor Defensie, belast met het voorbereidend onderzoek van voorliggend wetsvoorstel, heeft de eer als volgt verslag uit te brengen van haar bevindingen.

Onder het voorbehoud dat de in het verslag opgenomen vragen en opmerkingen afdoende door de regering worden beantwoord acht de commissie de openbare behandeling van het wetsvoorstel voldoende voorbereid.

Inhoudsopgave

ALGEMEEN DEEL

1. Inleiding
2. De gereedstelling
3. Probleembeschrijving
4. Hoofdlijnen van het voorstel
5. Verhouding tot hoger recht
6. Verhouding tot nationale wetgeving
7. Gevolgen (m.u.v. financiële gevolgen)
8. Uitvoering
9. Toezicht en handhaving
10. Rechtsbescherming
11. Financiële gevolgen
12. Evaluatie
13. Adviezen en toetsen
14. Internetconsultatie
15. Draagvlak
16. Inwerkingtreding

ARTIKELSGEWIJS

Artikel 1.1
Artikel 1.2
Artikel 1.3
Hoofdstuk 3, algemeen
Artikel 3.2
Artikel 19.22
Artikel 19.23
Artikel 19.24
Artikel 19.25
Artikel 19.26
Artikel 19.28
Artikel 19.29

Artikel 19.31
Artikel 19.32
Artikel 19.33
Artikel 3.3
Artikel 3.4
Artikel 3.5
Artikel 3.6
Hoofdstuk 4, algemeen
Artikel 4.2
Artikel 4.3
Artikel 4.4
Artikel 4.5
Artikel 4.6
Artikel 4.7
Artikel 4.8
Artikel 4.9
Artikel 4.10
Artikel 4.11
Artikel 4.13
Hoofdstuk 5, algemeen
Artikel 5.1
Artikel 6.1
Artikel 7.2
Artikel 7.3
Artikel 8.1

Toelichting Bijlage I
Toelichting Bijlage II

ALGEMEEN DEEL

1. Inleiding

De leden van de **D66-fractie** hebben met interesse kennisgenomen van de voorliggende Wet op de defensiegereedheid. Deze leden onderschrijven het belang van een sterke krijgsmacht met voldoende ruimte voor gereedstellingsactiviteiten. Het betreft een verregaande wet die bij de leden van deze fractie diverse vragen oproept.

De leden van de **PRO-fractie** hebben kennisgenomen van het voorstel van de wet houdende regels over de gereedstelling van de krijgsmacht. Deze leden onderschrijven dat de penibele veiligheidssituatie vraagt om een sterkere krijgsmacht en de investeringen die bij die ambitie passen. Zij hebben dan ook begrip voor de wens van Defensie om het proces van gereedstelling te versnellen, maar hebben wel fundamentele vragen bij de wijze waarop de regering dat doel met dit wetsvoorstel wil bereiken. Het voorstel verleent namelijk structurele bevoegdheden om onder andere af te wijken van regels die de leefomgeving, de rechtsbescherming van burgers, de bescherming van persoonsgegevens

en rechtspositie van defensiepersoneel borgen. Deze leden vragen de regering dan ook om daadwerkelijk aan te tonen waarom het bestaande recht niet volstaat en waarom deze afwijkingen noodzakelijk, proportioneel en daadwerkelijk tijdelijk zijn. Zij hechten eraan dat versnelling niet ten koste gaat van rechtsbescherming, democratische controle en het draagvlak dat een sterkere krijgsmacht juist nodig heeft. Daarom hebben deze leden de volgende opmerkingen en vragen.

De leden van de **PVV-fractie** hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel Wet op de defensiegereedheid. De eerste taak van Defensie is het beschermen van ons eigen grondgebied en dat van onze bondgenoten. Daarvoor hebben we een krijgsmacht nodig die daadwerkelijk gereed is om Nederland te verdedigen.

De leden van de **CDA-fractie** hebben kennisgenomen van het voorstel van de Wet regels over de gereedstelling van de krijgsmacht (Wet op de defensiegereedheid). Deze leden hebben hier enkele vragen bij.

De leden van de **JA21-fractie** hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorstel voor de Wet op de defensiegereedheid (WODG). Deze leden onderschrijven dat de krijgsmacht ook buiten een formele noodtoestand realistisch moet kunnen oefenen, tijdig materieel moet kunnen verwerven en zich moet kunnen voorbereiden op een ernstige dreiging. Deze leden menen tegelijkertijd dat uitzonderingen op gewone regels alleen aanvaardbaar zijn als de nodige bescherming en afbakening vooraf duidelijk zijn.

De leden van de **BBB-fractie** hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorstel voor de Wet op de defensiegereedheid (WODG). Deze leden onderschrijven dat de verslechterde internationale veiligheidssituatie vraagt om een krijgsmacht die daadwerkelijk, geloofwaardig en tijdig gereed kan zijn. Militairen moeten kunnen trainen, oefenen en beschikken over het materieel, de infrastructuur en de informatie die nodig zijn om Nederland en onze bondgenoten te verdedigen.

De leden van de **PvdD-fractie** hebben met grote zorgen kennisgenomen van het wetsvoorstel. Daarin constateren deze leden dat het belang van Defensie met dit wetsvoorstel de belangen van natuur, milieu en privacy marginaliseert en dat met dit wetsvoorstel onevenredig veel macht en mogelijkheden komen te liggen bij de minister van Defensie ten opzichte van andere bestuursorganen en de rechtsstaat. Daarover hebben deze leden grote zorgen en veel vragen.

De leden van de **ChristenUnie-fractie** hebben met interesse kennisgenomen van het onderhavige wetsvoorstel. Deze leden onderschrijven het belang van een goede voorbereiding op en bescherming van Nederland tegen mogelijke toekomstige dreigingen. Tegelijkertijd achten zij het van groot belang dat de bescherming van het

Koninkrijk niet onnodig ten koste gaat van de democratische rechtsstaat. Het één beschermen mag het ander niet beschadigen. Vanuit dit uitgangspunt hebben deze leden een aantal vragen over het wetsvoorstel die zij graag aan de orde willen stellen.

De leden van de **SP-fractie** hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel voor de Wet op de defensiegereedheid. Zij hebben hier nog de volgende vragen over.

De leden van de **Groep Markuszower** hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel en hebben hierover enkele vragen.

De leden van de D66-fractie vragen wat wordt bedoeld met ‘onvermijdelijk’ in de memorie van toelichting. Waarom is het criterium ‘onvermijdelijk’ zwaarder dan het criterium ‘noodzakelijk’? Gelden daar objectieve en meetbare maatstaven voor en zo ja, waarom zijn die niet in het wetsvoorstel opgenomen?

De leden van de D66-fractie hebben een aantal algemene vragen die breder raken aan deze wet. Welke waarborgen voorkomen dat tijdelijke uitzonderingen zoals opgenomen in deze wet structureel worden? Op welke wijze waarborgt de regering dat alleen wanneer strikt noodzakelijk, gebruik wordt gemaakt van de uitzonderingen op bestaande wetgeving die deze wet mogelijk maakt? Kan de regering voor ieder van de in deze wet opgenomen mogelijkheden om af te wijken van bestaande wet- en regelgeving aangeven op welke manier democratische controle daarop wordt vormgegeven? Kan de regering toelichten wat de concrete gevolgen zijn voor de eilanden van Caribisch Nederland? Op welke manier worden risico’s op profilering en discriminatie voorkomen? Op welke manier is dit wettelijk verankerd? Kan de regering, in reactie op het advies van de Raad van State, toelichten waarom niet is gekozen voor medeondertekening van het wetsvoorstel door de meest betrokken bewindspersonen? Kan de regering daarbij ingaan op de verhouding tot aanwijzing 4.33 van de Aanwijzingen voor de regelgeving?

De leden van de PVV-fractie constateren dat het hoog tijd is dat Defensie de ruimte krijgt om te doen waarvoor een krijgsmacht bedoeld is: trainen en oefenen. Onze militairen moeten kunnen trainen zoals zij moeten vechten. Doorgeslagen milieu- en stikstofregels en eindeloze procedures mogen daarbij niet langer in de weg staan. Dat geldt ook voor het oefenen met drones en andere moderne wapensystemen. De veiligheid van Nederland en de gereedheid van onze krijgsmacht moeten vooropstaan.

De leden van de PVV-fractie zijn wel kritisch op de ruime mogelijkheden om persoonsgegevens van Nederlandse burgers en Nederlandse militairen te verwerken. Dat tijdens een realistische militaire oefening met bijvoorbeeld drones, camera's, sensoren of andere moderne systemen onvermijdelijk een persoon, voertuig, kenteken of andere tot een persoon herleidbare informatie in beeld komt of wordt geregistreerd,

is iets anders dan het gericht verzamelen, koppelen, analyseren, profileren en jarenlang bewaren van persoonsgegevens. Het eerste kan nu eenmaal het onvermijdelijke gevolg zijn van realistisch oefenen. Bij het tweede moet Defensie heel goed kunnen uitleggen waarom dat voor de gereedstelling noodzakelijk is. Zeker bij gevoelige gegevens over bijvoorbeeld politieke opvattingen, vakbondslidmaatschap, gezondheid of seksuele gerichtheid moet duidelijk zijn waarom Defensie deze gegevens nodig heeft, wat ermee gebeurt, hoe lang ze worden bewaard en wie daarop toezicht houdt.

Kan de regering bevestigen dat de militaire gereedheid leidend moet zijn en dat nationale wet- en regelgeving niet in de weg mag staan aan wat noodzakelijk is om onze militairen voldoende, grootschalig en realistisch te laten trainen en oefenen, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de BBB-fractie constateren tegelijkertijd dat gereedstelling volgens de regering een permanent en regulier proces is. Juist daarom vinden deze leden het van groot belang dat tijdelijke afwijkingsmogelijkheden, nieuwe grondslagen voor gegevensverwerking en ingrijpende personele bevoegdheden helder worden begrensd. Nationale veiligheid is een zwaarwegend belang, maar mag geen algemene reden worden om normale rechtsbescherming, privacy, personeelsrechten of de belangen van regio's structureel opzij te zetten.

De leden van de BBB-fractie vragen de regering of zij het uitgangspunt deelt dat de WODG geen parallel stelsel van permanente uitzonderingsbevoegdheden mag worden naast de reguliere wetgeving. Deze leden vragen voorts welke bevoegdheden volgens de regering noodzakelijk zijn voor de normale gereedstelling. Welke bevoegdheden zijn uitsluitend bedoeld voor acute situaties? Deze leden vragen welke waarborgen voorkomen dat tijdelijke afwijkingen een structureel karakter krijgen.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Inleiding van de Memorie van toelichting van de WODG. De regering schrijft dat op dit moment ongeveer de helft van de opleidings- en oefenactiviteiten van de krijgsmacht plaatsvindt in het buitenland. Kan de regering een overzicht geven van de exacte aantallen en verdeling van opleidings- en oefenactiviteiten in Nederland ten opzichte van andere landen (graag een overzicht per ander land en verdeeld over opleidings- en oefenactiviteiten)? De regering stelt dat het niet realistisch is om Nederlandse militairen nog vaker naar het buitenland te sturen voor hun oefen- en trainingsprogramma’s. Waarop baseert de regering dit? Hoe verhoudt zich dat tot de Europese inzet om te komen tot meer defensieve samenwerking? Is de regering het met de leden van de PvdD-fractie eens dat we in Nederland te maken hebben met extreem beperkte ruimte en een achteruithollende natuur, met weinig gebieden die uitsluitend geschikt zijn voor militaire opleidings- en oefenactiviteiten? Beaamt de regering dat hiervoor in andere EU-landen meer ruimte is, en dat het daarom goed zou zijn om te onderzoeken hoe er beter samengewerkt kan

worden en getraind kan worden in (bestaande militaire) gebieden buiten Nederland waar de kans op schade aan omliggende natuur een stuk lager ligt?

De leden van de PvdD-fractie lezen dat de krijgsmacht er is om te beschermen wat ons dierbaar is. Onder wat ons dierbaar is valt ook ons landschap, onze biodiversiteit, onze natuur en ons milieu. Snapt de regering dat er weinig overblijft om te beschermen als de krijgsmacht allerlei uitzonderingen krijgt om wat ons dierbaar is te beschadigen en de rechtsstaat te omzeilen? Deelt de regering de opvatting dat activiteiten van Defensie niet het noodzakelijke herstel van de Nederlandse natuur mogen ondermijnen? Deelt de regering de opvatting dat activiteiten van Defensie niet de noodzakelijke reductie van stikstofuitstoot mogen ondermijnen? Deelt de regering de opvatting dat activiteiten van Defensie niet de noodzakelijke afname van milieuvervuiling mogen ondermijnen? Deelt de regering de opvatting dat activiteiten van Defensie niet de noodzakelijke opschoning van ons grondwater mogen ondermijnen?

De leden van de PvdD-fractie constateren dat de behoeftes van de krijgsmacht met name lijken te liggen op het gebied van de toegenomen hybride oorlogsdreiging, cyberaanvallen en desinformatie. Kan de regering beamen dat op dit moment daar de grootste dreiging ligt voor de Nederlandse veiligheid? Waarom is het dan volgens de regering noodzakelijk dat de Omgevingswet, voor zover die ziet op de fysieke leefomgeving, wordt aangepast? Is het volgens de regering realistisch dat er in de komende jaren in Nederland op de grond tussen soldaten gevochten wordt? Zo nee, waarom wil de regering dan wel dat hierop geoefend wordt? Zo ja, kan daar een onderbouwing voor gegeven worden?

De leden van de SP-fractie lezen dat de regering de noodzaak tot het wetsvoorstel ‘mede vanuit de NAVO-norm’ beargumenteert. Kan de regering beargumenteren welke onderbouwing bestaat voor de NAVO-norm van 5% en hoe dit percentage bepaalt of de Nederlandse defensie gereed is of niet? Is het niet logischer om te kijken naar wat er nodig is in plaats van uit te gaan van een percentage van onze economie?

De leden van de Groep Markuszower vragen de regering de noodzaak voor de introductie van de Wet op de defensiegereedheid (WODG) en de vijfde amvb Besluit defensiegereedheid fysieke leefomgeving (Bdfl) concreet aan te tonen. Graag met concrete voorbeelden en in het licht van de huidige wetgeving, wat voegt de WODG concreet toe? Waar schiet huidige wetgeving tekort en waarom is er niet voor gekozen huidige wetgeving aan te passen? Is de regering het met deze leden eens dat het wettelijk stelsel van de Omgevingswet, ook met behoud van eenheid en kwaliteit de gereedstellingsactiviteiten kan reguleren op een manier die recht doet aan het defensiebelang? Indien nee, waarom niet? Dus, op welke fronten is het wettelijk stelsel van de Omgevingswet een (noodzakelijke) beperking voor de ambities, het doel en de strekking van de WODG? Kan Defensie een grondige analyse opleveren van de aspecten

die op dit moment niet zouden kunnen, al dan niet door gebruik te maken van al beschikbare uitzonderingsbepalingen, of die juist niet kunnen en daardoor de voorgestelde uitbreiding noodzakelijk maken?

2. De gereedstelling

De leden van de PRO-fractie constateren dat de begrippen ‘gereedheid’ en ‘gereedstelling’ fundamenteel zijn voor dit wetsvoorstel. Vrijwel elke bevoegdheid of uitzonderingspositie wordt immers geactiveerd door een vermeende belemmering van die gereedheid of gereedstelling. De precisie van deze twee definities bepaalt daarmee de reikwijdte van het gehele wetsvoorstel. Derhalve uiten deze leden hun zorgen over de zeer brede definitie van beide begrippen die maken dat de wet op vrijwel alles wat Defensie doet van toepassing is, zonder begin- of eindpunt.

De leden van de PRO-fractie constateren dat gereedheid wordt gezien als de “staat van de krijgsmacht of een onderdeel daarvan om geloofwaardig en doeltreffend ingezet te kunnen worden ter uitvoering van de in artikel 97 van de Grondwet omschreven taken” en geeft daarmee volgens de memorie van toelichting “uitdrukking aan het doel van gereedstelling”. Gereedstelling wordt vervolgens gedefinieerd als het “geheel van activiteiten, bedoeld in artikel 2.1, tweede lid, gericht op de ontwikkeling van een geloofwaardig en doeltreffend inzetbaar militair vermogen, met inbegrip van het voortzettingsvermogen daarvan”. Het is naar eigen zeggen dus een permanent proces en géén buitengewone omstandigheid. Hoe verhoudt dit zich tot bevoegdheden, bijvoorbeeld in de Wet ambtenaren defensie (WAD) en de Aanbestedingswet, die tot nu toe voor buitengewone crisissituaties zijn gereserveerd? Het wetsvoorstel biedt overigens geen objectieve maatstaf om vast te stellen wanneer de staat van gereedheid is bereikt of wanneer de gereedstelling daadwerkelijk in het geding is. Dat is niet louter een kwestie van meetbaarheid, maar de voorwaarde waaronder de bijzondere bevoegdheden van deze wet mogen worden toegepast. Hoewel artikel 1.3 voorziet in een jaarlijkse rapportage over de belemmeringen voor de gereedstelling, is deze naar eigen zeggen vormvrij en bevat het voor zover bekend zelf geen criteria. De wet dreigt daarmee structureel en in volle omvang van toepassing te worden.

De leden van de PRO-fractie wijzen er daarbij op dat het wetsvoorstel voor het moment waarop de bijzondere bevoegdheden kunnen worden toegepast telkens een andere formulering hanteert. Artikel 1.3 spreekt van “ernstige belemmeringen”, het voorgestelde artikel 1b, onderdeel b WAD van het “in het geding komen van een goede voortgang van de gereedstelling”, artikel 6.1, eerste lid van de omstandigheid waarin de tijdigheid van de gereedstelling “is of wordt bedreigd”, en artikel 8.1, eerste lid van een “belemmering of onaanvaardbare vertraging”. Geen van deze formuleringen is in artikel 1.1 gedefinieerd. Beschouwt de regering deze formulering als synoniem? Zo nee, welk verschil in drempel is met elk van hen beoogd? Zo ja, waarom is dan niet één begrip gehanteerd? Aan de hand van welke maatstaf kan de Kamer bovendien

vaststellen of die drempel in een concreet geval gehaald is? Deze leden vragen zich dan ook af waarom er niet voor is gekozen om deze begrippen eenduidiger te definiëren en te voorzien van objectieve maatstaven. Zij achten een te brede toepassing en daarmee mogelijk permanent karakter van dit wetsvoorstel namelijk onwenselijk. De brede formulering van artikel 2.1, tweede lid, onderdeel f benadrukt deze zorg: “andere activiteiten van de Nederlandse of een bondgenootschappelijke krijgsmacht of van andere defensieonderdelen die naar het oordeel van Onze Minister noodzakelijk zijn met het oog op de gereedheid, bedoeld in artikel 1.2”. Daarmee bepaalt de minister van Defensie dus zelf de omvang van het begrip dat de reikwijdte van de wet bepaalt. Daartegen zijn onvoldoende waarborgen aangebracht. Deelt de regering deze lezing?

De leden van de PRO-fractie hebben tevens hun twijfels bij de definitie van bondgenoten in de wetstekst nu ervoor gekozen is om “andere door Onze Minister aangewezen staten” in de tekst op te nemen. Bovendien schrijft de wet niet eens voor bij welk instrument deze aanwijzing verricht. Hierdoor lijkt de minister van Defensie de bevoegdheid te krijgen om zelfstandig staten aan te merken als bondgenoot zonder dat criteria zijn geëxpliceerd of parlementaire betrokkenheid is geborgd. Klopt dit? Zo nee, waarom is dan voor deze formulering gekozen? Zo ja, waarom is ervoor gekozen dit enkel bij de minister van Defensie te beleggen? Deze bevoegdheid kan immers verregaande gevolgen hebben voor de reikwijdte van de wet aangezien de verdediging van een bondgenoot is opgenomen in de doelstellingen van deze wet (artikel 1.2) en deze wet verstrekking van persoonsgegevens aan bondgenoten mogelijk maakt (artikel 4.13). Is de regering bereid om de aanwijzing van een staat als bondgenoot zoals bedoeld in deze wet vooraf aan het parlement voor te leggen? Zo nee, waarom niet?

Voor de leden van de PVV-fractie is gereedheid meer dan een percentage op papier. Militairen moeten voldoende kunnen oefenen, eenheden moeten inzetbaar zijn en materieel en munitie moeten beschikbaar zijn. Als Nederlandse regels dat onnodig in de weg staan, moeten die regels worden aangepast.

Welke oefeningen, trainingen of andere gereedstellingsactiviteiten konden de afgelopen vijf jaar door bestaande wet- en regelgeving niet doorgaan, slechts gedeeltelijk doorgaan of liepen hierdoor vertraging op? Kan de regering per voorbeeld aangeven om welke regel het ging, hoeveel vertraging hierdoor ontstond en wat de gevolgen waren voor de gereedheid?
Hoeveel noodzakelijke oefeningen of oefenuren zijn hierdoor de afgelopen vijf jaar naar schatting niet doorgegaan en welk deel daarvan werd veroorzaakt door milieu-, natuur- en stikstofregels, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Klopt het dat Defensie zelfs bij zoiets basaals als het oefenen met het graven van loopgraven en andere veldversterkingen tegen wet- en

regelgeving aanloopt? Zo ja, welke regels staan dit in de weg en hoe is het mogelijk dat onze militairen hierdoor worden beperkt bij een van de meest basale onderdelen van het militair optreden? Worden deze belemmeringen met de Wet op de defensiegereedheid volledig weggenomen? Zo nee, waarom niet, aldus de leden van de PVV-fractie.

Welke andere voorbeelden zijn er waarbij Defensie bij relatief eenvoudige of vanzelfsprekende militaire oefenactiviteiten tegen wet- en regelgeving aanloopt?
Welke problemen kan Defensie direct na inwerkingtreding van deze wet oplossen?
Hoe voorkomt de regering dat met deze wet weer nieuwe procedures en bureaucratie worden opgetuigd die Defensie uiteindelijk opnieuw vertragen, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de JA21-fractie vragen hoe de regering de wettelijke begrippen geloofwaardig, doeltreffend inzetbaar en tijdige gereedstelling concretiseert. Aan welke nationale of NAVO-gereedheidsnormen worden deze begrippen gekoppeld en waarom zijn zulke objectieve ijkpunten niet in de criteria van de wet opgenomen?

De leden van de JA21-fractie merken op dat gereedstelling een permanente taak is en dat in het rondetafelgesprek van 9 september 2026 is gesproken over een vrijwel permanente oranje situatie. Hoe voorkomt de regering dat een bevoegdheid die is bedoeld voor een ernstige belemmering feitelijk onderdeel wordt van de normale bedrijfsvoering? Deze leden vragen welke informatie de regering op grond van artikel 1.3 jaarlijks bij de begroting zal verstrekken.

De leden van de BBB-fractie lezen dat gereedstelling wordt omschreven als het geheel van activiteiten gericht op de ontwikkeling van een geloofwaardig en doeltreffend inzetbaar militair vermogen. Deze leden begrijpen dat gereedstelling geen duidelijk begin- of eindmoment kent. Dat maakt een werkbare definitie nodig, maar vergroot ook het belang van objectieve criteria wanneer aan het begrip gereedstelling vergaande rechtsgevolgen worden verbonden. Deze leden vragen de regering welke objectieve indicatoren worden gebruikt om vast te stellen dat de gereedheid daadwerkelijk wordt belemmerd.

De leden van de BBB-fractie vragen welke concrete begrenzing geldt voor de categorie 'andere activiteiten' die op grond van artikel 2.1, tweede lid, onderdeel f, naar het oordeel van de regering noodzakelijk kunnen zijn voor de gereedheid. Deze leden vragen hoe wordt voorkomen dat de permanente aard van de gereedstelling ertoe leidt dat tijdelijke afwijkingsbevoegdheden feitelijk achtereenvolgend of structureel worden gebruikt.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Gereedstelling van de Memorie van toelichting van de WODG. Kan de regering aangeven welke exacte indicatoren zij gebruikt om de mate van

gereedheid vast te stellen? Op welke wijze wordt vastgesteld of de Nederlandse krijgsmacht afschrikwekkend is? Wanneer acht de regering de krijgsmacht afschrikwekkend genoeg? Kan de regering aangeven wat dit concreet inhoudt voor materieel, personeel, oefeningen, inlichtingenpositie en financiën? Op welke wijze zorgt de regering ervoor dat 'afschrikwekkend' geen holle term wordt en reden om altijd meer te investeren in de krijgsmacht en de krijgsmacht altijd uit te breiden? Is de regering bereid om concrete doelen te stellen voor wanneer zij de krijgsmacht afschrikwekkend genoeg acht? Zo nee, waarom niet? Kan de regering toelichten welke gevolgen alle gereedstellingsactiviteiten genoemd in Bijlage I en alle gereedstellingsactiviteiten die plaatsvinden onder Bijlage II kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving? Kan de regering aangeven welke gevolgen deze gereedstellingsactiviteiten kunnen hebben voor bestaande plannen, projecten en doelstellingen voor de fysieke leefomgeving? Kan de regering aangeven welke gevolgen deze gereedstellingsactiviteiten kunnen hebben voor de juridische positie van omwonenden? Kan de regering aangeven in hoeverre het toestaan van gereedstellingsactiviteiten kan leiden tot schade bij natuur, omwonenden of bedrijven in de nabijheid?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering om nader uiteen te zetten wat de relatie is tussen voorliggend wetsvoorstel en het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. In hoeverre is in voorliggend wetsvoorstel en in de bijlage I bij artikel 3.1 al rekening gehouden met nieuwe locaties, bijvoorbeeld de kazerne in Zeewolde, waarmee Defensie in het kader van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie rekening houdt?

De leden van de SP-fractie hebben vragen bij een aantal cruciale definities die in dit wetsvoorstel worden gehanteerd. Als onderbouwing voor dit wetsvoorstel wordt verwezen naar de Defensienota, volgens welke we ons in een 'grijs gebied' bevinden tussen oorlog en vrede. Deze leden vragen zich af hoe dit 'grijze gebied' wordt gedefinieerd. Welke criteria worden hierbij gebruikt? Wie bepaalt dit? Op welk moment in de afgelopen decennia was er geen sprake van een 'grijs gebied'? Wat betekent dit voor de tijdelijkheid van dit wetsvoorstel? Deze leden hebben vergelijkbare vragen bij het begrip defensiegereedheid. Wanneer is defensie eigenlijk gereed, kan dit objectief vastgesteld worden en welke criteria hanteert de regering hiervoor?

De leden van de SP-fractie constateren dat in het wetsvoorstel verschillende besluiten en uitwerkingen worden gebaseerd op 'noodzakelijkheid' of 'onvermijdelijkheid' voor de defensiegereedheid. Deze begrippen vinden deze leden onduidelijk en subjectief, wat willekeur in de uitvoering met zich mee kan brengen. Ziet de regering dit risico ook? Wie bepaalt wanneer iets noodzakelijk is voor de defensiegereedheid? Wie bepaalt wanneer iets onvermijdelijk is voor de defensiegereedheid? Hoe worden deze open en voor meerdere interpretaties vatbare bepalingen in de wet nader ingevuld en afgebakend? Hoe wordt bijvoorbeeld bepaald wat onder noodzakelijkheid

en onvermijdelijkheid wordt verstaan bij het verzamelen van persoonsgegevens en zelfs bijzondere persoonsgegevens? En welke criteria gelden voor het uitbreiden van bevoegdheden (van het ministerie, en van de minister in het bijzonder) wanneer dit noodzakelijk wordt geacht voor de defensiegereedheid? Kunnen deze begrippen, criteria en beoordelingsprocedures nader worden toegelicht?

De leden van de Groep Markuszower zien dat er nog onduidelijkheid bestaat over (de aard en de gevolgen van) de gereedstellingsactiviteiten. Er bestaat onvoldoende duidelijkheid en dus rechtsonzekerheid over de vraag welke impact het toestaan van deze activiteiten zal hebben op de fysieke leefomgeving, op de (al bestaande) plannen, projecten en doelstellingen voor de fysieke leefomgeving en op de (juridische) positie van omwonenden. Op welke manier houdt de regering rekening met deze onzekerheid en op welke manier wordt deze weggenomen? Het toestaan van gereedstellingsactiviteiten kan leiden tot schade voor omwonenden en bedrijven in de omgeving. De gebruikelijke regeling voor nadeelcompensatie uit de Omgevingswet is op deze activiteiten niet van toepassing, gelet op de in artikel 15.1 van de Omgevingswet aangewezen besluiten. Op welke wijze kunnen omwonenden en bedrijven die hierdoor schade lijden alsnog in aanmerking komen voor nadeelcompensatie?

3. Probleembeschrijving

De leden van de PRO-fractie maken uit de memorie van toelichting op dat Defensie tegen allerlei wetten en regels meent aan te lopen die de Wet op de defensiegereedheid weg moet nemen. Zij hebben er begrip voor dat Defensie dergelijke knelpunten weg wil nemen. Zij maken uit de toelichting echter op dat er veel wel kán, maar alsnog niet gebeurt. Defensie voert daarvoor onder andere aan dat er in de praktijk onzekerheid bestaat over de mogelijkheden. In hoeverre betekent dit dat de interne kennispositie over wet- en regelgeving het knelpunt is in plaats van wet- en regelgeving als zodanig?

De leden van de PRO-fractie vragen zich af in hoeverre dit wetsvoorstel de geëigende route is om de knelpunten zoals beschreven in de memorie van toelichting op te lossen omdat bestaande wet- en regelgeving reeds afwijkingsmogelijkheden biedt voor Defensie. De Afdeling advisering van de Raad van State merkt bijvoorbeeld op dat de Omgevingswet het al mogelijk maakt om aan de noodzakelijke gereedstelling een zwaarwegend belang toe te kennen en daaraan zo nodig voorrang te verlenen. Deze leden vragen de regering waarom die ruimte in de praktijk onvoldoende blijkt. Ook de Regeringscommissaris voor de Omgevingswet stelt in zijn position paper van 4 september jl. vraagtekens bij de noodzaak van de WODG en bijbehorende Besluit defensiegereedheid fysieke leefomgeving. Naar zijn inschatting kan een groot deel van de gereedstellingsactiviteiten reeds mogelijk gemaakt worden door op grond van artikel 4.3 Ow (tijdelijke) regels toe te voegen in het Besluit activiteiten leefomgeving, het Besluit bouwwerken leefomgeving en het Besluit kwaliteit leefomgeving. Daarnaast wordt de

experimenteerbepaling van artikel 23.3 Ow genoemd als terugvaloptie. Deze leden vragen de regering daarom gemotiveerd op beide routes zoals genoemd door de Regeringscommissaris in te gaan en daarbij per gereedstellingsactiviteit uit bijlage I en per categorie uit bijlage II inzichtelijk te maken welke belemmeringen zich concreet voordoen en waarom die niet binnen de bestaande wet- en regelgeving kunnen worden weggenomen.

De leden van de PRO-fractie lezen eerder in de toelichting dat het niet realistisch zou zijn om Nederlandse militairen nog vaker naar het buitenland te sturen voor hun oefen- en trainingsprogramma's. Deze leden begrijpen nu dat de krijgsmacht voor ongeveer de helft van haar opleidings- en oefenactiviteiten gebruik maakt van ruimte in het buitenland. Uiteraard brengt het bondgenootschappelijk verband ook verplichtingen met zich mee om ook in Nederland gezamenlijk te oefenen; Nederlandse problemen kunnen niet onbegrensd afgewenteld worden op bondgenoten. Tegelijkertijd dient Nederland ook eerlijk te zijn over de beschikbaarheid van schaarse ruimte; Nederland is nu eenmaal een klein en dichtbevolkt land. Daarom vernemen deze leden graag welke verhouding wel als wenselijk en realistisch wordt beschouwd en waarom. Is het overigens niet zo dat sommige activiteiten simpelweg beter uitgeoefend kunnen worden in het buitenland, ook als de ruimte in Nederland niet schaars is? Bekendheid met het terrein wordt bijvoorbeeld aangedragen als reden om meer in Nederland te oefenen. Hoewel deze leden dit argument kunnen volgen, vragen zij zich af of dit niet nog meer geldt voor het terrein aan de oostflank, waar toch het grootste risico op reëel conventioneel militair conflict bestaat. Defensie voert aan dat dit ook duurder zou zijn, maar hoe wegen deze kosten op tegen de eventuele maatschappelijke kosten wanneer andere noodzakelijke activiteiten in de leefomgeving geen doorgang kunnen vinden door de wens van Defensie om meer in Nederland te doen?

De leden van de PRO-fractie onderkennen dat andere ruimtevragers, zoals woningen, recreatie en bedrijvigheid zich de afgelopen decennia in de nabijheid van defensielocaties hebben gevestigd, met bijkomende knelpunten. Zij merken echter op dat hier voornamelijk een opdracht ligt voor de ruimtelijke ordening die met dit wetsvoorstel niet wordt opgelost maar mogelijk wordt bemoeilijkt. De regering stelt dat het wetsvoorstel en het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) elkaar versterken en dat afwijkingen vervallen zodra het NPRD erin voorziet. Deze koppeling is echter niet specifiek in de wet vastgelegd. Deze leden vragen de regering per activiteit uit bijlage I aan te geven of die ook onder het NPRD valt en op welk moment de afwijking naar verwachting kan vervallen. Zij merken daarbij op dat NPRD-projecten zoals nieuwe jachtvliegtuigcapaciteit en munitieopslag pas in 2035-2040 zijn voorzien. Deelt de regering de conclusie dat de tijdelijke afwijkingen in de praktijk dus tien tot vijftien jaar kunnen duren? Het Interprovinciaal Overleg (IPO) wijst in deze context overigens op de spanning die bestaat tussen de afspraken die tijdens het zorgvuldige participatieproces van het NPRD zijn gemaakt en de mogelijkheden om van die afspraken af te wijken via

deze wet. Kan de regering toezeggen dat afspraken die in het kader van het NPRD met medeoverheden zijn gemaakt niet aan de kant geveegd worden met beroep op deze wet? Daarnaast vragen medeoverheden naar de gezamenlijke effecten van dit wetsvoorstel en het NPRD op milieu- en geluidsruimte. De regering herkent deze zorgen, maar beantwoordt ze niet. Deze leden vragen de regering daarom alsnog inzicht te geven in deze cumulatieve effecten.

Naast de effecten op milieu- en geluidsruimte vragen de leden van de PRO-fractie naar de gevolgen voor bestaande en voorziene woningbouw- en bedrijfslocaties rond defensieterreinen. Kunnen de activiteiten op grond van dit wetsvoorstel of de structurele inpassing die de regering nastreeft leiden tot ruimere geluids- of veiligheidszones? Wat zijn in dat geval de gevolgen voor bouwplannen in de omgeving en wie draagt de kosten daarvan? Hoe worden gemeenten en provincies hierbij betrokken?

De leden van de PRO-fractie vernemen uit de toelichting dat de daadwerkelijke effecten van afwijking op grond van dit wetsvoorstel voor de fysieke leefomgeving naar verwachting van Defensie relatief gering zullen zijn. Wat betekent dit precies en waarop baseert Defensie deze verwachting, nu de passende beoordeling en de milieueffectrapportage van het Besluit defensiegereedheid fysieke leefomgeving nog niet gereed zijn? Bovendien geeft Defensie zelf aan dat de activiteiten die worden verricht moeilijk vast zijn te leggen. Bemoeilijkt dit niet ook de meetbaarheid van de effecten? Deze leden hebben er echter begrip voor dat de activiteiten van Defensie zich er niet altijd toe lenen om op detailniveau vastgelegd te worden. Kan de regering concrete voorbeelden geven van vergunningsvoorschriften die “verlammend” zouden werken en daarbij uiteenzetten waarom de gevraagde flexibiliteit niet in de vergunningen zelf kan worden geregeld? Tevens vernemen deze leden graag voor welke activiteiten momenteel nog een vergunning ontbreekt of is verouderd. En in hoeverre de naleving voldoende op orde is aangezien de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) hier in januari 2025 al voor waarschuwde. Wordt deze situatie met de komst van de WODG alsnog gelegaliseerd?

De leden van de PRO-fractie lezen dat de regering werkt aan een structurele verbetering van de positie van Defensie in de Omgevingswet. Zij constateren dat de regering de afwijkingen in de fysieke leefomgeving daarom nadrukkelijk als tijdelijk presenteert, maar dat de wet als zodanig geen vervalbepaling bevat. Het maximum van vijf jaar in artikel 19.22, tweede lid, onderdeel b, geldt bijvoorbeeld alleen “voor zover de aard van de gereedstellingsactiviteit of de afwijking zich daar niet tegen verzet” en aan de duur van de verlenging in het derde lid is in het geheel geen maximum gesteld. Hierdoor bestaat het risico dat deze tijdelijke inpassing toch een structureel karakter krijgt. Erkent de regering dit risico? Wanneer is deze structurele inpassing, zoals ook aan de orde gesteld door de Afdeling, gereed? Is de regering bereid een vervalbepaling op te nemen voor de afwijkingsmogelijkheden in afdeling

19.6 van de Omgevingswet in afwachting van de structurele inpassing van het defensiebelang?

De leden van de PRO-fractie lezen dat bij afwijking van de rechtspositie steeds een delicaat evenwicht bewaard moet blijven tussen de noodzaak op korte termijn en de positie van Defensie op de arbeidsmarkt op langere termijn. Hoe weegt de regering dat evenwicht bij de voorgestelde wijziging van artikel 1b WAD? Welke gevolgen verwachten zij voor werving en behoud van personeel nu de vakbonden waarschuwen voor aantasting van rechtszekerheid?

De leden van de PVV-fractie vinden het onacceptabel als Nederlandse militairen niet voldoende of niet realistisch kunnen oefenen omdat milieu- en andere regels de gereedheid van onze krijgsmacht in de weg staan. Zeker in de huidige veiligheidssituatie kan Defensie zich geen jarenlange procedures en onnodige beperkingen veroorloven.

Kan de regering afzonderlijk ingaan op de belemmeringen voor Defensie door stikstof, natuurregels, geluid, laagvliegen, drones en andere onbemande systemen, schietoefeningen, munitieopslag, gevaarlijke stoffen en militaire transporten? Welke nationale regels, waaronder milieu-, natuur- en stikstofregels, belemmeren de gereedstelling van Defensie terwijl Nederland daartoe niet op grond van Europees of internationaal recht verplicht is? Welke daarvan kunnen worden geschrapt of versoepeld? Is de regering bereid dergelijke nationale koppen daadwerkelijk te schrappen wanneer deze noodzakelijke militaire activiteiten in de weg staan, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Zijn er Europese regels die de noodzakelijke gereedstelling van onze krijgsmacht belemmeren? Zo ja, welke regels zijn dat en welke concrete militaire activiteiten worden daardoor beperkt? Welke uitzonderingsmogelijkheden bieden de Europese verdragen en Europese regelgeving voor nationale veiligheid, defensie en militaire gereedheid en maakt Nederland daar maximaal gebruik van? Zo nee, waarom niet? Welke Europese regels zouden volgens de regering moeten worden aangepast of geschrapt om Defensie voldoende ruimte te geven om te trainen, oefenen en gereed te stellen? Welke concrete inzet pleegt de regering hiervoor in Europees verband? Kan zich volgens de regering een situatie voordoen waarin een Europese regel de noodzakelijke gereedstelling van de Nederlandse krijgsmacht zodanig belemmert dat de regering er bewust voor zou kiezen die regel niet na te leven? Zo ja, onder welke omstandigheden zou de regering dat overwegen en welke juridische en politieke gevolgen zou zij daarbij aanvaarden? Zo nee, wat doet de regering wanneer naleving van een Europese regel naar haar oordeel daadwerkelijk verhindert dat Nederland zijn eigen grondgebied of dat van zijn bondgenoten voldoende kan verdedigen, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Welke internationale verdragen of daaruit voortvloeiende verplichtingen beperken op dit moment de mogelijkheden van Defensie om voldoende en

realistisch te trainen, oefenen en gereed te stellen? Kan de regering deze verdragen en de concrete belemmeringen per verdrag noemen? Is de regering bereid verdragen die de noodzakelijke gereedstelling van de krijgsmacht structureel belemmeren te wijzigen, te heronderhandelen of, als aanpassing niet mogelijk blijkt, op te zeggen? Zo ja, voor welke bestaande verdragen zou dit volgens de regering aan de orde kunnen zijn? Zo nee, waarom sluit de regering dit op voorhand uit, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Welke problemen met de gereedstelling worden niet door wetgeving veroorzaakt, maar door Defensie zelf, bijvoorbeeld door interne procedures, personeelstekorten of trage besluitvorming? Welke obstakels die de Wet op de defensiegereedheid wegneemt, konden niet worden verholpen met de Belemmeringenwet Landsverdediging, die per 1 januari 2024 is ingetrokken? In welke opzichten biedt de Wet op de defensiegereedheid ruimere of andere mogelijkheden dan de voormalige Belemmeringenwet Landsverdediging, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de CDA-fractie lezen dat andere ruimtevragers, zoals woningen, recreatie en bedrijvigheid, zich in de afgelopen decennia dichter bij defensielocaties hebben gevestigd. Deze leden vragen hoe Defensie, gemeenten en provincies voortaan voorkomen dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen opnieuw toekomstige gereedstelling onnodig beperken. Wordt het belang van defensiegereedheid voldoende verankerd in nationale, provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies? Zo ja, op welke manier? De regering stelt dat de werkelijke effecten van de mogelijke afwijkingen voor omgevingsbelangen naar verwachting relatief gering zijn. Deze leden vragen wat de onderbouwing is van deze verwachting. Geldt dit voor alle activiteiten of vooral voor activiteiten binnen bestaande defensieterreinen en contouren? Hoe worden cumulatieve effecten, zoals geluid, stikstof, natuurverstoring en verkeersbewegingen samen, beoordeeld?

De leden van de CDA-fractie vragen hoe de regering het draagvlak rond activiteiten in de fysieke leefomgeving wil bewaken. Realistisch oefenen is uiteraard noodzakelijk, maar draagvlak bij omwonenden, gemeenten, provincies en terreinbeheerders is ook van groot belang. Hoe wordt voorkomen dat snelle besluitvorming leidt tot minder vertrouwen in Defensie?

De leden van de CDA-fractie lezen dat de aanbestedingswetgeving al uitzonderingsmogelijkheden kent, maar dat die niet altijd passend zijn voor tijdige gereedstelling. De regering wil daarom omwille van transparantie en rechtszekerheid beter duiden hoe flexibiliteit bij urgentie kan worden toegepast. De regering schrijft daarbij onder andere dat bestaande alternatieven, zoals dwingende spoed, niet altijd passend zijn. De leden van de CDA-fractie vragen de regering dit nader toe te lichten. Wanneer is dwingende spoed onvoldoende, maar is versnelling

vanwege gereedstelling wel gerechtvaardigd? Kan de regering voorbeelden daarvan geven?

De leden van de JA21-fractie vragen de regering voor iedere activiteit uit bijlage I en iedere categorie uit bijlage II ten minste één concreet geval te beschrijven waarin een oefening, training, verwerving of andere gereedstellingsactiviteit is geannuleerd, vertraagd of beperkt.

De leden van de JA21-fractie constateren dat Defensie tijdens de technische briefing geen concrete tijdwinst van de wet kon kwantificeren en dat ook tijdens het rondetafelgesprek geen overtuigend voorbeeld is gegeven waarin de voorgestelde route aantoonbaar sneller is dan de bestaande Omgevingswet. Op welke empirische gegevens berust dan de veronderstelling dat dit wetsvoorstel de gereedstelling versnelt? Deze leden vragen waarom bestaande instrumenten, waaronder algemene regels, maatwerk, de experimenteerbepaling en andere afwijkingsmogelijkheden van de Omgevingswet, niet toereikend zijn.

De leden van de JA21-fractie merken op dat de Belemmeringenwet Landsverdediging in de toelichting als historisch voorbeeld wordt aangehaald, terwijl tijdens de technische briefing geen concrete toepassing van die wet kon worden genoemd en het vervallen ervan in 2024 volgens Defensie geen activiteit heeft stilgelegd. Welke bewijskracht kent de regering nog aan dit precedent toe?

De leden van de JA21-fractie vragen voor welke personele maatregelen de Wet ambtenaren defensie en de bestaande militaire en burgerlijke rechtspositieregels momenteel daadwerkelijk onvoldoende ruimte bieden. Deze leden vragen voorts hoe de regering voorkomt dat alleen de vraagzijde van Defensie wordt versneld, terwijl productie vastloopt op vergunningen, netcongestie of capaciteit bij leveranciers.

De leden van de BBB-fractie zien dat het wetsvoorstel op meerdere terreinen ingrijpende nieuwe instrumenten introduceert omdat bestaande wet- en regelgeving volgens de regering onvoldoende ruimte biedt. De Afdeling advisering van de Raad van State heeft in haar advies (Kamerstuk 36 970, nr. 4) de noodzaak van versterkte gereedstelling onderschreven, maar ook gevraagd om concreter te maken welke juridische belemmeringen Defensie in de praktijk ondervindt. Deze leden vragen de regering per hoofdonderdeel van het wetsvoorstel aan te geven welk concreet juridisch knelpunt met de nieuwe bevoegdheid wordt opgelost.

De leden van de BBB-fractie vragen per hoofdonderdeel waarom bestaande afwijkingsmogelijkheden, vergunningprocedures of andere reguliere instrumenten onvoldoende zijn om dat knelpunt op te lossen. Deze leden vragen de regering inzichtelijk te maken in welke gevallen vertraging wordt veroorzaakt door een ontbrekende wettelijke grondslag, in plaats van door capaciteitstekorten of uitvoeringsproblemen binnen de overheid.

De leden van de PvdD-fractie concluderen dat de regering de noodzaak van een omgevingsvergunning als een belemmering ziet. Waarom ziet de regering dit zo, wanneer de noodzaak van defensiegereedheid bij de beslissing om een omgevingsvergunning te verstrekken kan worden meegewogen, en het bevoegd gezag rekening dient te houden met de samenhang van de relevante onderdelen en aspecten van de fysieke leefomgeving en van de rechtstreeks daarbij betrokken belangen, waaronder ook het Defensiebelang?

De leden van de PvdD-fractie lezen dat de regering er niet voor heeft gekozen om haar wens in te voegen in bestaande wetgeving. Kan de regering per categorie gereedstellingsactiviteiten aangeven waarom de bestaande wettelijke instrumenten niet toereikend zijn? Kan de regering aangeven in hoeverre het toevoegen van tijdelijke regels in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal), het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) en het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) op grond van artikel 4.3 Ow voldoende mogelijkheden biedt om gereedstellingsactiviteiten uit te voeren? Kan de regering aangeven of er gereedstellingsactiviteiten zijn die niet op deze manier kunnen worden ‘ingepast’? Zo ja, welke activiteiten betreft dit en waarom? Kan de regering per activiteit aangeven waarom een bijzondere regeling noodzakelijk is? Kan de regering reageren op de stelling dat met de WODG afbreuk wordt gedaan aan een integrale belangenafweging en een samenhangende benadering van de leefomgeving? Kan de regering toelichten hoe binnen de WODG wordt gewaarborgd dat niet alleen het defensiebelang, maar ook andere belangen in de fysieke leefomgeving integraal worden meegewogen? Is de regering bereid om hiertoe een wetenschapstoets te laten uitvoeren, waarbij in ieder geval ecologen en biologen betrokken worden? Kan de regering concreet inzichtelijk maken welke juridische belemmeringen Defensie daadwerkelijk ondervindt bij de voorbereiding en uitvoering van noodzakelijke gereedstellingsactiviteiten? Waarom wordt in de toelichting amper ingegaan op de betekenis van de bestaande regels in de Omgevingswet die specifiek zijn opgenomen voor gereedstellingsactiviteiten en waarom deze regels de belemmeringen voor de gereedstelling onvoldoende zouden wegnemen?

De leden van de PvdD-fractie hechten eraan te wijzen dat de prioriteit voor de veiligheid van Nederland en Europa moet liggen in onophoudelijk zoeken naar en bijdragen aan rechtvaardige vrede. Welke inspanningen verricht de regering op het gebied van diplomatie en vredesinitiatieven om oorlog te voorkomen en te beëindigen? Is de regering van mening dat zij deze middelen uitputtend heeft toegepast? Kan de regering uiteenzetten welke maatregelen zijn genomen om ervoor te zorgen dat alles wordt gedaan om oorlog te voorkomen en te beëindigen voordat wordt overgegaan tot maatregelen zoals de herinvoering van de opkomstplicht, en een hogere mate van gereedstelling?

De leden van de ChristenUnie-fractie danken de regering voor omschrijving van enkele voorbeelden waar Defensie nu tegenaan loopt bij

het gereedstellingsproces. Deze leden vragen de regering of met voorliggend wetsvoorstel al deze problemen verholpen zullen zijn en zo nee, wat hier in de ogen van de regering extra nodig zal zijn en op welke wijze de regering dat hoopt te realiseren.

4. Hoofdlijnen van het voorstel

De leden van de PRO-fractie hebben vragen over de gevolgen van de afwijkingen voor het nachtvliegen en het proefdraaien van luchtvaartuigen voor omwonenden van militaire luchthavens, in het bijzonder vliegbases Leeuwarden en Volkel. Deze kennen volgens recent onderzoek van het RIVM de hoogste mate van geluidshinder van Nederland (RIVM-rapport 2026-0054). Het RIVM adviseert met name de verstoring van de nachtrust te voorkomen.
Deze leden constateren dat de wettekst, de toelichting en het ontwerpbesluit elk een andere begrenzing van het vliegen bij duisternis hanteren: nu eens 50% van de vliegbewegingen bij kalenderjaar, dan weer 50% van de vlieguren in mei tot en met juli, of toch 50% van de vlieguren per locatie per kalenderjaar. Welke grens is leidend? Geen van deze formuleringen begrenst echter het aantal vluchten per nacht. Hoeveel vluchten kunnen omwonenden van Leeuwarden en Volkel maximaal per nacht verwachten? De staatssecretaris van Defensie heeft eerder omwonenden toegezegd dat het hooguit om enkele vluchten gaat. Is de regering bereid die toezegging in de regelgeving vast te leggen en ook de verdeling van de dagen per locatie, die nu jaarlijks bij ministeriële regeling kan worden gewijzigd? Als het om een beperkt aantal vluchten blijkt te gaan, waarom is het dan noodzakelijk om van de bestaande regelgeving af te wijken? Kan hiervoor de niet onbenutte geluidsruimte binnen de bestaande geluidscontouren worden benut? Welke afspraken is de regering bereid met de omgeving te maken om de extra hinder zo veel mogelijk te beperken en hoe wordt de omgeving voor deze extra hinder gecompenseerd?

Voor het proefdraaien staat de bijlage maximaal 120 minuten per toestel per etmaal toe. In het NPRD-addendum was nog sprake van een toename van slechts 20% in tijd. Hoe verhoudt dat zich tot de 120 minuten? Het ontwerpbesluit defensiegereedheid fysieke leefomgeving beperkt dit weliswaar tot de reguliere openstellingstijden en werkdagen, maar maakt op beide punten een uitzondering voor het geval er sprake is van “operationele noodzaak”. Wie stelt die operationele noodzaak vast en aan de hand van welke criteria? Hoe is de impact van deze verruiming beoordeeld in het zonemodel industrielawaai van vliegbasis Leeuwarden en wat waren de resultaten, zo vragen de leden van de PRO-fractie.

De leden van de PRO-fractie uiten ook hun zorgen over de beperking van openbaarmaking van emissiegegevens in artikel 3.6. Deze leden lezen dat het wetsvoorstel het mogelijk maakt verzoeken om emissiegegevens van Defensie te weigeren met een beroep op de veiligheid van de Staat of de internationale betrekkingen. Volgens de toelichting moet een dergelijke weigeringsgrond op basis van de Milieu-informatierichtlijn restrictief

worden uitgelegd, met een afweging tegen het belang van openbaarmaking. De weigeringsgrond veiligheid van de Staat is in de Wet open overheid echter absoluut en kent geen belangenafweging. Hoe verhoudt zich dat tot de richtlijn? Welke emissiegegevens verwacht de regering te weigeren en kan zij bevestigen dat geaggregeerde gegevens zoals de totale CO2-uitstoot van de krijgsmacht openbaar blijven? Hoe gaat de regering ervoor zorgen dat parlementaire controle op de milieu- en klimaatbelasting van Defensie mogelijk blijft?

De leden van de PRO-fractie hebben zorgen over de reikwijdte van de bevoegdheden tot gegevensverwerking. Die reikwijdte wordt in de eerste plaats bepaald door het begrip "operationele omgeving", dat ook een "cognitieve dimensie" omvat. Volgens de toelichting is dat de omgeving waarin sociale en psychologische effecten worden bereikt die invloed hebben op het gedrag van individuen. Is deze uit de militaire doctrine afkomstige definitie niet te ruim voor een effectieve juridische afbakening? Kan de verwerking van gegevens in deze dimensie ook betrekking hebben op de opvattingen en het gedrag van Nederlandse burgers?

De leden van de PRO-fractie hebben met zorg kennisgenomen van de voorgestelde uitbreiding van artikel 1b van de WAD. De minister kan daarmee, ook zonder buitengewone omstandigheden, afwijken van alles wat bij of krachtens de WAD is geregeld zoals aanstelling, ontslag, diensttijden, verlof, medezeggenschap of het overleg met centrales van overheidspersoneel. Deskundigen en vakbonden betitelen het wetsvoorstel mede daarom als een "carte blanche". Ook de Afdeling adviseerde deze wijziging nader te bezien. In dit licht vragen deze leden welk risico er volgens de regering zal ontstaan als deze wijziging van artikel 1b uit het wetsvoorstel wordt gehaald. Het is deze leden niet duidelijk voor welke aangelegenheden de uitbreiding van artikel 1b nodig is. Vakbonden wijzen erop dat vrijwel alle door Defensie genoemde voorbeelden al met bestaande wet- en regelgeving mogelijk zijn. Artikel 2:4 van de Arbeidstijdenwet biedt volgens de staatssecretaris van Defensie (brief van 2 april jl.) zelf nota bene al de mogelijkheid om, onder voorwaarden, bepalingen uit die wet geheel of tijdelijk buiten toepassing te verklaren voor defensiepersoneel voor zover dat noodzakelijk is voor de uitvoering van de wettelijke taken van Defensie. Ook het Burgerlijk ambtenarenreglement defensie (BARD) en het Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR) bieden reeds afwijkingsmogelijkheden. Waarom stelt de toelichting dan juist dat de uitbreiding van artikel 1b het mogelijk maakt om in acute situaties personeel buiten de begrenzing van defensieregelingen betreffende werk- en rusttijden in te zetten, voor zover die strenger zijn dan de Arbeidstijdenwet.

Volgens de leden van de PRO-fractie geldt hetzelfde voor het afwijzen van ontslagaanvragen van militairen, dat de toelichting als voorbeeld noemt. Ook dit is thans al mogelijk als het landsbelang dat wegens een bijzondere situatie vordert, ter beoordeling van de minister in overeenstemming met de ministerraad alsook in buitengewone

omstandigheden. Zelfs een reeds verleend, maar nog niet ingegaan ontslag kan worden teruggedraaid. Waarom is de voorgestelde uitbreiding dan nodig? Deze leden verzoeken de regering daarom een grondige analyse van hetgeen met de bestaande uitzonderingsbepalingen werkelijk niet mogelijk is en wat de uitbreiding van artikel 1b daaraan toevoegt. Waar de voorbeelden in de toelichting mogelijk al binnen de huidige regelgeving passen, gaat de voorgestelde wijziging immers aanzienlijk verder: de gehele WAD en de daarop gebaseerde regelgeving kunnen buiten toepassing worden gesteld. De toelichting noemt tevens het sneller voltooien van reorganisaties ten behoeve van nieuwe of grotere eenheden. Van welke waarborgen, zoals overleg en medezeggenschap, beoogt de regering daarbij af te wijken?

Vakbonden stellen dat toereikende checks and balances in de wettekst ontbreken. De leden van de PRO-fractie achten die onmisbaar, aangezien met een laagdrempelige bevoegdheid kan worden afgeweken van een groot aantal arbeidsrechtelijke en rechtspositionele regelingen. Zij wijzen er daarbij op dat personele tekorten, met name onder beroepsmilitairen, structureel zijn. Deelt de regering de zorg dat de afwijkingsbevoegdheid hierdoor op ieder moment kan worden ingezet? Een van de voorbeelden betreft namelijk het verplicht in werkelijke dienst oproepen van reservisten wegens een gebrek aan personeel voor het vervullen van taken. Dit terwijl de rechtspositie van reservisten nog helemaal niet is geregeld, evenals de positie van civiele werkgevers van reservisten. Is de regering bereid de uitbreiding van artikel 1b op z'n minst uit te stellen totdat deze rechtspositionele aspecten wel zijn geregeld?

Voorts constateren de leden van de PRO-fractie dat de Kamers uitsluitend worden geïnformeerd over afwijking van de WAD zelf. Over afwijkingen van het AMAR, het BARD en het BGOD hoeft de Kamer blijkbaar niet te worden geïnformeerd, evenmin geldt voor de mededeling een termijn. Waarom is hiervoor gekozen? Kan na afloop van de maximale termijn een nieuwe afwijking worden vastgesteld? De vakbonden stellen daarnaast dat betrokken personeel in de praktijk geen reële mogelijkheid heeft om bezwaar te maken of beroep in te stellen omdat Defensie zich op een wettelijke grondslag kan beroepen. Deelt de regering deze analyse? Zo nee, kan zij toelichten welke rechtsbescherming het personeel wel toekomt, zowel in het afwijkingsbesluit zelf als tegen de toepassing daarvan? Volgens de toelichting vindt het overleg met de centrales van overheidspersoneel bij gebruik van de bevoegdheid desnoods achteraf plaats. Deze leden vragen waarom dit overleg niet in alle gevallen vooraf kan plaatsvinden en waarom dit niet in de wet is vastgelegd. De vakbonden geven bovendien aan dat over het wetsvoorstel zelf geen formeel overleg heeft plaatsgevonden terwijl er volgens hen ten minste een formele overlegplicht geldt en op onderdelen zelfs een overeenstemmingsvereiste. Waarom heeft de regering de vakbonden niet betrokken en is zij bereid dit overleg alsnog aan te gaan? De vakbonden hebben tevens opgemerkt dat hetgeen nu in één omvangrijk wetsvoorstel is samengebracht in overleg geregeld had kunnen worden. Waarom is er niet voor gekozen onderdelen afzonderlijk met de vakbonden te

bespreken? In dit licht vragen deze leden ook aandacht voor het Besluit defensiegereedheid personeel. Is er over dit ontwerpbesluit formeel overleg gevoerd, en zo nee, wanneer zal dit alsnog plaatsvinden? Deze leden merken ook op dat de voorgestelde wijzigingen de rechtspositionele aanspraken en zekerheden van militairen, burgermedewerkers en reservisten ingrijpend kunnen veranderen. Deze leden zijn van mening dat betrokkenen in dat geval het recht moeten hebben hun dienstverband te beëindigen. Deelt de regering deze opvatting?

De leden van de PRO-fractie lezen verder dat dit wetsvoorstel het juridisch mogelijk moet maken om een enquête uit te voeren onder jongeren van 17 tot en met 27 jaar om hun belangstelling voor vrijwillige indiensttreding bij Defensie te peilen, de zogeheten eerste trede van het dienmodel. Hoewel de toelichting stelt dat deze enquête geen deel uitmaakt van het keuringsproces uit de Kaderwet dienstplicht, merken deze leden op dat uit de brief “Inrichting selectieve opkomstplicht” van 11 september jl. blijkt dat de enquête nadrukkelijk samenhangt met een mogelijke selectieve opkomstplicht. Zij begrijpen uit die brief namelijk dat de enquête wordt voorbereid als wervend én selecterend middel. Hoe verhoudt dit zich tot de toelichting die stelt dat de enquête enkel de belangstelling voor vrijwillige indiensttreding peilt? Deze leden hechten eraan dat voor jongeren volstrekt helder is wat dit wetsvoorstel wel en niet regelt. Kan de regering derhalve bevestigen dat artikel 5.1 uitsluitend de eerste, vrijwillige trede van het dienmodel mogelijk maakt en dat de WODG dus geen grondslag biedt voor een invulplicht, een verplicht gesprek of enige andere verplichting voor jongeren? Daarbij merken zij op dat de werking van het dienmodel onduidelijk is, nu er geen nauwkeurige, vooraf vastgestelde criteria bestaan op basis waarvan wordt besloten te escaleren naar de volgende trede. Is de regering bereid deze criteria alsnog te concretiseren? Ook begrijpen deze leden dat de Kamer vooraf altijd om instemming zal worden gevraagd; hoe krijgt dit gestalte? Daarnaast benadrukken deze leden dat de krijgsmacht volgens de staatssecretaris van Defensie op dit moment voldoende op basis van vrijwilligheid wordt gevuld. Waarom is een enquête onder alle 17- tot 27-jarigen, inclusief gezondheidsgegevens, dan überhaupt nodig? Erkent de regering de onrust die zij met haar voorstel veroorzaakt onder jongeren? En deelt zij de zorgen van deze leden dat hiermee juist het draagvlak onder jongeren ondermijnd dreigt te worden? Jongeren worden immers het meest direct door deze maatregelen geraakt terwijl zij volgens verschillende onderzoeken juist overwegend tegen de herinvoering van een (selectieve) opkomstplicht zijn. Hoe gaat de regering verdere onrust voorkomen?

De leden van de PRO-fractie merken op dat het wetsvoorstel wettelijk verankert dat een bedreigde tijdigheid van de gereedstelling als crisissituatie geldt waardoor de Aanbestedingswet buiten toepassing kan blijven. De Algemene Rekenkamer constateerde over 2025 echter €3,6 miljard aan fouten en onzekerheden door onvoldoende onderbouwd gebruik van uitzonderingsprocedures. Ook oordeelde zij dat de juridische onderbouwing van het interne inkoopkader, waarin Defensie het begrip

crisissituatie ruim invult, niet voldoet aan wet- en regelgeving. Hoe voorkomt de regering dat dit wetsvoorstel deze werkwijze legitimeert en welke waarborgen gelden er voor motivering en integriteit? De Rekenkamer ziet bovendien meer tijdwinst in de behoeftestelling dan in het benutten van uitzonderingen. Waarom kiest de regering dan toch voor verdere verruiming?

De leden van de PRO-fractie hebben kennisgenomen van de vangnetbepaling, die het mogelijk maakt bij koninklijk besluit ontheffing te verlenen van vrijwel iedere wettelijke bepaling die de gereedstelling belemmert. De Afdeling advisering van de Raad van State adviseerde deze bepaling te schrappen, omdat het toepassingsbereik zeer breed is en de gevolgen moeilijk voorzienbaar zijn. Deze leden delen die opvatting. Een bepaling waarmee de regering bij besluit kan afwijken van wetten die door de wetgever zijn vastgesteld, zonder dat er sprake is van een noodtoestand, verhoudt zich naar hun oordeel slecht tot de democratische rechtsstaat. De toevoeging dat de Afdeling vooraf moet worden gehoord en dat een instemmingsrecht is toegevoegd, neemt dit bezwaar niet weg. Bovendien staat de toezegging dat grondrechten niet kunnen worden beperkt uitsluitend in de toelichting en niet in de wettekst. Deze leden zien daarnaast geen noodzaak voor de bepaling. Het voorbeeld dat de regering eerder in het nader rapport aanvoerde, het oefenen met jetpacks, is inmiddels in bijlage I opgenomen. Nieuwe activiteiten kunnen bovendien bij algemene maatregel van bestuur aan de bijlagen worden toegevoegd. Dit komt boven op de eerdere constatering van deze leden dat vrijwel alles al binnen huidige wet- en regelgeving kan worden opgevangen. Welke concrete situaties kunnen met die mogelijkheden niet worden opgevangen? Is de regering bereid de vangnetbepaling alsnog te schrappen? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PVV-fractie steunen dat wettelijke belemmeringen voor noodzakelijke militaire activiteiten kunnen worden weggenomen. Als blijkt dat nationale wet- en regelgeving structureel in de weg staat aan de gereedheid van onze krijgsmacht, moet niet steeds opnieuw een tijdelijke uitzondering nodig zijn. Dan moet de belemmerende regelgeving zelf worden aangepakt. Waarom zijn zoveel verschillende procedures en bevoegdheden nodig om Defensie de noodzakelijke ruimte te geven? Heeft de regering onderzocht of dit eenvoudiger kan, zodat Defensie niet alsnog verstrikt raakt in nieuwe procedures en bureaucratie? Welke tijdelijke afwijkingen uit deze wet moeten volgens de regering uiteindelijk leiden tot een structurele aanpassing van belemmerende wet- en regelgeving, zodat Defensie niet over een paar jaar opnieuw tegen dezelfde regels aanloopt?

De leden van de CDA-fractie lezen dat de minister permanente of tijdelijke activiteiten en voorzieningen kan ontplooien die nodig zijn voor de gereedheid. Daaronder vallen ook activiteiten voor Host Nation Support. Deze leden vragen welke activiteiten in het kader van Host Nation Support onder de zorgplicht van de minister vallen. Gaat het alleen om militaire ondersteuning, of ook om afspraken met havens,

spoor, wegtransport, zorginstellingen, energiebedrijven en decentrale overheden?

De leden van de CDA-fractie lezen dat het wetsvoorstel knelpunten moet wegnemen voor noodzakelijke gereedstellingsactiviteiten in de fysieke leefomgeving. In bijlage I zijn activiteiten opgenomen waarvoor bij algemene maatregel van bestuur tijdelijk kan worden afgeweken van het reguliere wettelijk kader. Voor categorieën in bijlage II kan een gereedstellingsbesluit worden genomen. De leden van de CDA-fractie vragen de regering hoe de selectie van activiteiten in bijlage I en bijlage II precies tot stand is gekomen. Welke criteria zijn gebruikt? Zijn alleen de meest urgente activiteiten opgenomen, of ook activiteiten waarvan op termijn een knelpunt kan ontstaan? Deze leden vragen de regering om een van-naar-lijst per activiteit in bijlage I en II, zodat de beoogde verandering inzichtelijk wordt. Daarnaast vragen deze leden om een schematisch overzicht te maken van de belangrijkste karakteristieken van bijlage I en II (type besluit, beroepmogelijkheden, tijdelijkheid, etc.).

De leden van de CDA-fractie lezen dat het wetsvoorstel bijzondere bepalingen bevat voor personeel. De minister kan tijdelijk afwijken van hetgeen bij of krachtens de Wet ambtenaren defensie (WAD) is geregeld, als dit noodzakelijk is voor de goede voortgang van de gereedstelling. Met dit voorstel wordt het mogelijk om op korte termijn reservisten verplicht in werkelijke dienst te roepen. Deze leden vragen de regering deze mogelijkheid verder toe te lichten, zowel over het proces (met onder meer de beleidsvraag versterking rechtspositie reservisten) als over de afspraken die hierover gemaakt zouden moeten worden met individuele reservisten en hun werkgevers. Deze leden vragen verder hoe de Kamer wordt geïnformeerd bij toepassing van deze afwijkingsbevoegdheid. Wordt de Kamer vooraf of achteraf geïnformeerd?

De leden van de CDA-fractie lezen dat het wetsvoorstel een vangnetbepaling bevat voor belemmeringen die nog niet in het wetsvoorstel zijn voorzien. Deze bevoegdheid kan alleen worden gebruikt als andere mogelijkheden ontbreken of ontoereikend zijn. Deze leden begrijpen dat in een snel veranderende veiligheidssituatie niet ieder knelpunt vooraf te voorzien is. Tegelijk is een vangnetbepaling verstrekkend. Deze leden vragen daarom of de regering, bij het ter instemming voorleggen van het voorgenomen besluit aan beide Kamers, een duidelijke motivering kan toevoegen over noodzaak, proportionaliteit, duur, alternatieven en gevolgen.

De leden van de JA21-fractie vragen op basis van welke criteria een activiteit in bijlage I of een categorie in bijlage II wordt geplaatst. Waarom rechtvaardigen activiteiten uit bijlage I een vooraf generiek afwijkingsregime, terwijl voor bijlage II een afzonderlijk gereedstellingsbesluit nodig is?

De leden van de JA21-fractie constateren dat een individueel gereedstellingsbesluit niet vooraf aan de Kamer wordt voorgelegd. Is de

regering bereid ieder gereedstellingsbesluit en iedere verlenging onverwijld aan de Kamer te sturen en op te nemen in een register? Verder vragen deze leden waarom geen zelfstandige wettelijke plicht is opgenomen om nadelige gevolgen voor omwonenden, natuur en ondernemingen zo veel mogelijk te voorkomen en te beperken wanneer materiële normen buiten toepassing worden gesteld. Is de regering bereid een algemene plicht aan de wet toe te voegen?

De leden van de JA21-fractie constateren dat artikel 4.5 de volledige reeks bijzondere categorieën van persoonsgegevens en persoonsgegevens van strafrechtelijke aard omvat. Kan de regering aangeven in welke concrete situaties verwerking onvermijdelijk kan zijn? Kan de regering daarbij afzonderlijk ingaan op eigen personeel, Nederlandse burgers, personen in een oefengebied, evacués, lokale functionarissen en mogelijke tegenstanders?

De leden van de JA21-fractie vragen wat in artikel 4.5 wordt bedoeld met de eis dat bijzondere gegevens slechts in aanvulling op andere persoonsgegevens worden verwerkt. Deze leden vragen wie onafhankelijk beoordeelt of een omvangrijke gegevensverzameling volgens artikel 4.6 niet meer dan een beperkte inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maakt. Waarom volstaat toestemming van de verantwoordelijke bewindspersoon en is voorafgaande toetsing door een onafhankelijke functionaris of instantie niet verplicht?

De leden van de JA21-fractie vragen welke bepalingen van de Wet ambtenaren defensie, het Algemeen militair ambtenarenreglement en het Burgerlijk ambtenarenreglement defensie met de voorgestelde bevoegdheid buiten toepassing kunnen worden gesteld. Kan de regering aangeven of dit onder meer aanstelling, functietoewijzing, werktijden, verlof, bezoldiging, medezeggenschap, ontslag, medische keuringen en overleg met vakorganisaties kan betreffen?

De leden van de JA21-fractie vragen welke objectieve operationele drempel geldt voordat van personeelsrechten mag worden afgeweken? Hoe wordt wettelijk uitgesloten dat onderbezetting, onvoldoende opleidingscapaciteit of gebrekkige planning als ernstige belemmering van de gereedstelling wordt aangemerkt? Deze leden vragen of opeenvolgende afwijkingen ertoe kunnen leiden dat personeel gedurende langere tijd onder een feitelijk permanent uitzonderingsregime valt. Welke cumulatieve maximumduur geldt per persoon en per type maatregel?

De leden van de JA21-fractie vragen welke objectieve criteria bepalen wanneer de tijdigheid van de gereedstelling is of wordt bedreigd en daarmee volgens artikel 6.1 sprake is van een crisissituatie. Welke minimale mate van urgentie, onvoorzienbaarheid en operationeel gevolg is vereist en welke omstandigheden zijn uitdrukkelijk onvoldoende? Deze leden vragen waarom bestaande mogelijkheden voor dwingende spoed,

technische exclusiviteit en bescherming van wezenlijke veiligheidsbelangen niet volstaan.

De leden van de JA21-fractie vragen hoe de ruime kwalificatie als crisissituatie zich verdraagt met het uitzonderlijke karakter van crisisinkoop in het Europese aanbestedingsrecht, zoals ook de Afdeling advisering van de Raad van State in Kamerstuk 36 970, nr. 4 heeft opgemerkt. Is hierover overleg gevoerd met de Europese Commissie en zo ja, wat was de uitkomst?

De leden van de JA21-fractie vragen wie per opdracht vooraf vaststelt dat de gewone procedure de gereedstelling te laat zou ondersteunen, welke schriftelijke motivering verplicht is en welke onafhankelijke toets plaatsvindt. Worden aard, waarde, gekozen procedure, motivering, looptijd en uiteindelijke leverancier geregistreerd?

De leden van de JA21-fractie vragen of bij aanbestedingen met tussenpersonen onderzocht of Defensie rechtstreeks bij de producent kan inkopen. Wordt schriftelijk vastgelegd waarom een tussenhandelaar nodig is, welke concrete waarde deze toevoegt, welke marge daarmee gemoeid is en welke risico's de tussenconstructie veroorzaakt? Deze leden vragen welke integriteitstoets vóór gunning wordt uitgevoerd naar uiteindelijke belanghebbenden, gelieerde vennootschappen, vergunningen, financiële positie, strafrechtelijke signalen, belangenconflicten, toegang tot vertrouwelijke concurrentie-informatie en eerdere leveringsprestaties? Hoe vaak wordt deze toets gedurende de looptijd herhaald?

De leden van de JA21-fractie vragen of overdracht van een contract aan een andere rechtspersoon of voortzetting via een gelieerde onderneming steeds als een nieuw integriteits- en gunningsmoment wordt behandeld. Hoe wordt voorkomen dat dezelfde uiteindelijke belanghebbende via een andere vennootschap een eerdere uitsluiting omzeilt?

De leden van de JA21-fractie verwijzen naar de berichtgeving van Follow the Money van 13 maart en 4 juni 2026 over een defensieleverancier, zonder daarbij persoonsgegevens over te nemen. Welke structurele lessen trekt de regering uit de daarin beschreven risico's rond bedrijfsrelaties, vergunningen, vertrouwelijke marktinformatie, contractoverdracht en feitelijke levering? Tot welke concrete aanscherpingen van de inkoop- en integriteitsprocedures heeft deze berichtgeving geleid en hoe komen die terug in deze wet?

De leden van de JA21-fractie vragen hoe artikel 6.1 wordt gebruikt om Nederlandse productiecapaciteit, kennis en strategische autonomie te versterken.

De leden van de JA21-fractie constateren dat de vangnetprocedure volgens de technische briefing ongeveer een tot twee maanden duurt. Welk instrument resteert wanneer een onvoorziene operationele behoefte

binnen dagen of weken moet worden opgelost, maar nog geen buitengewone omstandigheden bestaan?

De leden van de BBB-fractie steunen dat Defensie voldoende ruimte moet hebben om realistisch te trainen en te oefenen. Tegelijkertijd kunnen de voorgestelde afwijkingen direct neerslaan in dorpen, landbouwgebieden, natuurgebieden en regio's die al veel militaire activiteiten huisvesten. Deze leden vinden daarom dat niet alleen naar een afzonderlijke activiteit moet worden gekeken, maar ook naar de stapeling van activiteiten in hetzelfde gebied. Deze leden vragen de regering op welke wijze de cumulatieve belasting van een regio wordt meegewogen voordat een afwijking of gereedstellingsbesluit wordt toegepast. Deze leden vragen welke criteria worden gebruikt bij de keuze om een gereedstellingsactiviteit buiten een bestaand defensieterrein te laten plaatsvinden. Hoe wordt geborgd dat agrarische ondernemers, grondeigenaren en omwonenden tijdig worden betrokken wanneer activiteiten buiten defensieterreinen gevolgen kunnen hebben voor hun grondgebruik of leefomgeving?

De leden van de BBB-fractie vragen welke maximale duur geldt voor een eenmalige verlenging van een afwijking op grond van de voorgestelde artikelen 19.22 en 19.29 van de Omgevingswet. Deze leden lezen dat artikel 19.28 van de Omgevingswet verplicht tot een structurele inspanning om activiteiten uiteindelijk zonder afwijking mogelijk te maken. Zij vragen de regering aan welke concrete criteria wordt getoetst of aan deze inspanningsplicht is voldaan.

De leden van de BBB-fractie begrijpen dat een moderne krijgsmacht niet alleen in de fysieke omgeving, maar ook in de virtuele en cognitieve informatieomgeving moet kunnen trainen en een informatiepositie moet kunnen opbouwen. Juist omdat daarbij gegevens van burgers kunnen worden verwerkt, is voor deze leden een scherpe grens tussen algemene omgevingskennis en persoonsgerichte monitoring essentieel. Deze leden vragen de regering welke categorieën commerciële gegevens onder artikel 4.2, tweede lid, onderdeel c, kunnen worden ingekocht of ontvangen. Deze leden vragen of informatie achter een betaalmuur onder de in artikel 4.2 bedoelde publiek toegankelijke bronnen kan vallen.

De leden van de BBB-fractie vragen of gegevens uit gelekte of onrechtmatig verkregen bronnen onder de open formulering 'informatiebronnen van derden' kunnen vallen. Deze leden vragen of openbronnenonderzoek op grond van artikel 4.2 kan worden gebruikt voor het met behulp van kunstmatige intelligentie koppelen van datasets, het opbouwen van profielen van burgers of het uitvoeren van netwerkanalyses. Voor welke andere doeleinden kan de toestemming van de regering op grond van artikel 4.3, derde lid, voor verdere verwerking van persoonsgegevens worden gebruikt? Deze leden vragen welke wettelijke waarborg voorkomt dat de uitzondering op het doelbindingsbeginsel in artikel 4.3, derde lid, in de praktijk een reguliere route wordt.

De leden van de BBB-fractie vragen welke concrete handeling de grens markeert tussen het opbouwen van algemene kennis over de operationele omgeving en persoonsgerichte kennisvergaring op grond van artikel 4.9.

De leden van de BBB-fractie vragen welke concrete drempel voorkomt dat zoekmiddelen die op grote aantallen onverdachte burgers worden toegepast toch leiden tot een min of meer volledig beeld van aspecten van hun privéleven. Op welke categorieën personen kan artikel 4.5 over bijzondere persoonsgegevens worden toegepast, nu deze bepaling zelf niet is beperkt tot defensiepersoneel of personen in een buitenlands operationeel gebied? Deze leden vragen of artikel 4.5 ook kan worden toegepast op burgers in Nederland die geen directe relatie tot Defensie hebben. Kan de regering een concrete operationele situatie noemen waarin het verwerken van gegevens over iemands seksuele gerichtheid voor het doel van de gegevensverwerking onvermijdelijk kan zijn als bedoeld in artikel 4.5?

De leden van de BBB-fractie vragen waarom ervoor is gekozen alle in artikel 4.5 genoemde bijzondere categorieën van persoonsgegevens onder één generieke uitzonderingsgrond te brengen. Wie binnen Defensie beoordeelt in een concreet geval of verwerking van bijzondere persoonsgegevens 'onvermijdelijk' is? Deze leden vragen of de motivering van een beroep op de onvermijdelijkheidstoets vooraf schriftelijk wordt vastgelegd. Deze leden vragen de regering welke concrete lessen uit het onderzoek naar het Land Information Manoeuvre Centre (LIMC), waaronder het rapport 'Grondslag Gezocht', zijn verwerkt in de wettelijke begrenzing van informatieactiviteiten.

De leden van de BBB-fractie vragen welke informatieactiviteiten waarvoor tijdens het LIMC-traject geen toereikende wettelijke grondslag bestond onder hoofdstuk 4 van de WODG nu wel een expliciete wettelijke grondslag krijgen.

De leden van de BBB-fractie erkennen dat in een acute veiligheidssituatie extra flexibiliteit nodig kan zijn. Zij constateren echter dat het gewijzigde artikel 1b van de Wet ambtenaren defensie (WAD) een zeer brede afwijkingsbevoegdheid bevat, terwijl gereedstelling als zodanig een permanent proces is. De regering noemt onder meer het verplicht oproepen van reservisten, het afwijken van defensieregelingen over werk- en rusttijden en het afwijzen van ontslagaanvragen als mogelijke toepassingen. Deze leden vragen de regering welke objectieve criteria gelden voordat kan worden vastgesteld dat een goede voortgang van de gereedstelling zodanig in het geding is dat toepassing van artikel 1b WAD gerechtvaardigd is.

De leden van de BBB-fractie vragen van welke rechtspositionele regelingen de regering op grond van artikel 1b WAD in de praktijk verwacht te moeten afwijken. Op welk moment worden beide Kamers schriftelijk geïnformeerd wanneer artikel 1b WAD wordt toegepast?

De leden van de BBB-fractie vragen in welke gevallen overleg met de centrales van overheidspersoneel pas na invoering van een maatregel kan plaatsvinden. Deze leden vragen of na afloop van een periode van maximaal twee jaar plus een eenmalige verlenging van maximaal één jaar opnieuw van hetzelfde onderdeel van de WAD kan worden afgeweken.

De leden van de BBB-fractie lezen dat individuele gezondheidsmonitoring met draagbare sensortechnologie alleen na schriftelijke instemming plaatsvindt. Zij vragen hoe wordt geborgd dat die instemming binnen een hiërarchische militaire organisatie daadwerkelijk vrij kan worden gegeven of geweigerd. Deze leden vragen welke functionarissen toegang kunnen krijgen tot biometrische gegevens of gezondheidsgegevens die via individuele gezondheidsmonitoring zijn verkregen. Welke maximale bewaartermijn zal gelden voor biometrische gegevens of gezondheidsgegevens uit individuele gezondheidsmonitoring?

De leden van de BBB-fractie constateren dat de Afdeling advisering van de Raad van State adviseerde de vangnetbepaling te schrappen vanwege het brede toepassingsbereik. De regering heeft de bepaling behouden, maar voorafgaand advies van de Afdeling advisering en instemming van beide Kamers toegevoegd. Deze leden waarderen die versterkte parlementaire betrokkenheid. De leden van de BBB-fractie vragen welke typen wettelijke voorschriften de regering op voorhand uitsluit van ontheffing via artikel 8.1, naast de voorschriften die reeds uitdrukkelijk in de wet zijn uitgezonderd. Welke concrete situaties heeft de regering naast onvoorziene technologische ontwikkelingen voor ogen bij toepassing van de vangnetbepaling?

De leden van de PvdD-fractie begrepen dat Natuurmonumenten constateert dat met de WODG in sommige gebieden sprake zal zijn van een verzeventienvoudiging van oefeningen en dat dit het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van de natuur bemoeilijkt. Hoe beoordeelt de regering deze constatering? Welke expertise is de regering van plan te betrekken om met zekerheid vast te stellen dat de met de WODG mogelijk gemaakte uitbreiding van oefeningen leidt tot verdere belasting van natuurgebieden, die al te maken hebben met cumulatieve effecten van onder meer verdroging, stikstof en versnippering? Hoe wordt voorkomen dat de relevante belangen die bij het verlenen van een vergunning worden meegewogen, waaronder ook het waarborgen van de veiligheid, het beschermen van de gezondheid, het beschermen van het milieu, het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening, de natuurbescherming, niet ondergesneeuwd raken als deze moeten worden gewogen door de belanghebbende zelf, namelijk de regering? In hoeverre speelt hierbij het rapport van de Inspectie Leefomgeving en Transport uit 2025 een rol, dat onder andere vermeldt: “De vergunningen voor de milieubelastende activiteiten van Defensie zijn echter al jaren niet op orde of sterk verouderd waardoor de belangen van omwonenden onvoldoende beschermd worden. Een oorzaak hiervan is onder andere de grote taakstelling die Defensie de afgelopen

jaren kreeg. Ook schiet de naleving van de vergunningen tekort. Dit zorgt voor overlast en leidt tot milieurisico's. Voorbeelden hiervan zijn het produceren van meer geluid dan is toegestaan volgens de vergunning, het opslaan van munitie in afwijking van de vergunning waardoor externe veiligheidsrisico's kunnen optreden en het uitvoeren van activiteiten die niet zijn toegestaan"? Hoe waarborgt het wetsvoorstel de veiligheid van omwonenden in het in de Memorie van toelichting genoemde voorbeeld van een door het voorstel op te heffen belemmering dat beschikbare munitieopslagcapaciteit niet ten volle worden benut als gevolg van bestaande regels over externe veiligheid?

De leden van de PvdD-fractie constateren dat Defensie een beroep doet op de schaarse ruimte in Nederland en brengen graag in herinnering dat op dit moment meer dan de helft van het Nederlandse areaal in gebruik wordt genomen door de landbouw, waarvan een groot deel voor de veehouderij. Is de regering bereid om, indien uitbreiding echt nodig is, daarvoor specifiek te kijken naar het aankopen van areaal dat nu wordt gebruikt voor veehouderij, omdat zo natuurherstel minder wordt ondermijnd, uitstoot wordt verlaagd en dierenwelzijn wordt bevorderd? Is de regering bereid om bij de uitbreiding van oefenruimte actief gebruik te maken van de mogelijkheid dat agrarische bedrijven stoppen of verplaatsen, en zo natuurgebieden meer met rust te laten?

De leden van de PvdD-fractie lezen in de toelichting dat het doel van de enquête is om militaire ambtenaren te werven. Nu is het invullen van die enquêtes voor ontvangers nog vrijwillig. Kan de regering toelichten hoe zij voorkomt dat de uitbreiding van de wervingsenquête een eerste stap vormt op de zogenoemde 'escalatieladder' richting een heringevoerde (selectieve) opkomstplicht? Waarom besluit de regering om de specifieke categorieën van persoonsgegevens en de bewaartermijnen van gegevens te regelen via een AMvB en niet gewoon via AVG-richtlijnen? Wat is de noodzaak hiervan? Kunnen betrokkenen zich tot het Ministerie van Defensie wenden indien zij verwijdering van hun gegevens wensen? Zo nee, waarom niet? Is de regering bereid dit op te nemen in het wetsvoorstel? Op welke wijze betrekt de regering de stem van de enquêtedoelgroep bij de besluitvorming over de WODG en een mogelijke herinvoering van de (selectieve) opkomstplicht?

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben enkele vragen over de vangnetbepaling. De regering verwacht dat er geen sprake zal zijn van verregaande inbreuken. Kan de regering dit nader toelichten? Aanvullend vragen deze leden of de regering verwacht of er typen voorschriften zijn waar op grond van artikel 8.1 geen ontheffing zal worden verleend? Kan de regering voorbeelden van geven van gevallen waarin wel een beroep zou kunnen worden gedaan op de vangnetbepaling?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen ook hoeveel tijd het doorlopen van een procedure in de zin van artikel 8.1 duurt. Ook vragen deze leden welke invloed de wijziging op dit punt naar aanleiding van het

advies van de Raad van State heeft op de doorlooptijd van de vangnetbepaling.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering in hoeverre voorliggend wetsvoorstel het mogelijk maakt dat in het kader van een dringend nationaal belang natuurverslechtering een geaccepteerd gevolg kan zijn. Zo ja, welke procedure dient hiervoor gevolgd te worden en zo nee, waarom wordt of kan deze mogelijkheid niet gecreëerd worden?

5. Verhouding tot hoger recht

De leden van de D66-fractie plaatsen vraagtekens bij de verhouding tussen uitzonderingen op milieuwetgeving en geldende Europese wetgeving zoals de Vogel en Habitatrichtlijn. Kan de regering toelichten hoe de uitzonderingen die deze wet mogelijk maakt op milieu en stikstofregels zich verhouden tot Europees recht en specifiek de Vogel en Habitatrichtlijn?

De leden van de PVV-fractie vragen de regering zo precies mogelijk aan te geven welke internationale en Europese verplichtingen ook na inwerkingtreding van deze wet een harde grens blijven vormen voor het oefenen en gereedstellen van de krijgsmacht. Kan de regering aangeven welke Europese regels op het gebied van natuur, milieu en gegevensbescherming volgens haar nog steeds onnodig belemmerend werken voor de gereedstelling en op welke punten Nederland zich in Europees verband inzet voor verdere ruimte voor Defensie?

De leden van de CDA-fractie lezen dat het wetsvoorstel niet komt te gelden in Aruba, Curaçao, Sint Maarten en de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, omdat daar een geheel ander stelsel van toepassing is. Deze leden vragen echter wel of er juridische of praktische knelpunten kunnen ontstaan wanneer gereedstellingsactiviteiten nodig zijn in Caribisch Nederland zelf. Is daarvoor (op termijn) aanvullende wetgeving nodig?

De leden van de CDA-fractie lezen dat het vervoer van afvalstoffen of gevaarlijke stoffen binnen de grenzen van Nederland eenvoudiger wordt gemaakt. Dit geldt volgens de toelichting echter niet voor de grensoverschrijdende overbrenging van afvalstoffen of gevaarlijke stoffen, aangezien de Europese Verordening grensoverschrijdende overbrenging van afvalstoffen (EVOA) geen grondslag bevat voor een uitzonderingsmogelijkheid voor defensiedoeleinden. Deze leden vragen of de regering kan aangeven of dit in de praktijk problemen kan opleveren voor de gereedstelling. Vallen afgedankte explosieven bijvoorbeeld onder de EVOA? Zo ja, wat betekent het in de praktijk dat deze afvalstoffen die geproduceerd of gebruikt worden bij het uitvoeren van gereedstellingsactiviteiten in lijn met de EVOA over de grens dienen te worden gebracht?

De leden van de CDA-fractie lezen dat bij het versturen van de enquête gebruik wordt gemaakt van gegevens uit de Basisregistratie Personen, waarbij voor Nederlanders in de leeftijd van 17-27 jaar enkel de naam en de adresgegevens worden opgevraagd. Deze leden vragen zich af of deze data ook aangevuld wordt met bijvoorbeeld informatie of deze Nederlanders bij defensie werk(t)en, deelgenomen hebben aan programma's als de NWT/Defensity College of interesse hebben getoond in Defensie. Hiermee zou gerichter kunnen worden aangeschreven.

De leden van de BBB-fractie hechten eraan dat de noodzaak tot gereedstelling niet leidt tot een lagere praktische bescherming van grondrechten dan juridisch is toegestaan. Dit geldt in het bijzonder voor het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, de bescherming van persoonsgegevens, eigendomsrechten en het recht op collectief onderhandelen. Deze leden vragen de regering te onderbouwen hoe verstrekking van persoonsgegevens aan bondgenoten buiten de Europese Economische Ruimte zich verhoudt tot het uitzonderlijke karakter van artikel 49, eerste lid, onderdeel d, van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

De leden van de BBB-fractie vragen of de regering bij verstrekking op grond van artikel 4.13, eerste lid, onderdeel f, aan bondgenoten buiten de Europese Economische Ruimte uitgaat van incidentele of structurele doorgifte. Deze leden vragen hoe het recht op collectief onderhandelen wordt gewaarborgd wanneer een maatregel op grond van artikel 1b WAD in een spoedeisend geval al wordt ingevoerd voordat overleg met de vakorganisaties heeft plaatsgevonden.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Verhouding tot hoger recht uit de Memorie van toelichting. Kan de regering aangeven welke waarborgen bestaan om te voorkomen dat tijdelijke afwijkingen van bestaande normen een structureel karakter krijgen? Kan de regering toelichten hoe de rechtsbescherming van belanghebbenden in de WODG zich verhoudt tot de rechtsstatelijke waarborgen die bij de Omgevingswet voor ogen stonden? Is door het beoordelen van de gezondheidsrisico's van een activiteit door degene die die activiteit wil uitvoeren voldoende gewaarborgd dat is voldaan aan de grondwettelijke verplichting om maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid te treffen? Hoe verhoudt de bevoegdheid om zonder daartoe strekkende vergunning gevaarlijke stoffen te gebruiken, waaronder uitdrukkelijk ook stoffen die schadelijk zijn voor mens en milieu, zich tot de grondwettelijke verplichting om maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid te treffen? Hoe verhoudt de mogelijkheid om af te wijken van de habitatrichtlijn en de vogelrichtlijn zich tot die richtlijnen? Waarom is in het voorgestelde artikel 19.24 geen aansluiting gezocht bij de striktere bewoordingen van de uitzonderingsmogelijkheden in deze richtlijnen? Zie bijvoorbeeld artikel 16 Habitatrichtlijn: "wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat (…) dwingende reden van groot openbaar belang".

De leden van de PvdD-fractie lezen dat Defensie gebonden is aan de bepaling van Conventie 108+ na ratificatie. Wanneer is de regering van plan om Conventie 108+ te ratificeren? Kan de regering hiervan een tijdpad geven?

De leden van de SP-fractie hebben ook vragen over de grondwettelijkheid van het wetsvoorstel. In hoeverre is dit wetsvoorstel en de daarin opgenomen uitzonderingsmogelijkheden op de Omgevingswet in lijn met artikel 21 van de Grondwet? In hoeverre is het wetsvoorstel en de daarin opgenomen uitzonderingsmogelijkheden op de omgevingswet in strijd met “standstill-beginsel”? Ook hebben de leden van de SP-fractie zorgen over hoe het wetsvoorstel zich verhoudt tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. In hoeverre wordt na invoering van het wetsvoorstel, en de daarin opgenomen uitzonderingsmogelijkheden op de omgevingswet, door de Nederlandse overheid nog voldaan aan haar verplichtingen behorende bij artikel 8 EVRM?

De leden van de Groep Markuszower constateren dat Defensie op 6 juli jl. de inmiddels gesloten internetconsultaties voor de algemene maatregelen van bestuur inzake de WODG is gestart. Is hierover formeel overleg gevoerd met de vakbonden? Zo nee, wanneer zal dit overleg plaatsvinden? Indien nee, waarom is dit niet gebeurd? In voornoemde geconsulteerde algemene maatregelen van bestuur inzake de WODG zijn nog veel zeer relevante zaken niet ingevuld. Hoe wil de regering de maatregelen doorvoeren als zoveel belangrijke elementen nog niet zijn ingevuld?

Indien de voorgestelde wijzigingen vanuit de WODG worden doorgevoerd verandert er een aanzienlijk aantal rechtspositionele aanspraken en zekerheden voor militairen, burgermedewerkers en reservisten. Betrokken werknemers zouden dan het recht moeten hebben om hun “arbeidsovereenkomst” te beëindigen. Gaat de regering deze medewerkers daar actief op wijzen? Hoe gaat dit er in de praktijk uitzien? Indien medewerkers op grond hiervan de keuze maken hun arbeidsovereenkomst te beëindigen, welke consequenties zal dit dan hebben voor eventuele terugbetalingen die opgenomen zijn in de arbeidsovereenkomst?

6. Verhouding tot nationale wetgeving

De leden van de PVV-fractie vragen waarom de bestaande mogelijkheden binnen de Omgevingswet onvoldoende zijn om de noodzakelijke militaire activiteiten mogelijk te maken. Tegen welke concrete juridische grenzen loopt Defensie aan die niet met het bestaande instrumentarium kunnen worden opgelost?

De leden van de PVV-fractie constateren dat de voorgestelde artikelen 19.22 en 19.29 van de Omgevingswet in beginsel een termijn van maximaal vijf jaar voor afwijkingen kennen, voor zover de aard van de gereedstellingsactiviteit of de aard van de afwijking zich daar niet tegen

verzet. In welke gevallen verzet de aard van een gereedstellingsactiviteit of de aard van de afwijking zich volgens de regering tegen een termijn van vijf jaar? Kan de regering concrete voorbeelden geven? Hoe wordt voorkomen dat deze mogelijkheid ertoe leidt dat een tijdelijke afwijking feitelijk voor onbepaalde tijd gaat gelden? Wie beoordeelt of een langere toepassing gerechtvaardigd is en hoe kan de Tweede Kamer dit controleren? Aan welke criteria moet zijn voldaan voordat een afwijking wordt verlengd? Hoe lang kan deze verlenging maximaal duren en waarom is daarvoor niet in alle gevallen een vaste maximale termijn opgenomen?

De leden van de PVV-fractie lezen dat artikel 19.28 bepaalt dat de minister van Defensie bevordert dat gereedstellingsactiviteiten uiteindelijk zonder toepassing van de afwijkingsbevoegdheid van artikel 19.22 kunnen worden uitgevoerd. Wat betekent deze inspanningsverplichting concreet? Wanneer is hier volgens de regering aan voldaan? Is zij juridisch afdwingbaar en hoe kan de Tweede Kamer controleren of daadwerkelijk aan een structurele oplossing wordt gewerkt? Deze leden hebben daarnaast vragen over de voorgestelde mogelijkheid om tijdelijk af te wijken van regels voor defensiepersoneel. Deze leden gaan hierop nader in bij artikel 7.3.

De leden van de CDA-fractie constateren dat de regering kiest voor tijdelijke vrijstellingen en ontheffingen van regels uit de Omgevingswet. Tegelijkertijd werkt zij aan een structurele inpassing van het defensiebelang in het omgevingsrecht. Deze leden vragen of de regering een planning kan geven voor deze structurele aanpassingen.

Voor gereedstellingsbesluiten is overeenstemming nodig tussen de Minister van Defensie en de minister die verantwoordelijk is voor de betrokken wetgeving. Wat gebeurt er wanneer deze ministers niet tot overeenstemming komen terwijl Defensie stelt dat een activiteit dringend noodzakelijk is, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

De leden van de CDA-fractie vragen hoe provincies, gemeenten en waterschappen betrokken worden wanneer hun regelgeving of hun uitvoerende verantwoordelijkheid door een vrijstelling of gereedstellingsbesluit wordt geraakt.

De leden van de CDA-fractie constateren dat dit wetsvoorstel voorziet in grondslag voor een afwijking van de voornoemde regels die voortvloeien uit het stelsel van de Wet luchtvaart (Wlv). Deels loopt deze afwijkingsmogelijkheid voor op wijzigingen van bestaande wet- en regelgeving die in voorbereiding is gebracht om de intensivering van vliegoefeningen door het Commando Lucht- en Ruimtestrijdkrachten (CLRS) structureel te borgen. Deze leden vragen welke wetswijziging hiermee bedoeld wordt, wat de stand van zaken van deze wetswijziging is en wanneer deze wetswijziging ongeveer naar de Kamer gestuurd zal worden.

De regels voor de luchtvaart beschermen zowel de vliegveiligheid als de omgeving van luchthavens. De leden van de CDA-fractie vragen daarom van welke nationale regels over de veiligheid van het vliegverkeer volgens de regering kan worden afgeweken. Deze leden vragen van welke veiligheidsnormen bij het vervoer van gevaarlijke stoffen en explosieven kan worden afgeweken. Hoe worden veiligheidsregio's en lokale hulpdiensten vooraf geïnformeerd wanneer door Defensie van de normale vervoersregels wordt afgeweken?

De leden van de CDA-fractie onderschrijven dat Defensie voldoende toegang moet hebben tot frequentieruimte en moet kunnen oefenen met middelen tegen drones. Deze leden vragen wel hoe wordt gewaarborgd dat het gebruik van stoorzenders ('jamming') niet leidt tot uitval van bijvoorbeeld noodcommunicatie, luchtvaartcommunicatie, scheepvaartcommunicatie of andere vitale verbindingen. Worden storingen en incidenten centraal geregistreerd en achteraf geëvalueerd?

De leden van de CDA-fractie lezen dat de Raad van State wijst op de mogelijke overlap tussen de nieuwe bevoegdheden van de krijgsmacht en de taken van de MIVD. De regering stelt dat geen sprake zal zijn van een wezenlijke verschuiving van taken. Tegelijkertijd blijkt uit de toelichting dat de MIVD vanwege capaciteitsbeperkingen niet altijd tijdig kan voorzien in de operationele en tactische informatiebehoefte van de krijgsmacht. De krijgsmacht krijgt daarom een zelfstandige bevoegdheid om bepaalde persoonsgegevens te verwerken. Deze leden vragen wanneer persoonsgerichte kennisvergaring onder de Wet op de defensiegereedheid valt en wanneer onder de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017.

De leden van de CDA-fractie vragen op welke wijze leveringszekerheid, strategische autonomie en betrokkenheid van de Nederlandse en Europese defensie-industrie worden meegewogen binnen de voorgestelde aanpassing van aanbestedingsregels.
De leden van de CDA-fractie constateren dat de activiteiten in bijlage I zonder afzonderlijk besluit kunnen worden vrijgesteld. Daardoor is geen bezwaar of beroep bij de bestuursrechter mogelijk tegen een individueel besluit. Tegen gereedstellingsbesluiten voor activiteiten in bijlage II en de vangnetbepaling is beroep in eerste en enige aanleg mogelijk bij de Raad van State. De regering verwijst voor beroep tegen activiteiten uit bijlage I naar de burgerlijke rechter. Deze leden vragen of bij de wetsevaluatie afzonderlijk wordt onderzocht of het ontbreken van bezwaar en bestuursrechtelijk beroep bij activiteiten uit bijlage I tot knelpunten heeft geleid.

De leden van de JA21-fractie vragen hoe de WODG precies wordt afgebakend ten opzichte van de Wiv 2017. Welke activiteiten moeten worden overgedragen aan of uitgevoerd door de MIVD zodra zij persoonsgericht, heimelijk, stelselmatig of op een veiligheids- of inlichtingendoel gericht worden?

De leden van de JA21-fractie vragen waarom de personele bevoegdheid niet als limitatieve noodvoorziening binnen de Wet ambtenaren defensie en de onderliggende rechtspositieregelingen is vormgegeven. Welke meerwaarde heeft de open formulering dat naar het oordeel van de bewindspersoon de goede voortgang van de gereedstelling in het geding komt?

De leden van de BBB-fractie onderschrijven de keuze om de gereedstelling als regulier en permanent proces niet gelijk te stellen aan een buitengewone omstandigheid in de zin van het staatsnoodrecht. Juist daarom moet scherp zichtbaar blijven waar het reguliere WODG-kader eindigt en waar noodrecht of andere bijzondere wettelijke regimes beginnen. Deze leden vragen de regering welke objectieve grens voorkomt dat bevoegdheden die inhoudelijk vergelijkbaar zijn met bevoegdheden voor buitengewone omstandigheden via de WODG langdurig in de reguliere gereedstellingsfase worden gebruikt.

De leden van de BBB-fractie vragen hoe in de dagelijkse uitvoering wordt afgebakend welke persoonsgerichte informatieactiviteiten door de krijgsmacht onder hoofdstuk 4 mogen worden verricht en welke activiteiten zijn voorbehouden aan de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD).

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Verhouding tot nationale wetgeving uit de Memorie van toelichting. De leden van de PvdD-fractie hebben ook kennisgenomen van de ‘Position paper inzake WODG’ van de Regeringscommissaris Omgevingswet. Kan de regering toelichten hoe zij aankijkt tegen de zorg van de regeringscommissaris dat de WODG de kwaliteit en de eenheid van de Omgevingswet aantast? Is er in de voorbereiding van de WODG officieel gesproken met de Regeringscommissaris Omgevingswet? Zo ja, op welke wijze is diens input meegenomen in de vormgeving van de WODG? Zo nee, waarom niet? Op welke gronden heeft de regering ervoor gekozen om de route van een eigenstandige wet in te slaan, en niet gewerkt aan een inbedding van het belang van de defensiegereedheid binnen het wettelijk stelsel van de Omgevingswet? Is deze mogelijkheid wel onderzocht? Zo ja, wat waren de exacte resultaten van dit onderzoek? Heeft de regering een inventarisatie laten maken van welke mogelijkheden er nu al bestaan voor uitbreiding van gereedstellingsactiviteiten binnen de ruimte van de Omgevingswet, Europese richtlijnen en de Algemene verordening gegevensbescherming? Kan de regering beargumenteren waarom het noodzakelijk is om niet nu het belang van de defensiegereedheid in te bedden in de Omgevingswet? Kan de regering toelichten waarom zij van oordeel is dat de WODG en het Bdfl geen afbreuk doen aan de eenheid en kwaliteit van het wettelijk stelsel van de Omgevingswet? Kan de regering toelichten op welke wijze bij de WODG recht wordt gedaan aan de richtinggevende keuze die de wetgever met de introductie van de Omgevingswet heeft gemaakt over de wijze waarop de regulering van het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving wordt vormgegeven? Is de regering van plan om in

een later stadium wel deze incidentele wetgeving van de WODG in te passen in de Omgevingswet en andere bestaande wetgeving, en daarmee de WODG te laten vervallen? Zo nee, hoe past dat volgens de regering bij wetgeving bedoeld voor een situatie die van tijdelijke aard is? Op welke wijze wordt toegewerkt naar structurelere voorzieningen voor gegevensverwerking door Defensie, bijvoorbeeld een Wet op de Defensiegegevens? Ziet de regering ook een risico aan het toevoegen van een aparte set regels, of het 'uitzetten van bestaande regels', op een andere plek in het wettelijk stelsel van de Omgevingswet de inzichtelijkheid van de regelgeving beschadigt? Zo nee, waarom niet? Kan de regering per gereedstellingsactiviteit exact aangeven van welke normen kan worden afgeweken? Kan de regering per afwijking aangeven waarom deze afwijking van onder andere natuur- en milieuwetgeving voor de specifieke gereedstellingsactiviteit noodzakelijk is?

De leden van de PvdD-fractie constateren dat deze WODG ook veel bevoegdheden van mede-overheden omzeilt. Kan de regering toelichten hoe binnen de WODG rekening wordt gehouden met het subsidiariteitsbeginsel? Kan de regering toelichten hoe de WODG zich verhoudt tot het uitgangspunt van goede interbestuurlijke verhoudingen? Kan de regering toelichten hoe wordt voorkomen dat de doelen van decentrale overheden voor de fysieke leefomgeving door de WODG worden doorkruist? Kan de regering aangeven hoe de positie van decentrale overheden en hun doelen voor de fysieke leefomgeving bij gereedstellingsactiviteiten wordt gewaarborgd? Op welke manier wordt er vormgegeven aan inspraakrecht voor lagere overheden? Klopt het dat er besluiten kunnen worden genomen aangaande bevoegdheden die normaliter onder lagere overheden vallen, waarbij ze nu weinig tot geen inspraak zullen hebben?

De leden van de SP-fractie hebben tijdens het rondetafelgesprek over de Wet op de Defensiegereedheid de mogelijkheden van de Omgevingswet gehoord in relatie tot de defensiegereedheid. Welke activiteiten of beoogde doelen die dit wetsvoorstel beoogt mogelijk te maken zijn niet haalbaar binnen de Omgevingswet? Welke activiteiten of doelen die van het wetsvoorstel beoogt mogelijk te maken zouden niet passen binnen de experimenteerbepaling van de Omgevingswet? Kan de regering hier voorbeelden van geven?

De leden van de SP-fractie vragen zich af in hoeverre deze wet in de uitvoering zal betekenen dat Defensie carte blanche krijgt zonder democratische controle en met een beperking van tegenmacht. We zien dat slechts in beperkte mate tegemoet is gekomen aan de bezwaren van de Raad van State en het advies om de vangnetbepaling te schrappen. Welke afwegingen zijn gemaakt betreffende de bezwaren van de Raad van State waar niet aan tegemoet is gekomen? Er kan bij koninklijk besluit een ontheffing worden verleend van allerhande wettelijke voorschriften die een belemmering vormen of onaanvaardbare vertraging opleveren voor de defensiegereedheid. Deze leden vragen zich af of hier

uitzonderingen zijn op deze bepaling en of en welke beperkingen er zijn van het toepassingsbereik van de vangnetbepaling.

7. Gevolgen (m.u.v. financiële gevolgen)

De leden van de PVV-fractie willen kunnen beoordelen of deze wet in de praktijk daadwerkelijk meer militaire gereedheid oplevert en niet alleen nieuwe procedures en bevoegdheden. Kan de regering aangeven hoe na één, drie en vijf jaar wordt vastgesteld hoeveel extra oefenuren, oefeningen, trainingsmogelijkheden of andere concrete verbeteringen in de gereedheid dankzij deze wet mogelijk zijn geworden? Welke gevolgen kunnen burgers in de praktijk merken van intensievere gereedstellingsactiviteiten, bijvoorbeeld door meer vlieg-, schiet- of oefenactiviteiten?

De leden van de CDA-fractie lezen dat de regering schrijft dat bij het opstellen van een AMvB om tijdelijk van regels af te kunnen wijken, onder andere de nadelige gevolgen op de beschermde natuurwaarden in Natura 2000-gebieden door middel van ecologisch onderzoek in kaart zullen worden gebracht. Als hierbij vast komt te staan dat er mogelijk sprake is van significant negatieve effecten, wat op voorhand wel de verwachting is aangezien defensieterreinen niet zelden zelf natuurgebieden zijn, dan zullen deze effecten op basis van een op te stellen compensatieprogramma worden gecompenseerd. In de beantwoording op de internetconsultatie (Bijlage B) geeft de regering aan te willen voorkomen dat extra stikstofdepositie ten laste komt van gemeenten, provincies, natuurbeheerders, bedrijven of burgers. Deze leden vragen of de regering kan bevestigen dat Defensie zelf verantwoordelijk is voor alle benodigde compensatie en de daarbij behorende kosten.

De leden van de CDA-fractie vragen verder wanneer deze compensatie feitelijk moet zijn gerealiseerd: vóór, tijdens of na de start van de gereedstellingsactiviteit? Hoe wordt voorkomen dat tussen het ontstaan van natuurschade en het functioneren van de compensatie een langdurig verlies aan natuurwaarden ontstaat? Welke eisen worden gesteld aan de locatie, kwaliteit, duurzaamheid en juridische bescherming van compensatiemaatregelen? Wat gebeurt er wanneer compensatie in de praktijk niet het verwachte resultaat oplevert of wanneer geschikte compensatieruimte niet beschikbaar blijkt te zijn? De regering schrijft dat ze verwacht dat er geen wezenlijke verdringing van andere ruimtelijke opgaven zal zijn, maar ze erkent wel dat andere projecten en besluitvorming kunnen worden beïnvloed. Deze leden vragen waar de verwachting op is gebaseerd dat het verdringingseffect beperkt zal zijn. Deze leden vragen ook hoe de botsproeven hieromtrent vormgegeven gaan worden.

De leden van de CDA-fractie vragen wie de verantwoordelijkheid draagt wanneer een gemeente, provincie, bedrijf of maatschappelijke organisatie door een defensieactiviteit aanvullende maatregelen moet nemen voor een eigen project. Hoe wordt omgegaan met projecten waarvoor al

vergunningen, investeringsbesluiten of privaatrechtelijke overeenkomsten bestaan voordat een afwijking voor Defensie wordt vastgesteld? Het wetsvoorstel voorziet ook tijdens de uitvoering in het monitoren van de gevolgen. Deze leden vragen of Defensie verplicht is om een activiteit aan te passen of tijdelijk te staken wanneer de vooraf gebruikte uitgangspunten of grenswaarden volgens de monitoring overschreden worden. Krijgen bevoegde gezagen, gezondheidsdiensten, natuurorganisaties en omwonenden de gelegenheid om op de resultaten van de monitoring te reageren?

De regering erkent dat afwijkingen gevolgen kunnen hebben voor arbeidsomstandigheden, privéleven, inkomen en de aantrekkelijkheid van Defensie als werkgever. De leden van de CDA-fractie vragen hoe zo veel mogelijk wordt voorkomen dat tijdelijke afwijkingen leiden tot overbelasting, ziekteverzuim, uitval of vertrek van personeel en daardoor op langere termijn juist de gereedstelling schaden.

De regering schrijft dat in spoedeisende situaties het overleg met de centrales van overheidspersoneel pas achteraf kan plaatsvinden. De leden van de CDA-fractie vragen wat het doel kan zijn van dit overleg wanneer een maatregel al is ingevoerd. Kan een maatregel naar aanleiding van het overleg achteraf bijvoorbeeld worden aangepast, opgeschort of ingetrokken? Hoe worden gevolgen hersteld die op dat moment al zijn opgetreden? Welke individuele rechtsbescherming heeft een medewerker die stelt dat een afwijking in zijn situatie onevenredig uitpakt? Hoe wordt bij het nemen van maatregelen rekening gehouden met personeel met een arbeidsbeperking, chronische aandoening, zwangerschap of bijzondere zorgtaken?

De leden van de JA21-fractie vragen hoe wordt voorkomen dat extra stikstof-, geluid- of milieuruimte voor Defensie de vergunningverlening voor woningbouw, landbouw, infrastructuur en industrie feitelijk verder beperkt. Deze leden vragen voorts welke gevolgen de gegevensverwerking heeft voor burgers die onbedoeld in beeld komen, defensiepersoneel dat aan simulaties deelneemt en bedrijven waarvan gegevens in omvangrijke verzamelingen terechtkomen.

De leden van de BBB-fractie vinden het noodzakelijk dat niet alleen de militaire opbrengst van de wet zichtbaar wordt gemaakt, maar ook de gevolgen voor burgers, personeel, ondernemers, landbouw, natuur en de bereikbaarheid van gebieden. Bij een wet die structureel van toepassing is, moeten ook structurele en cumulatieve gevolgen worden gevolgd. Deze leden vragen de regering of zij periodiek inzichtelijk zal maken in welke provincies en gemeenten afwijkingsbevoegdheden of gereedstellingsbesluiten zijn toegepast.

De leden van de BBB-fractie vragen hoe wordt voorkomen dat dezelfde landelijke of dunbevolkte regio's onevenredig vaak de ruimtelijke en maatschappelijke lasten van extra gereedstellingsactiviteiten dragen. Deze leden vragen welke bescherming geldt voor bedrijven wanneer

militaire mobiliteit, oefeningen of andere gereedstellingsactiviteiten beslag leggen op infrastructuur of andere schaarse capaciteit waarvan zij afhankelijk zijn.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Gevolgen uit de Memorie van toelichting. Kan de regering toelichten welke gevolgen de WODG heeft voor de invulling van en de bijbehorende ramingen van de Nota Ruimte, het Natuurplan, en het Programma Noordzee? Is er overleg geweest of gepland met betrokken ministeries over de plannen en gevolgen van de uitzonderingsmogelijkheden voor Defensie? Zo nee, is de regering bereid dit alsnog te doen? Zo ja, wat betekent de WODG voor dit andere beleid van de regering?

De leden van de PvdD-fractie lezen dat de regering schrijft dat de gereedstellingsactiviteiten nadelige gevolgen kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving, maar dat bij de belangenafweging de defensiegereedheid altijd het zwaarst moet wegen. Begrijpt de regering dat zij hiermee een carte blanche voor militaire activiteiten creëert? Begrijpt de regering dat de risico’s voor de fysieke leefomgeving hiermee immens groot worden? Begrijpt de regering dat met deze voorwaarde er nooit sprake kan zijn van een belangenafweging, als één belang sowieso zwaarder weegt dan alle andere belangen? Kan de regering hier op ingaan?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen in de memorie van toelichting dat het wetsvoorstel gebruik maakt van de systematiek van de Habitatrichtlijn om noodzakelijke gereedstellingsactiviteiten juridisch mogelijk te maken, ook wanneer deze activiteiten natuurwaarden kunnen aantasten. De effecten op de natuur zijn, volgens de regering, vooraf lastig te bepalen. Deze leden lezen dat hierbij gebruikt wordt gemaakt van de ADC-toets. Zij achten het van groot belang dat, in lijn met het advies van de Raad van State, zorgvuldig en transparant wordt vastgesteld en gecommuniceerd over het gebrek aan reële alternatieven die minder schadelijk zijn voor de natuur. De leden vragen daarom de regering nader toe te lichten hoe ze de A van de ADC-toets in de praktijk wil vormgeven? Hoe wordt gewaarborgd dat de afweging en onderbouwing van het ontbreken van de alternatieven controleerbaar en transparant zijn voor het parlement, betrokken medeoverheden, natuurorganisaties en burgers?
Deze leden vragen zich aanvullend met betrekking tot de C-toets af wanneer de nadere uitwerking van het compensatieprogramma beschikbaar komt en hoe de regering dit programma wil vormgeven?

De leden van de SP-fractie maken zich zorgen over de gevolgen van dit wetsvoorstel op inspraak van mensen op beleid, maar ook over de inspraak en invloed die mensen hebben als activiteiten voor de defensiegereedheid invloed hebben op de levens van mensen en hun omgeving. Welke inspraak hebben mensen nog als het gaat om overlast door Defensie, als het gaat om waardevermindering van hun huis of bedrijf door activiteiten van Defensie, als het gaat om schade aan natuur?

Kunnen mensen nog bezwaar maken tegen activiteiten in het kader van defensiegereedheid als deze activiteiten noodzakelijk zijn geacht voor de defensiegereedheid? Kunnen mensen aanspraak maken op compensatie door overlast, waardevermindering van of schade aan huis of bedrijf, of verlies van natuur bij activiteiten in het kader van defensiegereedheid als deze activiteiten noodzakelijk zijn geacht voor de defensiegereedheid? Op welke manier verandert dit wetsvoorstel procedures voor inspraak, bezwaar maken en compensatie in vergelijking met de huidige situatie? In hoeverre herkent de regering zich in de kritiek dat er met inspraak en consultatie vooraf door de regering weinig is gedaan in het verwerken in dit wetsvoorstel?

De leden van de SP-fractie constateren dat dit wetsvoorstel een nieuwe wettelijke grondslag creëert voor Defensie voor het verzamelen en verwerken van persoonsgegevens en bijzondere persoonsgegevens. Deze leden hebben de zorgen, de vragen en de bezwaren van veel mensen en organisaties hierover gehoord. Indien persoonsgegevens gedurende de toegestane bewaartermijn worden gedeeld met strategische partners of bondgenoten, hoe houdt het ministerie van Defensie toezicht op het verdere gebruik van deze gegevens? Militaire vakbonden omschrijven de gegevensbeveiliging binnen Defensie als ‘zo lek als een mandje’. Welke concrete maatregelen neemt de regering om datalekken te voorkomen en de bescherming van persoonsgegevens en andere gevoelige informatie binnen Defensie te verbeteren? Welke doelen en termijnen zijn hiervoor vastgesteld? Hoe wordt bepaald of het noodzakelijk of onvermijdelijk is om (bijzondere) persoonsgegevens te verzamelen, te verwerken of te bewaren? Wie bepaalt dat en op basis waarvan? Hoe is de rechtmatigheid van het verzamelen van (bijzondere) persoonsgegevens democratisch te controleren en te toetsen? Hoe weten mensen of er (bijzondere) persoonsgegevens van hen zijn verzameld? Kunnen mensen daar bezwaar tegen maken en zo ja, onder welke voorwaarden? Kan de regering voorbeelden geven van situaties waarbij het noodzakelijk is om bijzondere persoonsgegevens, zoals iemands seksleven, vakbondslidmaatschap, religie of seksuele geaardheid te verzamelen voor de defensiegereedheid? Is er een relatie tussen het verzamelen van persoonsgegevens in het kader van de dienstplichtenenquête en het verzamelen van persoonsgegevens zoals bedoeld in artikel 4? Zo ja, waaruit bestaat deze relatie en welke wettelijke grondslagen zijn hiervoor van toepassing?

De leden van de SP-fractie hebben ook kennisgenomen van de zorgen van de militaire vakbonden over arbeidsrechten. Op welke manier kan door dit wetsvoorstel afgeweken worden van de arbeidstijdenwet? Op welke manier heeft dit wetsvoorstel invloed op medezeggenschap en de vakbondsrechten van defensiepersoneel?

8. Uitvoering

De leden van de PVV-fractie vragen hoe het staat met de voorbereiding van de uitvoering van deze wet. Welke onderdelen moeten vóór inwerkingtreding nog worden uitgewerkt? Welke onderdelen van

Defensie worden verantwoordelijk voor de uitvoering van de verschillende bevoegdheden op het gebied van persoonsgegevens? Wie draagt binnen Defensie centraal verantwoordelijkheid voor een juiste en terughoudende toepassing van deze gegevensbevoegdheden? Welke opleidingen en instructies krijgen defensiemedewerkers voordat zij van de nieuwe bevoegdheden gebruik mogen maken? Kan de regering garanderen dat de benodigde uitvoeringsregels, systemen, opleidingen en toezichtmechanismen gereed zijn voordat de betreffende onderdelen van de wet in werking treden?

De leden van de CDA-fractie lezen dat de regering schrijft dat Defensie werkt aan een implementatieprogramma voor het wetsvoorstel. De Afdeling advisering van de Raad van State noemt het wetsvoorstel een tussenstap en adviseert snel na inwerkingtreding te beginnen met een structureel wettelijk perspectief. Deze leden vragen hoe dit langere termijnperspectief onderdeel wordt van het implementatieprogramma.

De leden van de CDA-fractie lezen verder dat de regering schrijft dat bevoegde bestuursorganen vooraf in kennis worden gesteld en de mogelijkheid krijgen om advies te geven. Deze leden vragen hoe dit uitvoeringsproces precies wordt ingericht. Welke informatie en hoeveel tijd krijgen bevoegde bestuursorganen in normale omstandigheden om een advies voor te bereiden?

De regering schrijft dat bestuursorganen waar nodig hun medewerking verlenen. De leden van de CDA-fractie vragen hoe wordt omgegaan met een situatie waarin een gemeente, provincie of waterschap aangeeft niet over voldoende capaciteit te beschikken om tijdig mee te werken.

De leden van de CDA-fractie constateren dat de centrales van overheidspersoneel zorgen hebben geuit over de uitvoering van de personele bepalingen ten gevolge van dit wetsvoorstel. Deze leden vragen welke concrete wijzigingen na het overleg met de centrales in de uitvoeringsplannen zijn aangebracht. Over welke onderdelen van de lagere regelgeving is overeenstemming bereikt en over welke onderdelen bestaat nog verschil van inzicht? Deze leden vragen welke uitvoeringscapaciteit er nodig is voor de nieuwe mogelijkheden rond medische keuringen. Beschikt Defensie over voldoende keuringsartsen, psychologen en administratieve ondersteuning hiervoor?

De leden van de JA21-fractie vragen of jaarlijks aan de Kamer wordt gerapporteerd hoe vaak ieder instrument is gebruikt, voor welke categorie activiteit, met welke doorlooptijd, welk resultaat. Hoe wordt gerapporteerd wanneer vertrouwelijkheid volledige openbaarheid verhindert?

De leden van de BBB-fractie lezen dat voor de uitvoering van de nieuwe gegevensverwerkingsbevoegdheden een centraal gestuurd en organisatiebreed implementatietraject wordt ingericht. Zij achten dit essentieel. Het eerdere LIMC-onderzoek liet juist zien dat uiteenlopende

werkwijzen binnen Defensie risico's opleveren wanneer juridische grondslagen en verantwoordelijkheden niet scherp zijn. Deze leden vragen de regering wat de actuele stand van zaken is van het implementatieprogramma voor de WODG.

De leden van de BBB-fractie vragen welke verplichte juridische opleiding of toetsing geldt voor defensiepersoneel dat bevoegd wordt om persoonsgegevens op grond van hoofdstuk 4 te verwerken. Deze leden vragen of Defensie bij trainingen en oefeningen als uitgangspunt synthetische of fictieve persoonsgegevens zal gebruiken wanneer echte persoonsgegevens niet operationeel noodzakelijk zijn. Hoe wordt geborgd dat beslissingen over persoonsgerichte informatievergaring, bijzondere persoonsgegevens of omvangrijke gegevensverzamelingen centraal controleerbaar worden vastgelegd?

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Uitvoering van de Memorie van toelichting. Kan de regering aangeven waarom zij ervoor heeft gekozen om bevoegde bestuursorganen geen formele rol te geven in een besluit tot afwijking, terwijl zij een grote verantwoordelijkheid hebben in natuur- en ruimtebeheer? Kan de regering aangeven hoe wordt gecontroleerd of de minister daadwerkelijk structurele inspanningen verricht om afwijking van bestaande normen te voorkomen? Is de regering bereid deze verantwoordelijkheid explicieter in de WODG te verankeren?

De leden van de PvdD-fractie hebben ook vragen over monitoring. Hoe wordt gewaarborgd dat de effecten van de gereedstellingsactiviteiten op natuur, milieu en biodiversiteit grondig worden gemonitord? En is de regering bereid om periodiek over deze monitoring te rapporteren? Is de regering bereid om, indien uit monitoring blijkt dat de effecten van de gereedstellingsactiviteiten groter zijn dan eerder verwacht, gereedstellingsactiviteiten te verminderen of extra compensatiemaatregelen te treffen? Is de regering ook bereid om de effecten van de compensatiemaatregelen te monitoren? Is de regering bereid om periodiek over deze monitoring te rapporteren? Is de regering bereid om, indien uit monitoring blijkt dat de effecten van de compensatiemaatregelen kleiner zijn dan eerder verwacht, gereedstellingsactiviteiten te verminderen of extra compensatiemaatregelen te treffen? Hoe wordt in de uitvoering voorkomen dat de gereedstellingsactiviteiten en compensatiemaatregelen leiden tot een versnipperde of onvoldoende gecoördineerde uitvoering door verschillende overheden, maatschappelijke actoren, private partijen en burgers?

9. Toezicht en handhaving

De leden van de PVV-fractie vinden dat ruime bevoegdheden ook serieus toezicht vereisen.
Welk toezicht vindt plaats op de toepassing van de verschillende bevoegdheden uit deze wet en welk deel daarvan is intern binnen

Defensie georganiseerd? Welke rol hebben de functionaris voor gegevensbescherming en de Autoriteit Persoonsgegevens bij de verwerking van persoonsgegevens op grond van hoofdstuk vier? Hoe wordt gewaarborgd dat het toezicht voldoende onafhankelijk is van de onderdelen van Defensie die zelf van de bevoegdheden gebruikmaken? Welke mogelijkheden bestaan er om in te grijpen wanneer blijkt dat een bevoegdheid te ruim of onjuist wordt toegepast?

De leden van de JA21-fractie vragen of ernstige privacy- of beveiligingsincidenten, onrechtmatige gegevensverstrekking, onjuiste toepassing van een inkoopuitzondering en schending van een personele waarborg onverwijld aan de Kamer worden gemeld. Welke drempel en rapportagetermijn gelden daarvoor? Welke klokkenluidermechanismen bestaan hiervoor?

De leden van de BBB-fractie lezen enerzijds dat de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) volledig extern toezichthouder blijft, terwijl de memorie van toelichting anderzijds stelt dat toezicht op de informatieomgeving in beginsel intern wordt georganiseerd. Deze leden willen voorkomen dat extern toezicht in de praktijk slechts achteraf of op grote afstand plaatsvindt. Deze leden vragen de regering wat in praktische zin wordt bedoeld met de stelling dat het toezicht op de informatieomgeving 'in beginsel intern' wordt georganiseerd.

De leden van de BBB-fractie vragen in welke gevallen de AP pas achteraf wordt geïnformeerd over toepassing van een afwijkende gegevensverwerkingsbevoegdheid? Deze leden vragen of de functionaris voor gegevensbescherming toegang krijgt tot alle motiveringen, logbestanden en autorisatiebesluiten die samenhangen met de artikelen 4.4, 4.5, 4.6 en 4.9.

De leden van de BBB-fractie vragen waarom de eerste rapportage van de functionaris voor gegevensbescherming over hoofdstuk 4 pas binnen drie jaar na inwerkingtreding aan de Staten-Generaal wordt gezonden.

De leden van de PvdD-fractie hebben het hoofdstuk Toezicht en handhaving uit de Memorie van toelichting gelezen. Kan de regering toelichten hoe wordt toegezien op de naleving van de regels die gelden voor gereedstellingsactiviteiten? Kan de regering aangeven welke instantie of instanties verantwoordelijk zijn voor het toezicht op gereedstellingsactiviteiten? Kan de regering toelichten hoe wordt gehandhaafd wanneer gereedstellingsactiviteiten niet overeenkomstig de daarvoor geldende regels worden uitgevoerd? Kan de regering aangeven hoe wordt gecontroleerd of afwijkingen van bestaande normen daadwerkelijk noodzakelijk zijn en binnen de toegestane grenzen blijven? Kan de regering toelichten hoe wordt gecontroleerd of tijdelijke afwijkingen niet langer worden toegepast dan noodzakelijk? Kan de regering toelichten hoe wordt voorkomen dat tijdelijke afwijkingen feitelijk een structureel karakter krijgen? Hoe verhoudt de WODG zich tot de signaalrapportage 'Afweging belang inzetbaarheid Defensie en

gevolgen voor leefomgeving nodig' van de Inspectie Leefomgeving en Transport van januari 2025? Deelt u de mening van de Inspectie dat Defensie tekortschiet in het op orde hebben en naleven van vergunningen? Heeft de regering naar aanleiding van deze rapportage maatregelen genomen om de naleving van vergunningen te verbeteren? Zo ja, kunnen deze worden toegelicht en hebben deze aantoonbaar tot betere naleving geleid? Zo nee, waarom niet?

10. Rechtsbescherming

Is de regering het ermee eens dat de rechtsbescherming door de civiele rechter beperkter is dan die door de bestuursrechter, met name omdat de vraag naar de onrechtmatigheid van het handelen van de krijgsmacht wordt ingekleurd door de bepalingen in deze wet, zo vragen de leden van de D66-fractie.

De leden van de PRO-fractie constateren dat dit wetsvoorstel de rechtsbescherming van burgers op meerdere terreinen inperkt. Waar bij algemene maatregel van bestuur wordt afgeweken van een vergunningplicht, wordt geen besluit meer genomen waartegen bezwaar of beroep openstaat. Belanghebbenden zijn dan aangewezen op de civiele rechter, een weg die volgens de regering zelf minder laagdrempelig is. Kan de regering uitleggen waarom zij deze weg desondanks als voldoende rechtsbescherming beschouwt? Bij gereedstellingsbesluiten kunnen belanghebbenden vooraf geen zienswijze indienen. Bij deze besluiten, en bij ontheffingen op grond van de vangnetbepaling, ontbreekt bovendien een bezwaarfase, staat beroep slechts in één instantie open en kunnen beroepsgronden na afloop van de beroepstermijn niet meer worden aangevuld. Deze leden vragen waarom elk van deze beperkingen noodzakelijk is. Waarom is niet gekozen voor minder ingrijpende instrumenten, zoals een wettelijke uitspraaktermijn? Hoe worden belanghebbenden in dit proces tijdig geïnformeerd, zodat zij hun rechten binnen de beroepstermijn daadwerkelijk kunnen benutten? Daarnaast is niet duidelijk welk regime van nadeelcompensatie geldt voor schade als gevolg van gereedstellingsactiviteiten. De toelichting verwijst slechts naar "de daarvoor geldende regels". Welke regels zijn dat precies? Kan de regering bevestigen dat ook schade door activiteiten op grond van de algemene maatregel van bestuur en door ontheffingen op grond van de vangnetbepaling voor vergoeding in aanmerking komt? Zo niet, is zij bereid dit wettelijk te regelen? Deze leden vragen de regering te onderbouwen waarom deze beperkingen, in hun samenhang bezien, noodzakelijk en proportioneel zijn. Welke effectieve rechtsmiddelen resteren voor burgers, medeoverheden en defensiepersoneel? Hoe verhoudt dit zich tot het recht op een eerlijk proces en een daadwerkelijk rechtsmiddel?

De leden van de PVV-fractie begrijpen dat jarenlange juridische procedures noodzakelijke militaire activiteiten kunnen vertragen. Tegelijkertijd moet voor burgers duidelijk blijven waar zij terechtkunnen wanneer zij rechtstreeks door een besluit of activiteit worden geraakt.

Kan de regering per type besluit of bevoegdheid uit deze wet aangeven welke bestaande bezwaar- en beroepsmogelijkheden verdwijnen of worden beperkt? Als door een afwijking geen vergunningplicht meer bestaat en daardoor ook geen individueel bestuursrechtelijk besluit meer wordt genomen, welke rechtsbescherming heeft een burger dan nog? Kan de regering bevestigen dat in dergelijke gevallen de burgerlijke rechter openstaat?

De leden van de PVV-fractie constateren dat voor gereedstellingsbesluiten rechtstreeks beroep in eerste en enige aanleg bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is voorzien. Hoeveel tijd verwacht de regering hiermee daadwerkelijk te besparen ten opzichte van de normale bezwaar- en beroepsprocedure? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin de bestaande rechtsbescherming noodzakelijke militaire activiteiten zodanig heeft vertraagd dat deze beperking volgens de regering nodig is? Blijft het mogelijk om bij spoed een voorlopige voorziening te vragen en kan daarmee de uitvoering van een gereedstellingsbesluit worden stilgelegd?

Hoe kan een burger zijn zaak voldoende onderbouwen wanneer relevante militaire informatie vanwege staatsveiligheid of operationele belangen niet openbaar kan worden gemaakt?
Waarom bepaalt artikel 19.35 dat na afloop van de beroepstermijn geen nieuwe beroepsgronden meer kunnen worden aangevoerd? Welke tijdwinst levert dit naar verwachting op, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de CDA-fractie lezen dat de regering stelt dat de algemene maatregel van bestuur in belangrijke mate de informatiefunctie van de vergunning overneemt met betrekking tot de uitvoering van de activiteit. Deze leden vragen of direct omwonenden en rechtstreeks getroffen bedrijven desondanks worden geïnformeerd.

De leden van de CDA-fractie constateren dat de regering bij gereedstellingsbesluiten (t.a.v. Bijlage II en de vangnetbepaling) kiest voor beroep in eerste en enige aanleg bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Daarmee vervalt de mogelijkheid om een rechterlijke uitspraak in hoger beroep te laten controleren. Deze leden vragen of bij de evaluatie van de wet afzonderlijk wordt onderzocht of beroep in één instantie heeft geleid tot snellere procedures zonder verlies van kwaliteit en rechtsbescherming.

De leden van de CDA-fractie lezen dat in vergelijking met het wetsvoorstel versterking regie volkshuisvesting het aantal gereedstellingsbesluiten in aantal beperkt is. Deze leden vragen zich af hoeveel gereedstellingsbesluiten het kabinet op jaarbasis ongeveer verwacht te nemen. Daarnaast vragen zij of het kabinet al een aantal onderwerpen van voorgenomen gereedstellingsbesluiten kan delen.

De leden van de JA21-fractie vragen welke laagdrempelige schadevergoedingsroute openstaat voor burgers en bedrijven die door rechtmatig defensieoptreden onevenredige schade lijden. Kan de regering bevestigen dat zij niet uitsluitend op een kostbare civiele procedure zijn aangewezen en is de regering bereid een expliciete nadeelcompensatieregeling in de wet op te nemen? Deze leden vragen voorts welke rechtsgang openstaat voor defensiepersoneel dat wordt geraakt door een afwijking van rechtspositieregels of meent dat toestemming voor gezondheidsmonitoring niet vrij is gegeven.

De leden van de BBB-fractie constateren dat afwijking van een vergunningplicht via een algemene maatregel van bestuur ertoe kan leiden dat geen individueel vergunningbesluit meer bestaat waartegen beroep bij de bestuursrechter openstaat. Bij gereedstellingsbesluiten is bovendien gekozen voor rechtstreeks beroep in één instantie. De noodzaak tot snelheid kan procedurele aanpassingen rechtvaardigen, maar de rechtspositie van omwonenden en ondernemers moet reëel blijven. Deze leden vragen de regering hoe de belangen van rechtstreeks geraakte burgers en bedrijven vooraf worden betrokken wanneer door een algemene maatregel van bestuur geen individueel vergunningbesluit meer wordt genomen.

De leden van de BBB-fractie vragen waarom voor gereedstellingsbesluiten geen bezwaarprocedure beschikbaar is. Deze leden vragen welke rechtsbescherming beschikbaar is voor een burger die vermoedt dat zijn persoonsgegevens op grond van artikel 4.9 persoonsgericht zijn verwerkt, nu artikel 4.15 het recht op kennisneming beperkt tot activiteiten als bedoeld in artikel 2.1, tweede lid, onderdelen a tot en met c.
De leden van de BBB-fractie vragen waarom de publieke mededelingsplicht van artikel 4.14 niet geldt voor het opbouwen van de informatiepositie als bedoeld in artikel 2.1, tweede lid, onderdeel d.

De leden van de PvdD-fractie hebben het hoofdstuk Rechtsbescherming uit de Memorie van toelichting gelezen. Klopt het dat het ontbreken van een individueel besluit voor een vergunning waartegen bezwaar en beroep openstaan, ertoe kan leiden dat belanghebbenden pas toegang tot de rechter krijgen nadat de betreffende activiteit feitelijk is aangevangen of uitgevoerd? Kan de regering aangeven welke verschillen bestaan tussen bestuursrechtelijke en civielrechtelijke rechtsbescherming wanneer het gaat om activiteiten die mogelijk schadelijke effecten hebben op natuur, milieu en biodiversiteit? Hoe wordt voorkomen dat de feitelijke uitvoering van een activiteit leidt tot een onomkeerbare of moeilijk herstelbare aantasting van natuur, milieu of biodiversiteit, voordat een rechter zich hierover heeft kunnen uitspreken? Herkent de regering de zorg van Natuurmonumenten dat onvoldoende effectieve natuurcompensatie en langdurige onzekerheid over de effecten daarvan kunnen leiden tot langdurige juridische procedures en verlies van kostbare tijd en middelen? Hoe gaat de regering deze zorg wegnemen?

De leden van de Groep Markuszower vragen de regering uiteen te zetten hoe en op welke manier de exacte normen zijn geformuleerd waarvan wordt afgeweken om activiteiten mogelijk te maken? Hoe wordt gewaarborgd dat er volledig (of een zo goed mogelijk) inzicht in de effecten van de gereedstellingsactiviteiten beschikbaar is? Ook wanneer er vanwege tijdgebrek of tijdsdruk voorafgaand aan de activiteit geen volstrekte duidelijkheid over de effecten kan worden verkregen?

De leden van de Groep Markuszower lezen dat de Raad van State heeft geadviseerd de voorgestelde aanpassing van artikel 1b van de Wet ambtenaren defensie (WAD) “nader te bezien”. De verhoudingen tussen de voordelen voor Defensie en de nadelen voor het personeel in werkelijke dienst én de reservisten lijkt in het voordeel van Defensie te worden beslecht. Deze leden willen weten wat het risico is wanneer deze vergaande wijziging van artikel 1b van de WAD uit de WODG wordt gehaald. Klopt het dat Defensie op elk willekeurig moment, gezien de permanente gereedstelling als primair proces en de permanente personele tekorten in het algemeen en onder beroepspersoneel in het bijzonder, de WAD buiten werking kan stellen als de voorgestelde wijziging van artikel 1b van de WAD wordt doorgevoerd? Daarnaast hebben diverse deskundigen, waaronder de Raad van State, aangegeven dat in de toelichting van de WODG een uiteenzetting ontbreekt van de gevallen en omstandigheden waarin van de voorgestelde bevoegdheid gebruik kan worden gemaakt. Waarom ontbreekt deze uiteenzetting volgens de regering?

De leden van de Groep Markuszower vinden dat er inzake de voorgestelde wijziging van artikel 1b van de WAD onvoldoende checks en balances zijn opgenomen. Deze zijn echter wel noodzakelijk omdat, als de voorgestelde aanpassing van artikel 1b van de WAD wordt gewijzigd, met een laagdrempelige bevoegdheid kan worden afgeweken van veel verschillende arbeidsrechtelijke en rechtspositionele regelingen die zien op bijvoorbeeld aanstelling en ontslag, diensttijden, verlof en medezeggenschap en overleg met vakorganisaties van overheidspersoneel. Kan de regering de toelichting op dit punt aanpassen en duidelijk maken in welke situaties de minister wel, en juist niet, kan besluiten de WAD buiten werking te stellen?

11. Financiële gevolgen

De leden van de PVV-fractie lezen dat de regering stelt dat het wetsvoorstel zelf geen directe budgettaire gevolgen heeft omdat het vooral een juridisch kader biedt. Tegelijkertijd kan toepassing van de wet wel kosten veroorzaken, bijvoorbeeld voor compensatie, mitigerende maatregelen, infrastructuur en uitvoering. Kan de regering een raming geven van de verwachte uitvoeringskosten van deze wet in de eerste vijf jaar? Welke kosten verwacht de regering voor natuurcompensatie, mitigerende maatregelen, aanpassing van infrastructuur, luchtverkeersdienstverlening en andere maatregelen die nodig kunnen

zijn bij toepassing van de wet? Komen deze kosten volledig ten laste van de begroting van Defensie? Zo ja, hoe wordt voorkomen dat geld dat bedoeld is voor wapens, munitie, personeel en gereedheid hierdoor wordt verdrongen? Wordt periodiek gerapporteerd hoeveel geld daadwerkelijk aan de toepassing van deze wet wordt uitgegeven?

De leden van de JA21-fractie vragen welke financiële risico's ontstaan door vaker gebruik van niet-openbare, versnelde of enkelvoudige inkoop, waaronder minder prijsconcurrentie, vooruitbetalingen, leveranciersafhankelijkheid en niet-levering.

De leden van de BBB-fractie lezen dat het wetsvoorstel als wettelijk kader op zichzelf geen directe budgettaire gevolgen zou hebben. Tegelijkertijd kunnen toepassing van de wet, ecologische compensatie, aanpassingen aan infrastructuur, gegevensbescherming, toezicht en nadeelcompensatie wel degelijk kosten veroorzaken. Deze leden vragen de regering een raming te geven van de uitvoeringskosten die nodig zijn om de WODG verantwoord in werking te laten treden. Deze leden vragen voorts hoe wordt voorkomen dat buitengewone kosten van gereedstellingsactiviteiten feitelijk terechtkomen bij gemeenten, infrastructuurbeheerders, agrarische ondernemers of andere private partijen.

De leden van de PvdD-fractie hebben het hoofdstuk Financiële gevolgen in de Memorie van toelichting gelezen. Kan de regering bevestigen dat de gebruikelijke regeling inzake nadeelcompensatie van afdeling 15.1 Ow niet van toepassing is bij gereedstellingsactiviteiten onder de WODG? Is de regering bereid om alsnog deze regeling vast te leggen zodat nadeelcompensatie bij schade alsnog zal plaatsvinden? Zo nee, waarom niet?

12. Evaluatie

De leden van de D66-fractie vragen of de regering kan concretiseren op basis van welke indicatoren wordt gemeten of het wetsvoorstel een bijdrage heeft geleverd aan een daadwerkelijke en stelselmatige gereedheid. Op basis van welke factoren beoordeelt de regering of het wetsvoorstel de doelen heeft behaald? Worden in de monitoring en in de evaluatie ook effecten van het wetsvoorstel op aspecten als rechtsbescherming, leefomgeving, democratische controle, privacy en personeel meegenomen, en zo ja, hoe worden deze gemeten?

De leden van de PVV-fractie lezen dat de wet na vijf jaar wordt geëvalueerd. Deze leden vinden vijf jaar lang om te wachten wanneer deze wet zulke ruime bevoegdheden bevat.
Wordt bij de evaluatie niet alleen gekeken naar de extra militaire gereedheid, maar ook naar de gevolgen voor de persoonlijke levenssfeer, rechtsbescherming, parlementaire controle en defensiepersoneel?
Waarom kiest de regering niet daarnaast voor een invoeringstoets na één

of twee jaar, zodat problemen met de uitvoering of onbedoelde gevolgen eerder kunnen worden hersteld?

De leden van de BBB-fractie achten een evaluatie na vijf jaar nuttig, maar vinden vijf jaar lang voor een wet die nieuwe bevoegdheden creëert op het gebied van persoonsgegevens, personeelsrechten en de fysieke leefomgeving. Vroege signalering is noodzakelijk om onbedoelde effecten tijdig te corrigeren. Deze leden vragen de regering of zij binnen twee jaar na inwerkingtreding een invoeringstoets zal uitvoeren.

De leden van de BBB-fractie vragen of de evaluatie afzonderlijk inzicht zal geven in de effecten op privacy, rechtsbescherming, defensiepersoneel en regionale belasting. Worden in de evaluatie het aantal toepassingen, de duur en de geografische spreiding van tijdelijke afwijkingsbevoegdheden afzonderlijk gerapporteerd?

De leden van de PvdD-fractie hebben het hoofdstuk Evaluatie in de Memorie van toelichting gelezen. Kan de regering toezeggen dat in de evaluaties van de WODG niet uitsluitend gekeken wordt naar de vraag of de krijgsmacht haar gereedstellingsdoelen bereikt, maar net zozeer naar de maatschappelijke, ecologische en biologische gevolgen ervan, en de effecten van de WODG op het behalen van wettelijk verplichte doelen hieromtrent? Wordt bij de monitoring ook gekeken naar cumulatieve effecten van gereedstellingsactiviteiten, bijvoorbeeld wanneer meerdere activiteiten of locaties gezamenlijk een grotere belasting veroorzaken? Kan de regering toezeggen of gaat worden geëvalueerd of de tijdelijke afwijkingen van bestaande normen daadwerkelijk noodzakelijk zijn, en op welke wijze zij daar uitvoering aan wil geven? Kan de regering toezeggen dat wordt geëvalueerd of de WODG in de praktijk leidt tot een aantasting van de eenheid, kwaliteit en doorontwikkeling van het wettelijk stelsel van de Omgevingswet?

13. Adviezen en toetsen

De leden van de PVV-fractie constateren dat de Afdeling advisering van de Raad van State en de Autoriteit Persoonsgegevens op belangrijke onderdelen van het voorstel kritische opmerkingen hebben gemaakt. Kan de regering per aanbeveling van de Afdeling advisering van de Raad van State die niet of slechts gedeeltelijk is overgenomen aangeven waarom daarvoor is gekozen? Kan de regering hetzelfde doen voor de belangrijkste aanbevelingen van de Autoriteit Persoonsgegevens die niet of slechts gedeeltelijk zijn overgenomen? Waarom heeft de regering niet gekozen voor voorafgaande betrokkenheid van de Autoriteit Persoonsgegevens bij iedere toepassing van de bevoegdheden waarbij van de normale regels voor persoonsgegevens kan worden afgeweken?

De leden van de CDA-fractie constateren dat medeoverheden en belangenorganisaties spanning zien tussen het wetsvoorstel en het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD). Zij vrezen dat vrijstellingen en gereedstellingsbesluiten een reguliere route worden

naast de afspraken en procedures uit dat programma. Deze leden vragen hoe wordt voorkomen dat dit wetsvoorstel wordt ingezet om eerder gemaakte ruimtelijke afspraken of participatieprocessen op basis van het NPRD te omzeilen.

De leden van de BBB-fractie constateren dat de Afdeling advisering van de Raad van State, de AP, de Raad voor de Rechtspraak en andere adviesorganen op onderdelen substantiële zorgen hebben geuit. Een deel daarvan is in het voorstel verwerkt, terwijl andere aanbevelingen niet zijn overgenomen. Deze leden vragen de regering per niet overgenomen aanbeveling van de Afdeling advisering van de Raad van State of de AP kort uiteen te zetten waarom zij meent dat de resterende wettelijke waarborgen voldoende zijn.

De leden van de BBB-fractie vragen wanneer de door de regering erkende behoefte aan meer uniforme standaardbepalingen voor openbronnenonderzoek wordt uitgewerkt.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Adviezen en toetsen. Is de regering bereid om aan alle instanties uit te vragen in hoeverre zij het idee hebben dat hun adviezen en toetsen zijn verwerkt in de huidige WODG?

De leden van de Groep Markuszower vragen de regering op basis van welke indicatoren wordt gemeten of het wetsvoorstel een bijdrage heeft geleverd aan een daadwerkelijke en stelselmatige gereedheid. Waarom is specifiek gekozen voor een termijn van vijf jaar? Op basis van welke factoren beoordeelt de regering of het wetsvoorstel de doelen heeft behaald? Worden in de monitoring en in de evaluatie ook effecten van het wetsvoorstel op aspecten als rechtsbescherming, leefomgeving, democratische controle, privacy en personeel meegenomen, en zo ja, hoe worden deze gemeten? Kan de regering per aangekondigde monitor en evaluatie aangeven hoe en wanneer de Tweede Kamer hierover wordt geïnformeerd? Heeft de regering een invoeringstoets overwogen? Waarom is hier niet voor gekozen?

14. Internetconsultatie

Naar aanleiding van het doornemen van de internetconsultatie hebben de leden van de D66-fractie nog enkele vragen. De definitie van ‘gereedstelling’ is zo breed dat er bijna niets buiten valt. Waar ligt voor de regering de grens, en waarom staat die nergens hard in de wet aangegeven? Artikel 1.1 geeft de minister de vrijheid om zelf te bepalen wie er als ‘bondgenoot’ geldt. Dit is een zwaar instrument. Dit gaat normaal gesproken door middel van verdragen en bondgenootschappelijke afspraken. Wordt dit ook voorgelegd voor parlementaire toetsing?

De leden van de PVV-fractie vragen welke inhoudelijke wijzigingen naar aanleiding van de internetconsultatie in het wetsvoorstel zijn

aangebracht. Welke bezwaren kwamen het vaakst terug en welke daarvan hebben daadwerkelijk geleid tot aanpassing van de wet of memorie van toelichting? Welke veelgenoemde bezwaren heeft de regering niet overgenomen en waarom niet?

De leden van de JA21-fractie vragen hoeveel reacties tijdens de internetconsultatie zijn ontvangen van burgers, medeoverheden, bedrijven, natuurorganisaties, deskundigen en personeelsorganisaties. Welke inhoudelijke wijzigingen zijn per categorie reactie aangebracht en welke veelgenoemde bezwaren zijn niet overgenomen? Deze leden vragen verder waarom voor betrokken organisaties een volgens het rondetafelgesprek als kort ervaren consultatietraject is gehanteerd bij een omvangrijk en technisch wetsvoorstel. Hoe waarborgt de regering betekenisvolle consultatie over de uitvoerings-AMvB's en ministeriële regelingen?

De leden van de BBB-fractie lezen dat in de consultatie veel vragen zijn gesteld over de reikwijdte van de wet, open normen, gegevensverwerking en personele bevoegdheden. Dat onderstreept volgens deze leden het belang van een wet die niet alleen juridisch verdedigbaar is, maar ook voor burgers en personeel begrijpelijk begrensd is. Deze leden vragen de regering welke open normen naar aanleiding van de internetconsultatie concreet zijn aangescherpt in de wettekst zelf.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Internetconsultatie en de bijbehorende bijlage in de Memorie van toelichting. Deelt u de mening van Brandweer Nederland, in haar reactie op de internetconsultatie ten aanzien van het Besluit defensiegereedheid fysieke leefomgeving, dat het wetsvoorstel, en dit uitvoeringsbesluit, tekortschieten ten aanzien van het beheersen van risico's met betrekking tot gevaarlijke stoffen en het risico op natuurbranden? Hoe bent u van plan deze risico's zo beperkt mogelijk te houden? Welke concrete wijzigingen gaat u hiertoe doorvoeren? Deelt u de mening van Gasunie, in haar reactie op de internetconsultatie ten aanzien van het Besluit defensiegereedheid fysieke leefomgeving, dat het wetsvoorstel, en dit uitvoeringsbesluit, tekortschieten ten aanzien van het beheersen van risico's met betrekking tot het raken van ondergrondse buisleidingen, en de wettelijke taak die zij hierin heeft? Hoe bent u van plan deze risico's zo beperkt mogelijk te houden? Welke concrete wijzigingen gaat u hiertoe doorvoeren?

15. Draagvlak

De voorliggende wet kan volgens de leden van de D66-fractie verregaande gevolgen hebben voor het draagvlak in de regio en bij mensen thuis voor de uitbreiding van Defensie. Hierover hebben de leden enkele vragen. Kan de regering toelichten wat de stand van zaken is van het overleg met medeoverheden over de toepassing van de wet in de uitvoeringspraktijk en welke planning daarbij wordt gehanteerd? Op welke wijze worden medeoverheden betrokken bij

gereedstellingsbesluiten die gevolgen kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving en voor plannen binnen hun gebied? Kan de regering concretiseren op welke wijze relevante maatschappelijke organisaties en private partijen worden betrokken bij de uitvoering en verdere uitwerking van de wet? Nu de mogelijkheden voor bezwaar en beroep worden beperkt, op welke wijze worden de perspectieven van burgers en bedrijven betrokken bij de totstandkoming van amvb's en gereedstellingsbesluiten? Kan de regering toelichten welke waarborgen zij ziet voor een zorgvuldige en transparante betrokkenheid van belanghebbenden bij besluiten waarvoor de mogelijkheden voor bezwaar en beroep beperkt zijn? Kan de regering aangeven welke concrete maatregelen zij neemt ter versterking van het draagvlak voor de wet?

De leden van de PRO-fractie benadrukken dat draagvlak cruciaal is voor een sterkere krijgsmacht. Zij merken op dat gemeenten, provincies en waterschappen daarin een sleutelrol vervullen omdat zij verantwoordelijk zijn voor de ruimtelijke inpassing en het dichtst bij de burger staan. Het wetsvoorstel kent hen echter slechts een beperkte rol toe. Zij kunnen pas advies geven in de uitvoeringsfase, nadat de afwijking al is vastgesteld. Dat adviesrecht vervalt ook nog eens als de vereiste spoed zich daartegen verzet. Tegelijkertijd zijn zij wel verplicht medewerking te verlenen. Bij gereedstellingsbesluiten hebben zij vooraf geen enkele formele rol.

De VNG heeft geadviseerd het adviesrecht dusdanig vorm te geven dat daarvan slechts om zwaarwegende redenen kan worden afgeweken. Hoewel de regering desbetreffende artikelen weliswaar heeft verduidelijkt, is dit advies niet overgenomen. Waarom niet? Is de regering bereid medeoverheden aan de voorkant een verzwaard adviesrecht te geven, waarbij afwijking van hun advies gemotiveerd moet worden? En hoe waarborgt de regering dat keuzes over gereedstelling op de juiste manier doorwerken in provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies, zo vragen de leden van de PRO-fractie.

De leden van de PVV-fractie vinden dat gemeenten, provincies, waterschappen en omwonenden behoorlijk moeten worden geïnformeerd wanneer militaire activiteiten gevolgen voor hun omgeving hebben. Draagvlak mag echter geen nieuw vetorecht worden waarmee noodzakelijke oefeningen eindeloos kunnen worden tegengehouden. Hoe worden gemeenten, provincies en waterschappen betrokken zonder dat hierdoor opnieuw langdurige procedures ontstaan? Kan de regering bevestigen dat het ontbreken van lokaal bestuurlijk of maatschappelijk draagvlak op zichzelf geen reden is om een militair noodzakelijke gereedstellingsactiviteit niet uit te voeren wanneer aan de wettelijke voorwaarden is voldaan?
Hoe voorkomt de regering dat overleg over draagvlak in de praktijk alsnog een extra procedurele hindernis voor Defensie wordt?

De leden van de JA21-fractie constateren dat de vakbonden tijdens het rondetafelgesprek aangaven dat een groot deel van hun bezwaren zou vervallen wanneer de personele afwijkingsbevoegdheid en de ruime

verwerking van bijzondere gegevens van eigen personeel worden geschrapt of sterk begrensd. Welke concrete aanpassingen is de regering bereid op basis daarvan te doen?

De leden van de BBB-fractie onderschrijven dat draagvlak geen vervanging is voor de noodzaak om de krijgsmacht gereed te stellen. Draagvlak is wel een voorwaarde voor duurzame uitvoering, zeker in regio's waar oefeningen, laagvliegen, transportbewegingen, natuurcompensatie of uitbreiding van infrastructuur merkbaar zijn. Wie structureel iets vraagt van een regio, moet die regio ook structureel serieus nemen. Deze leden vragen de regering op welke wijze provincies, gemeenten en waterschappen vooraf worden betrokken bij gereedstellingsbesluiten met aanzienlijke gevolgen voor hun gebied.

De leden van de BBB-fractie vragen hoe bewoners, agrarische ondernemers en andere lokale belanghebbenden tijdig worden geïnformeerd over de verwachte duur, hinder en rechtsbeschermingsmogelijkheden bij een concrete gereedstellingsactiviteit.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het hoofdstuk Draagvlak uit de Memorie van toelichting. Begrijpt de regering dat het niet fatsoenlijk waarborgen van bescherming van natuur, milieu, biodiversiteit, privacy en burgerrechten door de WODG desastreus is voor het draagvlak van Nederlandse inwoners voor gereedstellingsactiviteiten? Snapt de regering dat zij enkel deze zorg weg kan nemen doordat Defensie zich committeert aan de bestaande normen waar alle andere organisaties, overheden en bedrijven in Nederland ook aan moeten voldoen? Is zij bereid dit alsnog te doen?

De leden van de Groep Markuszower constateren dat de regels van de WODG en het Bdfl de positie van decentrale overheden en hun doelen voor de fysieke leefomgeving, als het gaat om gereedstellingsactiviteiten, kwetsbaar en onzeker maken. Hoe worden goede interbestuurlijke verhoudingen en bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak gewaarborgd en wie ziet hierop toe? Deze leden vragen om een toelichting hoe geborgd wordt dat via de vangnetbepaling in de praktijk geen ingrijpende beperkingen van rechten van burgers of bedrijven worden gerealiseerd.

16. Inwerkingtreding

De leden van de PVV-fractie vragen welke onderdelen de regering als eerste in werking wil laten treden en waarom. Welke onderdelen kunnen direct na inwerkingtreding van de wet worden toegepast en voor welke onderdelen moeten eerst algemene maatregelen van bestuur, ministeriële regelingen of andere uitvoeringsregels gereed zijn? Kan de regering per hoofdstuk aangeven wanneer zij verwacht dat het daadwerkelijk in werking kan treden? Kan de regering garanderen dat bevoegdheden voor de verwerking van persoonsgegevens pas in werking treden wanneer de

benodigde technische en organisatorische waarborgen en het toezicht daadwerkelijk op orde zijn?

De leden van de CDA-fractie lezen dat de Afdeling advisering van de Raad van State benadrukt dat de uiteindelijke balans tussen defensiegereedheid, grondrechten en andere publieke belangen in belangrijke mate zal worden bepaald door de algemene maatregelen van bestuur, ministeriële regelingen en afzonderlijke gereedstellingsbesluiten. Deze leden constateren dat daardoor bij de behandeling van het wetsvoorstel mogelijk nog niet alle concrete normen, criteria en waarborgen bekend zullen zijn. Kan de regering aangeven welke ontwerpbesluiten en ontwerpregelingen vóór de plenaire behandeling van het wetsvoorstel aan de Kamer kunnen worden verstrekt? Welke onderdelen van de wet kunnen niet in werking treden voordat de bijbehorende lagere regelgeving gereed is? Verwacht de regering een gecombineerde AMvB te nemen of wordt dit opgeknipt en gefaseerd? Wanneer verwacht de regering de eerste AMvB naar de Tweede Kamer te kunnen sturen?

De leden van de BBB-fractie begrijpen de wens tot spoedige en gefaseerde inwerkingtreding. Zij vinden het echter onwenselijk dat onderdelen met grote gevolgen voor persoonsgegevens of personeel in werking treden voordat de lagere regelgeving, uitvoeringsprotocollen, opleidingen en toezichtstructuren gereed zijn. Deze leden vragen de regering welke concrete randvoorwaarden vervuld moeten zijn voordat hoofdstuk 4 over de informatieomgeving in werking treedt. De leden van de BBB-fractie vragen of de bepalingen over gezondheidsmonitoring pas in werking treden nadat de algemene maatregel van bestuur over toegang, gegevenscategorieën, technische middelen en bewaartermijnen is vastgesteld.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het Hoofdstuk Inwerkingtreding uit de Memorie van toelichting. Kan de regering toelichten waarom ervoor is gekozen om de inwerkingtreding van de WODG mogelijk te maken, zonder dat al inzichtelijk is gemaakt en besloten is op welke wijze de verwachte natuurschade gaat compenseren? Is de regering bereid om te wachten met inwerkingtreding totdat de benodigde compensatie- en soortenprogramma’s zijn opgesteld? Zo nee, waarom niet? Hoe kan de regering dan nog geloofwaardig zeggen dat zij de natuur wil herstellen?

ARTIKELSGEWIJS

Artikel 1.1

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van de begripsbepalingen in Artikel 1.1. Kan de regering aangeven welke indicatoren zijn gebruikt om de mate van gereedheid vast te stellen? Op welke wijze wordt vastgesteld of de Nederlandse krijgsmacht afschrikwekkend is? Wanneer acht de regering de krijgsmacht

afschrikwekkend genoeg? Kan de regering aangeven wat dit concreet inhoudt voor materieel, personeel, oefeningen, inlichtingenpositie en de begroting? Op welke wijze zorgt de regering ervoor dat ‘afschrikwekkend’ geen holle term wordt en reden om altijd meer te investeren in de krijgsmacht en de krijgsmacht altijd uit te breiden? Is de regering bereid om concrete doelen te stellen voor wanneer zij de krijgsmacht afschrikwekkend genoeg acht?

Artikel 1.2

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 1.2, het tweede lid. Kan de regering uitleggen op welke wijze er nog sprake is van afstemming van het belang van defensiegereedheid met andere belangen in een weerbare maatschappij, als door middel van deze WODG eigenlijk alle andere belangen worden overruled? Kan de regering dit onderbouwen?

Artikel 1.3

De leden van de D66-fractie lezen dat de jaarlijkse rapportage op grond van artikel 1.3 alleen toeziet op knelpunten binnen Defensie. Erkent de regering dat ook gekeken moet worden naar belemmeringen verderop in de industriële en civiele keten en dat daarbij het relevant is dat steeds wordt aangegeven wie verantwoordelijk is voor de oplossing en wanneer die gerealiseerd moet zijn? Wie bepaalt wanneer de gereedstelling ernstig wordt belemmerd en wanneer de wet mag worden ingezet? Welke toetsbare definitie daarvan wordt gehanteerd voor artikel 1.3?

Hoofdstuk 3, algemeen

De leden van de D66-fractie zien dat de voorliggende wet potentieel grote gevolgen kan hebben in het fysieke domein. Hierover hebben deze leden enkele vragen. Welke concrete juridische borging geeft artikel 19.28 dat eerst moet worden geprobeerd zonder afwijking van regels te komen tot gereedstelling? Hoe wordt gewaarborgd dat een afwijking van de geldende milieuregels zo beperkt mogelijk blijft in omvang en tijd? Hoe is de tijdelijkheid geborgd? Waarom is er geen compensatieregeling voor individuen en/of bedrijven die nadeel ondervinden? Waar kunnen zij terecht met vragen over compensatie? Overwegende dat deze wet uitzonderingen mogelijk maakt op geldende milieuregelgeving, hoe zullen de effecten daarvan op de natuur worden gemonitord? Op welke manier draagt de regering zorg voor een laagdrempelige manier van geschilbeslechting? Kan de regering toelichten wat de verwachte gevolgen zullen zijn voor de woningbouw? Zijn er reeds locaties waar ruimte voor Defensie en/of de Wet op de defensiegereedheid gevolgen hebben voor woningbouw? Hoe voorkomt de regering dat bevoegdheden uit de wet worden ingezet om ruimtelijke-, geluids- of milieunormen te omzeilen voordat participatie, zienswijzen en afspraken in het gebiedsproces zijn afgerond?

Artikel 3.2

De leden van de CDA-fractie lezen dat in het nieuwe artikel 19.23 Omgevingswet komt te staan dat voor activiteiten uit bijlage I in de algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald dat geen milieueffectrapportage hoeft te worden opgesteld wanneer die verplichting nadelige gevolgen voor het defensieproject heeft. Deze leden vragen welke concrete maatstaf wordt gebruikt om te bepalen dat de milieueffectrapportage het project nadelig beïnvloedt? Met het nieuwe artikel 19.25 Omgevingswet wordt een verplichting gecreëerd voor het vaststellen van een compensatieprogramma waarmee de benodigde compenserende maatregelen worden uitgevoerd om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De regering houdt daarbij rekening met de mogelijkheid dat natuurcompensatie nog niet volledig kan worden uitgevoerd voordat de activiteit begint. Deze leden vragen onder welke omstandigheden een activiteit kan starten voordat de vereiste compensatiemaatregelen zijn verzekerd. Wie stelt vast dat uitstel van de activiteit de essentiële defensietaken onaanvaardbaar zou belemmeren? Welke tijdelijke maatregelen moeten in zo'n situatie worden genomen om onomkeerbare natuurschade te voorkomen? Geldt een uiterste termijn waarbinnen de compensatie alsnog moet zijn gerealiseerd? Wat gebeurt er wanneer de compensatie niet tijdig of niet met het verwachte resultaat kan worden uitgevoerd?

De leden van de CDA-fractie lezen dat in de nieuwe artikelen 19.31 t/m 19.33 Omgevingswet de beoordelingsregels gebiedsbescherming en soortenbescherming bij gereedstellingsbesluiten staan. Voor activiteiten uit bijlage II wordt per gereedstellingsbesluit beoordeeld of een ontheffing van de milieueffectrapportage nodig is. De regering schrijft dat het gebruik van deze mogelijkheid doorgaans voor de hand ligt. Deze leden vragen of de regering dit nader kan motiveren. Waarom zou juist bij nog niet vooraf concreet begrensde activiteiten uit bijlage II een milieueffectrapportage meestal niet haalbaar zijn?

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 3.2.1a. Hierin wordt geregeld dat de minister van Infrastructuur en Waterstaat voor een project of deel daarvan dat alleen is bestemd voor defensie ontheffing kan verlenen voor MER-verplichtingen, ook als er geen sprake van een noodtoestand. Kan de regering aangeven hoe zij de milieueffecten in kaart wil brengen van gereedstellingsactiviteiten als zij ontheffing krijgt voor MER-verplichtingen? Is de regering het eens dat indien zij volhardt in deze benaderingswijze, dan ten minste de minister van LVVN en de minister van KGG betrokken moeten zijn bij het verlenen van de ontheffing, aangezien het gaat om milieugevolgen? Is zij bereid dit toe te voegen? Zo nee, waarom niet?

Artikel 19.22

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 19.22 van de WODG. Kan de regering aangeven waarom er afgeweken kan worden van paragraaf 4.3.2 uit de Omgevingswet? Wat is de noodzaak hiervan voor de gereedstelling?

De leden van de PvdD-fractie lezen in de Memorie van toelichting dat een afwijking noodzakelijk kan worden geacht als er sprake is van onredelijke vertraging voor gereedstellingsactiviteiten als men aan de bestaande normen wil voldoen. Hoe wordt vastgesteld dat er sprake is van onredelijke vertraging voor het uitvoeren van gereedstellingsactiviteiten als men aan de bestaande normen wil voldoen? Wordt dit getoetst door een onafhankelijke autoriteit? Hoe definieert de regering ‘onredelijke vertraging’? Welke criteria worden hiervoor gehanteerd? Waarom is ervoor gekozen om niet alleen ‘belemmering’ als voorwaarde op te nemen, maar dus ook ‘onredelijke vertraging’?
De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van alle wetsdelen binnen de Omgevingswet waarvan door middel van deze WODG kan worden afgeweken. Kan de regering per wetsdeel waarvan afwijking mogelijk wordt gemaakt per AMvB aangeven waarom een afwijking op dit wetsdeel noodzakelijk is? Kan de regering per wetsdeel toelichten waarom de afwijking van bestaande normen noodzakelijkerwijs via artikel 19.22 moet worden geregeld en niet via de reguliere instrumenten van de Omgevingswet? Kan de regering per wetsdeel toelichten waarom de tijdelijke afwijkingen noodzakelijk maximaal vijf jaar mogen worden toegestaan, en niet korter? Kan de regering toelichten onder welke omstandigheden een nog langere termijn mogelijk is?

De leden van de PvdD-fractie hebben Artikel 19.22, het vijfde lid, gelezen. Waarom kiest de regering ervoor om bij de voordracht voor een koninklijk besluit als in het derde lid niet ook expliciet de minister van LVVN en de minister van KGG te betrekken? De afwijkingen hebben immers grote impact op hun beleidsterreinen. Is de regering bereid om deze ministers alsnog er expliciet bij te betrekken? Waarom kiest de regering er niet voor om bij deze voordracht ook de beide Kamers te betrekken? Wil de regering als voorwaarde toevoegen dat een meerderheid van beide Kamers ermee moet instemmen? Zo nee, waarom niet?

Artikel 19.23

De leden van de PvdD-fractie hebben bij Artikel 19.23, het eerste lid, dezelfde vraag als hiervoor genoemd. Waarom kiest de regering ervoor om bij de voordracht voor een algemene maatregel van bestuur niet ook de minister van LVVN en de minister van KGG te betrekken? De afwijkingen hebben immers grote impact op hun beleidsterreinen. Is de regering bereid om deze ministers alsnog er expliciet bij te betrekken? Waarom kiest de regering er niet voor om bij deze voordracht ook de beide Kamers te betrekken? Wil de regering als voorwaarde toevoegen dat een meerderheid van beide Kamers ermee moet instemmen? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PvdD-fractie lezen in de Memorie van toelichting dat dit artikel regelt dat er geen verplichting bestaat voor het opstellen van een milieueffectrapportage bij gereedstellingsactiviteiten die bij algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld, indien dat nadelige gevolgen heeft voor het project van Defensie, en hebben hier grote zorgen over. Begrijpt de regering dat het bijzonder zorgelijk is om niet te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de mer-richtlijn? Is de regering er zeker van dat een afwijking hiervan standhoudt bij de Europese Commissie en bij de rechter? Kan zij daar een juridische onderbouwing voor geven? Hoe denkt de regering wettelijk verplichte natuur- en milieudoelen te behalen als zij een afwijking zoekt van verplichtingen die voortvloeien uit de mer-richtlijn? Hoe legt de regering dit uit aan andere sectoren in Nederland van wie een inspanning wordt gevraagd om de natuur- en milieudoelen te behalen?

De leden van de PvdD-fractie lezen dat de minister van Defensie verantwoordelijk is om een passende beoordeling te maken van de gevolgen van gereedstellingsactiviteiten voor Natura 2000-gebieden. Beschikt het ministerie van Defensie over de beoordelingscapaciteit hiervoor? Wordt hiervoor samenwerking gezocht met andere ministeries? Op basis van welke indicatoren zal de minister haar beoordeling opstellen? Zal de minister dit alleen doen voor Natura 2000-gebieden of ook voor de gevolgen van gereedstellingsactiviteiten op andere natuurgebieden? Wie gaat er beoordelen of deze passende beoordeling juist is, beschikt over de meest actuele informatie, zicht heeft op alle relevante ecologische en biologische factoren, en in lijn is met de meest recente wetenschappelijke inzichten? Wordt dit getoetst bij een onafhankelijke autoriteit? Is de regering er zeker van dat deze methode stand zal houden voor de rechter?

De leden van de PvdD-fractie hebben Artikel 19.23, het derde lid, gelezen. Wat wordt er volgens de regering bedoeld met ‘nadelige gevolgen’? Kan zij daar een exacte definitie van geven?

Artikel 19.24

De leden van de PvdD-fractie hebben met grote zorgen kennisgenomen van Artikel 19.24 van de WODG. Hierin staat dat de AMvB doorgang kan vinden ook als niet vastgesteld kan worden dat gereedstellingsactiviteiten de natuurlijke kenmerken van de betrokken gebieden niet zullen aantasten, of dat de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn mogelijk zullen worden overschreden. Wat wordt hier door de regering bedoeld met ‘natuurlijke kenmerken’? Hoe kan de regering garanderen dat de staat van onze natuur en biodiversiteit niet achteruit zullen gaan, als AMvB’s doorgang zullen vinden zonder dat de effecten voldoende in kaart zijn gebracht en helemaal als negatieve effecten voor mogelijk worden gehouden? Is de regering bereid om dit artikel te schrappen? Beoogt artikel 19.24 vast te stellen dat steeds per activiteit moet worden voldaan aan de in het artikel genoemde voorwaarden of beoogt het in tegendeel op voorhand te bepalen dat aan die voorwaarden per definitie is voldaan

bij gereedstellingsactiviteiten? Indien het eerste, wie toetst dat en hoe kunnen belanghebbenden die zich in die toetsing niet kunnen vinden daartegen opkomen? Indien het laatste, is dat niet in strijd met de habitat- en/of vogelrichtlijn?

Artikel 19.25

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 19.25 van de WODG over het compensatieprogramma en het soortenprogramma. Kan de regering aangeven door wie de beoordeling, beschreven in lid 3 van artikel 19.25, uitgevoerd wordt? Is de regering bereid om goedkeuring van de rechter en ecologische autoriteiten in Nederland voorwaardelijk te maken voor de goedkeuring van een compensatieprogramma? Zo ja, hoe gaat de regering dit borgen? Zo nee, hoe kan de regering dan garanderen dat het compensatieprogramma werkelijk het resultaat gaat opleveren waartoe de regering wettelijk verplicht is? Waarom wordt het compensatieprogramma alleen vastgesteld door de minister van Defensie en niet ook door de ministers van I&W, LVVN en KGG? Is de regering bereid om het uiterlijk tijdstip van de vaststelling van het compensatieprogramma te verplaatsen naar de voorhang van desbetreffende AMvB? Hetzelfde voor het soortenprogramma? Heeft de regering garantie gekregen van de Europese Commissie dat zij akkoord zal gaan met deze handelswijze?

Artikel 19.26

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 19.26. Kan de regering aangeven waarom zij er niet voor kiest om een vaste termijn vast te stellen waarbinnen de minister van Defensie onderzoek doet naar de gevolgen voor de fysieke leefomgeving? En waarom is dit enkel de minister van Defensie en niet ook andere relevante ministers?

Artikel 19.28

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 19.28. Kan de regering aangeven op welke wijze zij kan garanderen dat de minister van Defensie zich in voldoende mate inspant om te bevorderen dat de uitvoering van gereedstellingsactiviteiten kan worden verzekerd anders dan door toepassing van artikel 19.22, eerste lid? Is er een onafhankelijke entiteit die hierop toe zal zien? Wordt dit periodiek geëvalueerd? Is de regering bereid om dit te doen? Welke concrete inspanningen moet de minister van Defensie op grond van artikel 19.28 WODG verrichten? Kan de regering reageren op de constatering dat de tijdelijkheid van de afwijkingen nauwelijks een prikkel oplevert om afwijkingen te beëindigen, omdat twee keer vijf jaar behoorlijk lang is? Kan de regering toelichten hoe wordt voorkomen dat de toepassing van artikel 19.22 de facto structureel wordt?

Artikel 19.29

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 19.29. Waarom kiest de regering ervoor dat voor gereedstellingsactiviteiten behorende bij bijlage II van de WODG niet een AMvB te gebruiken zoals bij activiteiten behorende bij bijlage I van de WODG, maar een besluit? Waarom is de minister van Defensie bij een besluit niet verplicht om de gevolgen te onderzoeken van de uitvoering van een gereedstellingsactiviteit voor de fysieke leefomgeving? Waarom kan een besluit een termijn bevatten voor gevolgenonderzoek, en waarom is er niet al gekozen voor een vaste termijn waarbinnen gevolgenonderzoek moet plaatsvinden?

Artikel 19.31

De leden van de PvdD-fractie constateren dat ook hier weer sprake is van een passende beoordeling door de minister van Defensie aangaande de gevolgen van gereedstellingsactiviteiten voor Natura 2000-gebieden. Beschikt het ministerie van Defensie over de beoordelingscapaciteit hiervoor? Wordt hiervoor samenwerking gezocht met andere ministeries? Op basis van welke indicatoren zal de minister haar beoordeling opstellen? Zal de minister dit alleen doen voor Natura 2000-gebieden of ook voor de gevolgen van gereedstellingsactiviteiten op andere natuurgebieden? Wie gaat er beoordelen of deze passende beoordeling juist is, beschikt over de meest actuele informatie, zicht heeft op alle relevante ecologische en biologische factoren, en in lijn is met de meest recente wetenschappelijke inzichten? Wordt dit getoetst bij een onafhankelijke autoriteit? Is de regering er zeker van dat deze methode stand zal houden voor de rechter? Waarom is er besloten om een zienswijzeprocedure niet van toepassing te laten zijn op de voorbereiding van een gereedstellingsbesluit?

Artikel 19.32

De leden van de PvdD-fractie hebben met grote zorgen kennisgenomen van Artikel 19.32 van de WODG. Hierin staat dat een gereedstellingsbesluit doorgang kan vinden ook als niet vastgesteld kan worden dat gereedstellingsactiviteiten de natuurlijke kenmerken van de betrokken gebieden zullen aantasten, of dat de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn mogelijk zullen worden overschreden. Wat wordt hier door de regering bedoeld met ‘natuurlijke kenmerken’? Hoe kan de regering garanderen dat de staat van onze natuur en biodiversiteit niet achteruit zullen gaan, als besluiten doorgang zullen vinden zonder dat de effecten voldoende in kaart zijn gebracht en helemaal als negatieve effecten voor mogelijk worden gehouden? Is de regering bereid om dit artikel te schrappen? Beoogt artikel 19.32 vast te stellen dat steeds per activiteit moet worden voldaan aan de in het artikel genoemde voorwaarden of beoogt het in tegendeel op voorhand te bepalen dat aan die voorwaarden per definitie is voldaan bij gereedstellingsactiviteiten?

Indien het eerste, wie toetst dat en hoe kunnen belanghebbenden die zich in die toetsing niet kunnen vinden daartegen opkomen? Indien het laatste, is dat niet in strijd met de habitat- en/of vogelrichtlijn?

Artikel 19.33

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 19.33. In het bijzonder het vierde lid, waarin bepaald wordt dat ook als er niet wordt voldaan aan de habitatrichtlijn gereedstellingsactiviteiten toch doorgang mogen vinden met beroep op het Verdrag betreffende de Europese Unie. Heeft de regering getoetst bij de Europese Commissie of zij dit een geldige uitleg vindt van hetgeen afgesproken is in het Verdrag?

Artikel 3.3

De leden van de PVV-fractie constateren dat artikel 3.3 de minister van Defensie bevoegdheden rond militair vervoer geeft. Deze leden vinden het belangrijk dat militair materieel, munitie en personeel snel door Nederland kunnen worden verplaatst wanneer dat nodig is voor de gereedstelling. Tegen welke concrete problemen loopt Defensie op dit moment aan bij militair vervoer over weg, spoor en water? Kan de regering hiervan per vervoersvorm drie voorbeelden geven? Welke van deze problemen worden met artikel 3.3 opgelost en welke problemen blijven ook na inwerkingtreding van deze wet bestaan? Kan de regering aangeven hoeveel tijd nu verloren kan gaan door vergunningen, procedures of andere regels bij militaire transporten en hoeveel sneller dit met artikel 3.3 kan? Hoe wordt voorkomen dat andere overheden of uitvoeringsorganisaties militaire transporten alsnog vertragen door eigen procedures of voorschriften?

De leden van de CDA-fractie constateren dat in bepaalde gevallen het noodzakelijk kan zijn dat door de krijgsmacht of het militair transport in het kader van de gereedstelling gebruik moet worden gemaakt van wegen, spoorwegen of andere infrastructuur op een wijze die om bijzondere maatregelen vraagt van de beheerder van de betreffende infrastructuur. Artikel 3.3 regelt dat in bepaalde gevallen zo nodig een aanwijzing kan worden gegeven door de minister van Defensie en de minister van Infrastructuur en Waterstaat aan de betrokken beheerders. Deze leden vragen of een aanwijzing op grond van artikel 3.3 een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht is. Welke bezwaar- en beroepsmogelijkheden heeft de infrastructuurbeheerder? Welke rechtsbescherming hebben vervoerders, bedrijven of andere derden die door afsluitingen of een gewijzigde capaciteitsverdeling rechtstreeks worden geraakt? Deze leden vragen verder wie verantwoordelijk is voor schade, vertragingen of overtredingen wanneer een aanwijzing wordt gegeven voor een transport dat door een buitenlandse krijgsmacht of een private vervoerder wordt uitgevoerd.

Artikel 3.4

De leden van de PVV-fractie constateren dat artikel 3.4 regels bevat voor het vervoer en de overslag van gevaarlijke stoffen en het mogelijk maakt de toegang tot een locatie tijdelijk te beperken. Deze leden begrijpen dat Defensie bij het verplaatsen en overslaan van bijvoorbeeld munitie voldoende ruimte moet hebben om veilig en snel te kunnen handelen. Tegen welke concrete wettelijke problemen loopt Defensie nu aan bij het vervoer en de overslag van gevaarlijke stoffen? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin artikel 3.4 nodig is om een militaire activiteit mogelijk te maken die onder de huidige regels wordt vertraagd of belemmerd? Wie kan worden geweerd wanneer de toegang tot een locatie tijdelijk wordt beperkt, hoe lang kan zo'n beperking duren en hoe wordt bepaald hoe groot het betreffende gebied moet zijn?

De leden van de CDA-fractie lezen dat artikel 3.4 het mogelijk maakt om bestaande ontheffingen voor overslag op militaire terreinen ook buiten die terreinen te verlenen, met de mogelijkheid voor de minister van Defensie om op die momenten tijdelijk, de toegang van het publiek tot delen van een openbare plaats, haven of station geheel of gedeeltelijk te verbieden. Deze leden vragen welke materiële veiligheidsregels altijd blijven gelden wanneer een ontheffing wordt verleend. Kan een ontheffing worden verleend wanneer de veiligheidsregio, havenautoriteit, infrastructuurbeheerder of betrokken gemeente de beschikbare maatregelen onvoldoende acht? Welke alternatieven moeten worden onderzocht voordat een gebied volledig wordt afgesloten, zoals tijdelijke afzetting van een kleiner gebied, aanvullende beveiliging of uitvoering op een rustiger tijdstip? Hoe en wanneer worden betrokkenen geïnformeerd? Wordt de reden voor het verbod bekendgemaakt, voor zover operationele veiligheid dat toelaat?

Artikel 3.5

De leden van de PVV-fractie constateren dat artikel 3.5 het mogelijk maakt gebruik te maken van defensie-uitzonderingen uit de REACH- en CLP-verordeningen voor chemische stoffen.
Voor welke stoffen of militaire toepassingen verwacht de regering gebruik te maken van deze uitzonderingen? Kan de regering concrete voorbeelden geven van militaire activiteiten die zonder deze uitzonderingen niet of moeilijker kunnen worden uitgevoerd? Welke alternatieven moeten eerst zijn onderzocht voordat van een uitzondering gebruik wordt gemaakt? Hoe wordt voorkomen dat de bescherming van onze militairen bij het werken met gevaarlijke stoffen onnodig wordt verminderd?

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 3.5. Hierin staat vervat dat bij gebruik van chemische stoffen, in de gebruikersinstructies, onderhoudsdocumentatie of afvalverwerkingsinstructies wordt aangegeven, op welke wijze blootstelling aan de stof wordt beheerst, enkel als de leverancier van de stof aangeeft dat aanwezigheid van de stof een risico vormt voor de mens of het milieu. Is de regering bereid om hieraan toe te voegen dat dit ook

moet gebeuren als wetenschappers of beoordelingsinstanties aangeven dat een stof een risico vormt voor mens of milieu? Is de regering het ermee eens dat met deze formulering een negatieve prikkel ontstaat voor stofleveranciers om risico's niet of zo min mogelijk aan te geven?

Artikel 3.6

De leden van de PVV-fractie vinden het onacceptabel dat regels over emissiegegevens ertoe kunnen leiden dat Defensie gevoelige informatie moet prijsgeven over militaire activiteiten, materieel, munitievoorraden of een voorbereide of lopende inzet. De veiligheid van Nederland en onze militairen moet vooropstaan. Kan de regering bevestigen dat artikel 3.6 het mogelijk maakt om operationeel gevoelige emissiegegevens over bijvoorbeeld militair materieel, munitievoorraden en een voorbereide of lopende inzet niet openbaar te maken wanneer de veiligheid van de Staat zich tegen openbaarmaking verzet of, na een belangenafweging, het belang van de internationale betrekkingen zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid? Waarom kiest de regering niet voor een structurele oplossing waarbij Defensie voor dergelijke operationeel gevoelige emissiegegevens helemaal wordt uitgezonderd van deze openbaarmakingsplicht?

De leden van de PvdD-fractie hebben met grote zorgen kennisgenomen van Artikel 3.6. Hierin wordt geregeld dat de Staat niet verplicht is milieu-informatie (bijv. emissies) openbaar te maken indien het belang van openbaarheid niet opweegt tegen het belang van de betrekkingen van Nederland met andere landen en staten en met internationale organisaties. Op welke wijze wordt het belang van openbaarheid van milieu-informatie gewogen? Wie is daarvoor verantwoordelijk? Hoe wordt dit getoetst? Kan de regering voorbeelden geven van gevallen waarin het nadelig is voor de Nederlandse staat om openbaarheid te geven van milieu-informatie?

Hoofdstuk 4, algemeen

De leden van de PVV-fractie vinden dat Defensie de gegevens moet kunnen verwerken die daadwerkelijk nodig zijn om realistisch te trainen en gereed te zijn. Dat tijdens een oefening onvermijdelijk een persoon, voertuig, kenteken of andere informatie wordt geregistreerd, is niet hetzelfde als Nederlandse burgers of Nederlandse militairen gericht volgen, profileren of in kaart brengen. Kan de regering bevestigen dat hoofdstuk vier Defensie geen algemene bevoegdheid geeft om Nederlandse burgers te volgen, te profileren of gegevens over hen te verzamelen en dat daarvoor steeds een concrete wettelijke grondslag en aantoonbare noodzaak voor de gereedstelling moet bestaan? Kan de regering bij de beantwoording van de onderstaande vragen steeds duidelijk aangeven wanneer gegevens van Nederlandse burgers of Nederlandse militairen gericht kunnen worden verwerkt, welke militaire noodzaak daarvoor moet bestaan, wie daarover beslist en welke controle daarop plaatsvindt?

Artikel 4.2

De leden van de D66-fractie constateren dat de wet voorstelt om een nieuw informatie verzamel- en verwerkingsregime op te zetten voor de defensiegereedheid. Hierover hebben deze leden diverse vragen. Onder welke voorwaarden kan informatie die is verzameld op basis van deze wet worden gedeeld met landen en/of buitenlandse instanties? Om welke instanties zou het dan gaan? Kan de regering concrete voorbeelden noemen van dergelijke situaties waarin dit nu niet mogelijk is en waarin de voorliggende wet een verschil zou maken? Wat verstaat de regering onder “stelselmatig” in de zin van “het op geautomatiseerde wijze en gericht op personen stelselmatig overnemen van persoonsgegevens”? Heeft de regering overwogen om andere, en meer concrete criteria in het wetsvoorstel op te nemen voor de invulling van ‘stelselmatig monitoren van personen met gebruik van een technisch hulpmiddel’? Kan de regering ingaan op het door de AP genoemde verschil tussen strafvordering en dit wetsvoorstel? Waarom wordt aangesloten bij strafvordering, terwijl het hier niet gaat om vaststaande verdenkingen, maar om gegevens van onverdachte burgers? Kan de regering aangeven of bij openbronnenonderzoek ook sprake kan zijn, al dan niet met gebruik van AI, van het koppelen van datasets, opbouwen van profielen van burgers en het uitvoeren van netwerkanalyses? Welke waarborgen worden genomen om te voorkomen dat er een te grote en ongerechtvaardigde inbreuk op de privacy plaatsvindt door middel van openbronnenonderzoek?

De leden van de PRO-fractie hebben vragen over de verwerking van (persoons)gegevens in deze wet. Ten eerste vragen zij om een verdiepingsslag welke persoonsgegevens bedoeld worden onder het begrip “gegevens, waaronder persoonsgegevens” – aan wat voor persoonsgegevens moeten de leden denken? In welke concrete gevallen zouden persoonsgegevens verwerkt worden? Deze leden wijzen op het belang van dataminimalisatie en roepen de regering op om verzameling van persoonsgegevens zo veel mogelijk te vermijden. Welke waarborgen zijn er om de verzameling van persoonsgegevens zo stevig mogelijk terug te dringen?

De mogelijkheden voor openbronnenonderzoek roepen ook vragen op bij de leden van de PRO-fractie. Deze leden vragen om meer duidelijkheid over de aard, omvang en noodzaak voor deze vorm van onderzoek in openbare bronnen. Kan de regering op deze punten meer helderheid verschaffen? Op welke wijze vindt dit soort onderzoek plaats, en welke capaciteit moet het ministerie opbouwen om dit onderzoek te verrichten? Welke andere organen binnen of gelieerd aan de overheid beschikken al over deze capaciteit, en waarom zou het ministerie óók hiertoe mogelijkheden ontwikkelen?

De leden van de PRO-fractie hebben twijfels over het raadplegen van commerciële informatiebronnen van derden. Deze bronnen zijn veelal

samengesteld van doorverkochte en gebundelde data, waaruit volledige en invasieve profielen van burgers te destilleren zijn. De wijze van dataverzameling achten deze leden onwenselijk, omdat het een giftig commercieel model gestoeld op privacyschendingen van burgers aanmoedigt. Er zou geen publiek geld naar deze commerciële wanpraktijken moeten gaan. Welke eisen stelt de regering aan het inkopen van commerciële informatiebronnen? Hoeveel geld geeft de regering reeds uit aan het inkopen van commerciële informatiebronnen, kunnen deze uitgaven toegelicht worden? Kan de regering 100% uitsluiten dat zij informatiebronnen inkoopt of in zal kopen die vergaard zijn door illegale dataverzameling? Wat voor soort data heeft de regering nodig, dusdanig dat het alleen via deze derden te verkrijgen is? Worden de algemene maatregelen van bestuur die hiervoor kaders opstellen in nauwe samenspraak met privacywaakhonden samengesteld?

De leden van de PRO-fractie vinden de “inspanningsverplichting” om de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer “te beperken tot het strikt noodzakelijke” onvoldoende duidelijk. Ondanks het begrip van deze leden voor de noodzaak om snel te kunnen handelen in een crisissituatie, vragen zij om garanties dat oneigenlijke inbreuken op de persoonlijke levenssfeer van burgers daadwerkelijk niet zullen plaatsvinden. Kan de regering garanderen dat “dubbele inbreuk” in de praktijk geen plaats zal vinden? Hoe wordt dit voorkomen? Deze leden vinden termen als “zoveel mogelijk beperken” niet helder genoeg.

De leden van de PRO-fractie vinden het volgen van specifieke personen, ook via sociale media profielen, een zeer zwaar middel. Burgers moeten vrijuit kunnen communiceren in online omgevingen zonder de aanname dat zij hierin worden gevolgd. Dit zet de vrijheid van meningsuiting en de onschuldpresumptie onder druk. Daarom willen de leden dat deze bevoegdheid zeer beperkt wordt ingericht, met stevige tegenmacht en toezicht als randvoorwaarde. Hoe ziet de regering zo’n bevoegdheid voor zich? Zij zijn benieuwd welke “technische hulpmiddelen” de regering voor ogen heeft die volgens de regering “ondersteunen en zijn ontworpen om persoonsgegevens te beschermen.” Kan de regering specifieke hulpmiddelen noemen die hiertoe in staat zijn en voor dit doel gebruikt kunnen worden? Waaruit blijkt dat het gebruiken van deze middelen voor een balans zorgt tussen het defensie-belang en het privacybelang? Graag ontvangen de leden hiervan een onafhankelijke onderbouwing.

Het is de leden van de PRO-fractie niet duidelijk hoe het verbod op gebruik van technische hulpmiddelen, waarvan “redelijkerwijs voorzienbaar is dat deze persoonsgericht toegepast worden,” praktisch wordt uitgevoerd. Hoe wordt gecontroleerd dat hier bij technische hulpmiddelen geen sprake van is? Heeft de regering voorbeelden van middelen die onder deze definitie vallen en niet gebruikt mogen worden?

De leden van de PRO-fractie hebben vragen over de grondslag in de wet om via algemene maatregelen van bestuur extra waarborgen te stellen aan de gegevensverwerking door Defensie. De regering stelt dat dit kan

gaan om “algemene voorwaarden” zoals “deskundigheidseisen” en “logging” voor bepaalde verwerkingen, waaronder het gebruiken van commerciële informatiebronnen. Hoe wordt, bij het uitwerken van deze algemene maatregelen, bepaald of deze extra eisen noodzakelijk en proportioneel zijn bij bepaalde verwerkingen? Waarom wordt hier niet vooraf, op het niveau van de wet, al een zorgplicht voor ingebouwd? De leden willen voorkomen dat verwerkingen bij de inwerkingtreding van de wet plaatsvinden die vervolgens achteraf pas worden voorzien van waarborgen.

De leden van de PVV-fractie vragen wanneer volgens de regering sprake is van een militaire noodzaak voor de verwerking van persoonsgegevens. Wie binnen Defensie bepaalt dat en wie controleert of Defensie niet verder gaat dan nodig? Wordt deze afweging vastgelegd?
In welke gevallen staat artikel 4.2 toe dat de verwerking specifiek of gericht betrekking heeft op Nederlandse burgers of Nederlandse militairen? Kan de regering per geval aangeven of daarbij sprake kan zijn van het volgen, analyseren of profileren van personen?

De leden van de PVV-fractie vragen of de regering drie concrete voorbeelden kan geven van persoonsgegevens die Defensie uit openbare bronnen kan verzamelen. Wat wordt precies verstaan onder een openbare bron? Vallen daar ook sociale media, openbare registers en betaalde databanken onder? Mag Defensie informatie gebruiken die door een hack, datalek of andere onrechtmatige handeling openbaar is geworden? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven van commerciële databestanden of andere gegevens van derden die Defensie kan verkrijgen? Kan het daarbij gaan om bestanden met locatiegegevens, contactgegevens, internetgedrag, aankoopgegevens of andere gedragsgegevens van Nederlanders?

Mogen gegevens uit verschillende openbare en commerciële bronnen aan elkaar worden gekoppeld? Mag Defensie daarbij gebruikmaken van kunstmatige intelligentie, geautomatiseerde analyses, profilering of netwerkanalyses? Zo ja, waarvoor is dat nodig?
Kan artikel 4.2 ertoe leiden dat Defensie gegevens verzamelt en analyseert van Nederlandse burgers die nergens van worden verdacht en geen bedreiging vormen? Zo ja, waarom is dat voor de gereedstelling nodig? Worden gegevens verwijderd zodra blijkt dat Defensie deze niet meer nodig heeft, ook als de maximale bewaartermijn nog niet is verstreken? Kan een Nederlandse burger achterhalen of Defensie gegevens over hem heeft verzameld en deze gegevens inzien, laten corrigeren of laten verwijderen, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de PVV-fractie vragen waar gereedstelling op houdt en het werk van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst begint. Hoe wordt voorkomen dat artikel 4.2 wordt gebruikt voor activiteiten waarvoor de bevoegdheden van de inlichtingendiensten zijn bedoeld?

Kan Defensie op grond van dit hoofdstuk ook persoonsgegevens verzamelen en verwerken tijdens oefeningen, trainingen of andere gereedstellingsactiviteiten in het buitenland? Zo ja, welke regels gelden daarbij en maakt het verschil of het gaat om persoonsgegevens van Nederlanders, inwoners van het betreffende land of andere personen? Kan Defensie in het buitenland persoonsgegevens verzamelen die zij in Nederland niet op dezelfde wijze zou mogen verzamelen? Zo ja, onder welke omstandigheden en welke waarborgen gelden daarbij? Is voor de toepasselijkheid van de waarborgen uit hoofdstuk vier bepalend waar de gegevens worden verzameld, waar de betrokkene zich bevindt, welke nationaliteit de betrokkene heeft of door welk onderdeel van Defensie de gegevens worden verwerkt, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Artikel 4.3

De leden van de PRO-fractie hebben zorgen over de verwerking en opslag van persoonsgegevens. Voor sommige persoonsgegevens geldt dat deze wél “in hun oorspronkelijke staat” bewaard worden, bijvoorbeeld als de kosten om ze te anonimiseren of verwijderen te hoog zijn. Het is de leden niet duidelijk in welke gevallen hier sprake van is, om wat voor persoonsgegevens dit precies kan gaan, en hoe wordt afgewogen of de uitvoeringskosten te rechtvaardigen zijn. Kan de regering dit nader toelichten? Daarnaast vinden de leden het niet duidelijk wat er onder “bijzondere omstandigheden” wordt verstaan, waaronder afgezien mag worden van maatregelen, als dat risico’s oplevert voor de gereedheid van de krijgsmacht. In welke concrete gevallen is hier sprake van?

De leden van de PRO-fractie vragen de regering om nader uit te leggen hoe de sandbox, waarin gegevens in een beperkte omgeving verwerkt kunnen worden, er uit ziet. Op welke termijn wordt er een sandbox-omgeving ingericht en aan welke eisen moet deze voldoen? Wordt hierin samengewerkt met andere departementen die voor hun eigen verwerkingen ook een dergelijke sandbox inrichten of reeds hebben ingericht?

De leden van de PRO-fractie hebben vragen over de bevoegdheid voor de minister van Defensie om “in uitzonderlijke gevallen toestemming te verlenen voor de verdere verwerking in het belang van de gereedheid.” Wanneer is er sprake van “uitzonderlijke gevallen” en onder welke omstandigheden is het toegestaan om verdere verwerking toe te staan? Is er onafhankelijke tegenmacht om deze bevoegdheid vooraf te controleren? Zo ja, hoe wordt dit georganiseerd?

Voor de veilige opslag van gegevens achten de leden van de PRO-fractie het ook van belang dat rekening wordt gehouden met problematische afhankelijkheden van niet-Europese technologie. Welke eisen stelt de regering aan de autonomie / soevereiniteit van de technische hulpmiddelen, de opslag- en verwerkingsomgevingen? Hoe wordt

verzorgd dat we voor deze belangrijke diensten niet afhankelijk zijn van niet-Europese grootmachten met wettelijke spionagemogelijkheden?

De leden van de PVV-fractie constateren dat artikel 4.3, derde lid, verdere verwerking voor een ander gereedstellingsdoel mogelijk maakt na toestemming van de minister van Defensie. Voor welke andere doeleinden kan deze bevoegdheid concreet worden gebruikt? Waarom zijn deze andere doeleinden niet duidelijker begrensd in de wet? Aan welke criteria moet worden getoetst voordat toestemming wordt gegeven voor verdere verwerking? Wordt de Tweede Kamer periodiek geïnformeerd over het aantal keren dat toestemming is gegeven, voor welke andere gereedstellingsdoelen dat gebeurde en waarom verdere verwerking noodzakelijk werd geacht?

Artikel 4.4

De leden van de D66-fractie vragen of de regering kan toelichten welke concrete aanleiding en welke concrete gevolgen de uitzonderingen op de AVG en de UAVG hebben.

De leden van de PRO-fractie vinden het vanzelfsprekend dat AVG-beginselen worden toegepast op verwerkingen onder deze wet. Burgers moeten ervan uit kunnen gaan dat hun persoonsgegevens rechtmatig, zorgvuldig en zo beperkt als mogelijk worden verwerkt, ongeacht welk departement dit uitvoert. Het aanstellen van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) als toezichthouder is logisch, maar deze leden vragen zich af welke gevolgen dit heeft voor de uitvoeringslasten van de AP en op welke wijze zij betrokken is bij deze wet. Kan de regering toelichten welke aanvullende middelen voor de AP worden vrijgemaakt om de toezichtstaken naar behoren uit te voeren?

Ook over het tijdelijke karakter van de uitzonderingsmogelijkheid hebben de leden van de PRO-fractie vragen. Hoe wordt beoordeeld wanneer er geen sprake meer is van een “zeer hoge dreiging” of “een grote opgave van gereedstellen”? Welke rol heeft de AP als toezichthouder in zo’n scenario om te beoordelen dat de reikwijdte van gegevensverwerking onder de uitzonderingsmogelijkheid alsnog zo beperkt mogelijk is? Wanneer is er sprake van “onafhankelijke en doeltreffende controle en toezicht”?

De leden van de PRO-fractie hebben begrip voor de toepassing van het begrip “onvermijdelijk” bij sommige vormen van gegevensverwerking. De door de regering aangedragen voorbeelden zijn uiteraard begrijpelijk. Echter vragen deze leden om duidelijker uit te leggen hoe wordt beoordeeld welke situaties als “onvermijdelijk” worden bestempeld. Daarnaast vragen de leden van de PRO-fractie wanneer desbetreffende persoonsgegevens “afdoende worden beveiligd.” Hoe wordt vastgesteld dat de beveiliging proportioneel en effectief is?

De leden van de PVV-fractie vragen van welke rechten van burgers en verplichtingen van Defensie op grond van artikel 4.4 kan worden afgeweken. Kan de regering hiervan drie concrete voorbeelden geven? Wanneer is sprake van een onaanvaardbare vertraging of belemmering van de gereedstelling die een afwijking rechtvaardigt? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin de Minister van Defensie daadwerkelijk van deze bevoegdheid gebruik zou kunnen maken?

Kan artikel 4.4 ertoe leiden dat Nederlandse burgers of Nederlandse militairen bepaalde rechten op inzage, correctie of verwijdering tijdelijk niet kunnen uitoefenen? Zo ja, om welke rechten gaat het, hoe lang kan daarvan worden afgeweken en wordt de betrokkene hierover achteraf geïnformeerd? Wordt de Tweede Kamer periodiek geïnformeerd over het aantal besluiten, de reden voor de afwijking, de duur daarvan en de rechten of verplichtingen waarvan is afgeweken, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de BBB-fractie constateren dat artikel 4.4, tweede lid, de mogelijkheid biedt om bij besluit af te wijken van delen van het overeenkomstig toegepaste AVG-regime indien dit noodzakelijk is om een belemmering of onaanvaardbare vertraging van de gereedheid te voorkomen. Zij vragen de regering van welke concrete AVG-verplichtingen zij verwacht in de praktijk te moeten afwijken.

Artikel 4.5

De leden van de D66-fractie vragen of de regering voor ieder van de aangehaalde categorieën bijzondere persoonsgegevens (te weten: ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, het lidmaatschap van een vakbond, genetische gegevens, biometrische gegevens met het oog op de unieke identificatie van een natuurlijke persoon, gegevens over gezondheid, seksueel leven en seksuele gerichtheid, alsmede persoonsgegevens van strafrechtelijke aard, zijnde persoonsgegevens betreffende strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten of daarmee verband houdende veiligheidsmaatregelen) kan aangeven tegen welke concrete obstakels zij nu aanlopen doordat deze gegevens niet mogen worden verwerkt. Kan de regering concrete voorbeelden geven van ieder van deze gegevenscategorieën en toelichten waarom er uitzonderingen zouden moeten gelden voor de verwerking daarvan? Kan de regering aangeven in hoeverre het ten behoeve van de gereedstelling onvermijdelijk is dat over andere categorieën personen dan die in de toelichting genoemd (te evacueren personen, de vijandelijke commandant of andere vijandelijke groepen) bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt? In hoeverre is het onvermijdelijk dat bijzondere persoonsgegevens van burgers in Nederland of burgers in bepaalde operationele gebieden worden verwerkt?

De leden van de PVV-fractie lezen dat artikel 4.5 gaat over zeer gevoelige persoonsgegevens, waaronder gegevens over ras of etnische afkomst,

politieke opvattingen, religie, vakbondslidmaatschap, genetische en biometrische gegevens, gezondheid, seksueel gedrag en seksuele gerichtheid. Ook kunnen gegevens over strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten worden verwerkt. Kan de regering per categorie afzonderlijk drie concrete en realistische voorbeelden geven waarin verwerking voor de gereedstelling daadwerkelijk onvermijdelijk is?

Waarom zou Defensie voor de gereedstelling politieke opvattingen, vakbondslidmaatschap, religie, seksueel gedrag of seksuele gerichtheid van Nederlandse burgers moeten verwerken? In welke concrete militaire situatie kan dat onvermijdelijk zijn? Wie bepaalt dat verwerking van zulke gevoelige persoonsgegevens onvermijdelijk is? Aan welke criteria wordt dit getoetst? Moet deze afweging vooraf worden vastgelegd en wie controleert deze achteraf?
Mogen deze persoonsgegevens uit verschillende bronnen aan elkaar worden gekoppeld of worden gebruikt voor geautomatiseerde analyses, profilering, kunstmatige intelligentie of netwerkanalyses? Zo ja, wanneer kan dat noodzakelijk zijn? Kunnen deze gegevens van Nederlandse burgers of Nederlandse militairen worden gedeeld met andere Nederlandse overheidsinstanties, buitenlandse krijgsmachten of internationale organisaties? Zo ja, onder welke voorwaarden, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de PVV-fractie vragen of buitenlandse militairen of buitenlandse overheden tijdens gezamenlijke oefeningen toegang kunnen krijgen tot dergelijke gegevens van Nederlandse burgers of Nederlandse militairen? Zo ja, wanneer en hoe wordt gecontroleerd wat daarna met die gegevens gebeurt? Worden deze persoonsgegevens direct verwijderd zodra zij niet meer noodzakelijk zijn? Waarom kunnen dergelijke gevoelige gegevens uiteindelijk tot zes jaar worden bewaard? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin de volledige termijn van zes jaar werkelijk noodzakelijk is? Kan een Nederlandse burger of Nederlandse militair achterhalen dat Defensie dergelijke gegevens over hem heeft verwerkt en deze laten inzien, corrigeren of verwijderen? Als de regering voor een bepaalde categorie geen drie concrete en realistische voorbeelden kan geven waarin verwerking onvermijdelijk is, waarom is die categorie dan in artikel 4.5 opgenomen?

Artikel 4.6

De leden van de PRO-fractie hebben zorgen over de omvangrijke gegevensverzamelingen die onder deze wet mogelijk worden. Volgens deze leden is het feit dat Defensie “niet geïnteresseerd” is in bepaalde persoonsgegevens, nog geen vrijbrief om deze als onderdeel van omvangrijke gegevensverzamelingen op te slaan. Daarom zijn de leden benieuwd op welke gronden de minister van Defensie toestemming mag vragen om omvangrijke gegevensverzamelingen uit te voeren. Hoe vindt de beoordeling “door personen met een andere functie dan degene die toegang zal hebben tot de omvangrijke gegevensverzameling” vervolgens plaats? Welke kennis en kunde over gegevensverwerking wordt er van

deze personen verwacht en hoe wordt verzekerd dat zij hierin onafhankelijk optreden? Is het wel mogelijk om zo'n beoordeling te maken zonder in dat proces óók bijzondere persoonsgegevens te verwerken? De leden van de PRO-fractie zien niet voor zich hoe, onder andere, het beoordelen van de frequentie, duur en nauwkeurigheid van communicatiegegevens of locatiegegevens plaats kan vinden zonder een inbreuk te maken op de levenssfeer van de desbetreffende personen. Zij vragen op welke termijn hiertoe binnen het ministerie van Defensie werkprocessen en procedures ontwikkeld zullen worden. Worden deze ook met de Kamer gedeeld?

De leden van de PVV-fractie vragen of de regering drie concrete voorbeelden kan geven van omvangrijke gegevensverzamelingen die Defensie op grond van artikel 4.6 zou kunnen verwerken. Om hoeveel personen of gegevens kan het daarbij gaan? Kunnen daarin grote aantallen Nederlandse burgers voorkomen die nergens van worden verdacht, geen bedreiging vormen en niets met Defensie te maken hebben? Zo ja, waarom is verwerking van hun gegevens noodzakelijk? Hoe wordt voorkomen dat grote bestanden met gegevens van Nederlanders worden gebruikt om deze personen te volgen, te profileren of in kaart te brengen zonder duidelijke militaire noodzaak? Mogen verschillende omvangrijke gegevensverzamelingen aan elkaar worden gekoppeld of met andere gegevens van Defensie worden gecombineerd? Zo ja, welke grenzen gelden daarbij? Welke medewerkers krijgen toegang tot zulke gegevensverzamelingen en wordt iedere raadpleging vastgelegd?
Hoe wordt de voorgeschreven functiescheiding in de praktijk geregeld? Wie geeft toestemming voor de verwerking van een omvangrijke gegevensverzameling en wordt daarbij afzonderlijk gekeken naar de hoeveelheid Nederlanders die daarin voorkomen? Wordt de Tweede Kamer periodiek geïnformeerd over het aantal omvangrijke gegevensverzamelingen, de herkomst, het doel en de omvang daarvan?

De leden van de BBB-fractie vragen hoe de regering vooraf objectief vaststelt dat een omvangrijke gegevensverzameling niet meer dan een beperkte inbreuk maakt op de persoonlijke levenssfeer.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering nader uiteen te zetten in wat voor soort situaties en voor welk soort informatie gebruik gemaakt zal worden van de bevoegdheid uit artikel 4.6. Op welke wijze is geborgd dat de beoordeling van de inbreuk op persoonlijke levenssfeer zorgvuldig en consequent plaatsvindt?

Artikel 4.7

De leden van de D66-fractie vragen waarom de regering heeft gekozen voor een maximale bewaartermijn van twee jaar. Kan de regering toelichten waarom er een mogelijkheid is om deze termijn te verlengen tot in totaal zes jaar? Welke concrete situaties zijn er waarin een dergelijke bewaartermijn gerechtvaardigd zou zijn? Kan de regering

concrete voorbeelden geven van gegevens of situaties waarbij gegevens zes jaar bewaard zouden moeten worden?

De leden van de PRO-fractie benadrukken het belang van goed onderbouwde en handhaafbare bewaartermijnen voor gevoelige gegevens. Ervaring leert echter dat de regering te vaak de eigen bewaartermijnen niet naleeft. Deze leden vragen om te onderbouwen dat, voor de persoonsgegevens waar bewaartermijnen voor gelden, deze worden nageleefd. Hoe voorkomt de regering dat er straks sprake is van een vrijwel automatische verlening van deze termijnen of het niet handhaven van de bewaartermijnen, zoals eerder is voorgekomen bij persoonsgegevens bewaard onder de Wet politiegegevens met oog op (mogelijk) toekomstig gebruik in cold cases? Welke gegevens zouden onder de voorliggende wet bewaard kunnen worden voor archiefdoeleinden? Waarom ligt het besluit om gegevens langer te mogen bewaren bij de minister van Defensie, is zij wel in staat om voldoende onafhankelijk een dergelijk verzoek te beoordelen?

De leden van de PVV-fractie willen voorkomen dat de maximale bewaartermijn in de praktijk de standaard wordt. Waarom is gekozen voor een eerste bewaartermijn van maximaal twee jaar? Welke bewaartermijnen hanteert Defensie nu voor vergelijkbare gegevens? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin persoonsgegevens langer dan twee jaar moeten worden bewaard? Kan de regering daarnaast drie concrete voorbeelden geven waarin het noodzakelijk kan zijn persoonsgegevens de volledige zes jaar te bewaren? Geldt de maximale termijn van zes jaar ook voor de gevoelige persoonsgegevens uit artikel 4.5? Zo ja, waarom kan voor zulke gegevens zes jaar noodzakelijk zijn? Aan welke criteria moet worden voldaan voordat de bewaartermijn wordt verlengd en wie neemt dat besluit?

Kan de regering bevestigen dat persoonsgegevens direct worden verwijderd zodra zij niet meer noodzakelijk zijn, ook wanneer de maximale bewaartermijn nog niet is verstreken?
Wat gebeurt er met gegevens die tijdens een oefening slechts toevallig zijn geregistreerd en achteraf geen militaire waarde blijken te hebben? Begint de bewaartermijn opnieuw wanneer gegevens worden gekopieerd, gekoppeld, verder verwerkt of voor een ander gereedstellingsdoel worden gebruikt? Zo ja, hoe wordt voorkomen dat gegevens daardoor feitelijk onbeperkt kunnen worden bewaard? Hoe wordt gecontroleerd dat persoonsgegevens na het verstrijken van de bewaartermijn daadwerkelijk zijn verwijderd, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de BBB-fractie constateren dat persoonsgegevens in beginsel twee jaar worden bewaard, waarna de termijn tweemaal met maximaal twee jaar kan worden verlengd. Deze leden vragen waarom een maximale bewaartermijn van zes jaar voor gereedstellingsdoeleinden noodzakelijk kan zijn.

Artikel 4.8

De leden van de PRO-fractie vragen wat de regering bedoelt door te zeggen dat het verwijderen van persoonsgegevens “het uitgangspunt” is. Is dit een garantie? Over gegevensverwerking voor opleidings-, oefenings- en trainingsdoeleinden benadrukken de leden dat militairen (in opleiding) goed geïnformeerd moeten worden over deze verwerkingen.

De leden van de PVV-fractie constateren dat artikel 4.8 het mogelijk maakt gevoelige persoonsgegevens van defensiepersoneel te verwerken voor het simuleren van de operationele omgeving ten behoeve van opleidingen, trainingen en oefeningen of de ontwikkeling daarvan. Waarom geldt hier de eis dat verwerking noodzakelijk moet zijn, terwijl artikel 4.5 de strengere eis stelt dat verwerking onvermijdelijk moet zijn? Kan de regering per categorie drie concrete en realistische voorbeelden geven waarin Defensie deze gegevens van militairen daadwerkelijk nodig heeft?

De leden van de PVV-fractie lezen dat de regering in de memorie van toelichting schrijft dat het bij de bijzondere persoonsgegevens in artikel 4.8 primair zal gaan om ras of gezondheidsgegevens die bijvoorbeeld met camera's of optische sensoren worden waargenomen. Waarom is artikel 4.8 dan niet beperkt tot de bijzondere persoonsgegevens die voor dit doel daadwerkelijk noodzakelijk zijn? In welke concrete situaties kan het voor een opleiding, training of oefening noodzakelijk zijn om gegevens over politieke opvattingen, vakbondslidmaatschap, religie, seksueel gedrag of seksuele gerichtheid van Nederlandse militairen te verwerken?

Wie bepaalt dat verwerking noodzakelijk is, aan welke criteria wordt dit getoetst en wordt deze beslissing vooraf vastgelegd? Kan het tijdens een oefening toevallig registreren van een gevoelig persoonsgegeven al onder artikel 4.8 vallen of biedt het artikel ook ruimte om dergelijke gegevens bewust over individuele militairen te verzamelen? Waar ligt de grens? Kunnen gegevens die voor een opleiding, training of oefening zijn verzameld later worden gebruikt bij een beoordeling, bevordering, selectie, plaatsing, veiligheidsonderzoek of andere personeelsbeslissing? Kunnen deze gegevens tijdens gezamenlijke oefeningen worden gedeeld met buitenlandse krijgsmachten? Zo ja, wanneer en welke controle houdt Defensie op wat daarna met de gegevens gebeurt? Worden de gegevens direct verwijderd of geanonimiseerd zodra zij niet meer nodig zijn voor de betreffende opleiding, training of oefening? Zijn vakbonden en medezeggenschapsorganen betrokken bij het mogelijk verwerken van deze gevoelige persoonsgegevens van defensiepersoneel en welke aandachtspunten hebben zij naar voren gebracht? Kan een militair bezwaar maken tegen het gebruik van zijn gevoelige persoonsgegevens voor een opleiding, training of oefening? Zo nee, waarom niet? Wordt de Tweede Kamer periodiek geïnformeerd over de toepassing van artikel 4.8, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de BBB-fractie lezen dat bij bepaalde trainingen en oefeningen bijzondere persoonsgegevens van defensieambtenaren in afwijking van artikel 4.5 kunnen worden verwerkt wanneer dit noodzakelijk is voor simulatie. Zij vragen waarom hierbij niet de strengere onvermijdelijkheidstoets van artikel 4.5 blijft gelden.

Artikel 4.9

De leden van de PRO-fractie hebben vragen over gegevensverwerking bedoeld voor de kennispositie van een operationele omgeving. Zij vragen of het ministerie van Defensie momenteel beschikt over de capaciteit om dergelijk onderzoek uit te voeren, in het bijzonder op de virtuele omgeving en het netwerk van hard- en software. Welke rolverdeling is er binnen deze informatievergaring tussen het ministerie en de MIVD? Hoe wordt er samengewerkt en aan wat voor toezichtregime is deze gegevensverwerking onderhevig?

De leden van de PRO-fractie vragen om nader toe te lichten hoe de inhoud van communicatie vernietigd wordt. In het geval deze inhoud, eenmaal ingezien, van meerwaarde blijkt voor (geplande) militaire activiteiten, wordt dan alsnog gekozen om dit te vernietigen? Zijn er processen of mogelijkheden om de inhoud van communicatie alsnog te bewaren of verwerken? Zij vragen op welke manier deze gegevensverwerking wettelijk wordt beperkt.

De leden van de PRO-fractie wijzen erop dat (afwijkende) handelingen in het maatschappelijk verkeer alleen geduid kunnen worden als er beeld is op de ‘normale’ situatie. Dit gaat dus uit van een soort nulmeting van het maatschappelijke verkeer. Hoe wordt vastgesteld of een handeling dusdanig afwijkend of belangrijk is, dat dit relevant is voor militaire activiteiten? Tevens vragen deze leden hoe de algemene maatregelen van bestuur, waarmee in de toekomst relevante informatie kan worden aangewezen, worden uitgewerkt.

Artikel 4.9 geeft Defensie de mogelijkheid een informatiepositie over de operationele omgeving op te bouwen. De leden van de PVV-fractie begrijpen dat onze militairen moeten weten in welke omgeving zij moeten opereren. Maar ook hier moet duidelijk zijn waar militaire voorbereiding ophoudt en het gericht volgen van personen begint. Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin Defensie voor deze informatiepositie persoonsgegevens nodig heeft?

De leden van de PVV-fractie lezen dat de gegevensverwerking in beginsel niet op specifieke personen gericht is. In welke gevallen mag Defensie wél gericht persoonsgegevens over een specifieke persoon verzamelen? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin het voor de gereedstelling noodzakelijk kan zijn gericht gegevens over een Nederlandse burger of Nederlandse militair te verzamelen en analyseren? Wanneer kan iemand in het kader van artikel 4.9 als mogelijke bedreiging voor de gereedstelling worden beschouwd? Wie

bepaalt dat en op basis van welke criteria? Kan artikel 4.9 worden gebruikt om sociale media, contacten, locaties of gedragingen van een specifieke persoon gericht in kaart te brengen? Zo ja, wanneer mag dat? Hoe wordt voorkomen dat Nederlandse burgers die geen bedreiging vormen toch gericht in beeld worden gebracht? Waar houdt gereedstelling op en begint het werk van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst? Wie geeft toestemming wanneer gegevensverwerking wél op een specifieke persoon wordt gericht en wordt die beslissing schriftelijk gemotiveerd? Wordt de Tweede Kamer periodiek geïnformeerd over het aantal gevallen waarin Defensie op grond van artikel 4.9 gericht persoonsgegevens over specifieke personen heeft verwerkt?

Artikel 4.10

De leden van de PRO-fractie hebben vragen over de reikwijdte van de te beschermen delen van onze infrastructuur. Dit artikel lijkt vooral betrekking te hebben op de systemen in beheer van Defensie, maar deze leden wijzen er op dat Defensie ook afhankelijk is van civiele digitale infrastructuur, denk aan zeekabels en e-maildiensten. Is het helder welke onderdelen door Defensie bewaakt dienen te worden en welke onder ander toezicht vallen? Hoe wordt daarnaast voorkomen dat militairen (in opleiding) kwetsbaar worden door privégebruik van digitale middelen, zoals hardloopapps of datingwebsites waarop persoons- of locatiegegevens te vinden zijn?

Artikel 4.11

De leden van de PRO-fractie vragen de regering om, naast de samenhang van de voorliggende wet met de Cyberbeveiligingswet, ook in te gaan op de aangekondigde simplificatie van de NIS2-richtlijn. Heeft dit Commissievoorstel gevolgen voor de voorliggende wet?

De leden van de PRO-fractie achten het verstandig om red team tests uit te voeren op defensienetwerken. Echter vragen deze leden welke eisen door Defensie worden gesteld aan de derde partijen waarvan zij deze diensten wil afnemen. Welke certificering is nodig om te beoordelen dat deze derden zorgvuldig en betrouwbaar omgaan met de gegevens die zij aantreffen?

De leden van de PVV-fractie begrijpen dat Defensie haar netwerk- en informatiesystemen goed moet kunnen beschermen tegen cyberaanvallen, spionage en andere digitale dreigingen.
Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin Defensie op grond van artikel 4.11 persoonsgegevens verwerkt? Kunnen daarbij persoonsgegevens worden verwerkt van Nederlandse burgers die niet voor Defensie werken? Zo ja, wanneer en waarom is dat noodzakelijk? Welke persoonsgegevens kan Defensie verwerken? Kan het bijvoorbeeld gaan om IP-adressen, communicatiegegevens, locatiegegevens, gegevens over internetgebruik of gegevens over apparaten en gebruikers?

In hoeverre kunnen bij de beveiliging van netwerk- en informatiesystemen, bijvoorbeeld bij analyse van logbestanden, onderzoek naar digitale dreigingen en digitaal sporenonderzoek, personen gericht in beeld komen? Welke grens geldt daarbij tussen de beveiligingstaak van Defensie enerzijds en strafrechtelijke opsporing of de taken van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst anderzijds? Waar ligt de grens tussen artikel 4.11 en de cyber- en inlichtingentaken van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst? Kunnen gegevens worden gedeeld met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, politie, andere cyberinstanties of buitenlandse partners? Zo ja, wanneer en onder welke voorwaarden?
Kan Defensie bij cyberoefeningen of experimenten gebruikmaken van echte netwerkgegevens of persoonsgegevens van Nederlandse burgers of Nederlandse militairen? Zo ja, op welke wettelijke grondslag? Wordt de Tweede Kamer periodiek geïnformeerd over de toepassing van artikel 4.11, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Artikel 4.13

De leden van de D66-fractie vragen of de regering kan toelichten tegen welke concrete obstakels zij nu aanloopt waardoor het delen van de in artikel 4 opgenomen informatiecategorieën nodig zou zijn. Kan de regering voor ieder van de volgende groepen concreet aangeven in welke situatie(s) persoonsgegevens gedeeld zouden kunnen worden: diensten, politie, OM, marechaussee, bondgenoten en derde landen? Kan de regering een uitputtende lijst geven van wat onder “relevante belanghebbende” zou kunnen vallen? Welke wettelijke beperkingen zouden gelden voor de lijst met landen waarmee informatie kan worden gedeeld, voor wat deze landen met deze informatie mogen doen en voor de bewaartermijn die zij daarvoor mogen hanteren? Kan de regering aangeven of de verstrekking aan bondgenoten (i.c. specifiek aan derde landen) een structureel karakter heeft of een incidenteel? Hoe is gewaarborgd dat bij de verstrekking van persoonsgegevens aan derde landen conform de richtsnoeren van het EDPB de doorgifte voldoet aan de toets van strikte noodzakelijkheid? Hoe wordt toezicht gehouden op het gebruik dat de Minister/de regering maakt van de in dit artikel opgenomen mogelijkheden voor het verwerken, bewaren en delen van (bijzondere) persoonsgegevens? Hoe verhoudt het toezicht, de bewaartermijnen en de mogelijkheden om informatie te delen in deze wet zich tot dat van de diensten?

Kan de regering een totaaloverzicht geven van het toezicht dat er plaats zal vinden op de informatieverzameling en verwerking? Mogen zij alles inzien? Welke bevoegdheden krijgen zij en hebben zij voldoende expertise en capaciteit? Waarom is er niet gekozen voor gedifferentieerd beleid voor Nederland versus buitenland? Waar wordt het opgeslagen? Welke cloud wordt er gebruikt? Hoe wordt er omgegaan met data die oorspronkelijk afkomstig is van een hack of datalek? Kan de regering toelichten wat er precies mee bedoeld wordt dat het toezicht in beginsel

intern georganiseerd wordt? En wat wordt ermee bedoeld dat het externe toezicht van de AP als extra laag van controle en beoordeling fungeert, zo vragen de leden van de D66-fractie.

De leden van de PRO-fractie hebben zorgen over de ruime mogelijkheden om persoonsgegevens te verstrekken. De toelichting noemt als voorbeeld het delen van camerabeelden van een demonstratie nabij een defensieterrein met de burgemeester. Hoe wordt voorkomen dat burgers die gebruikmaken van hun demonstratierecht hierdoor worden ontmoedigd? Deze leden vragen daarnaast welke staten de minister als bondgenoot kan aanwijzen, en of de Kamer daarbij wordt betrokken. Verstrekking aan derde landen vindt volgens de toelichting plaats op grond van een uitzonderingsbepaling in de AVG, terwijl het Europees Comité voor gegevensbescherming stelt dat die uitzonderingen restrictief en niet structureel moeten worden toegepast. Hoe verhoudt zich dat tot elkaar?

Het vierde lid staat toe bij algemene maatregel van bestuur ontvangers aan te wijzen, zo nodig in afwijking van de waarborg dat geen gegevens worden verstrekt als dit een gevaar oplevert voor het recht op leven of andere fundamentele mensenrechten. In welke gevallen acht de regering dat aanvaardbaar en worden de belangen van betrokkenen bij iedere verstrekking meegewogen? Klopt het dat deze waarborg alleen geldt voor verstrekkingen op grond van het tweede lid van artikel 4.13, en niet voor reguliere verstrekkingen aan bondgenoten? Is zij bereid deze afwijkingsmogelijkheid volledig te schrappen? De leden van de PRO-fractie vragen hoe wordt gecontroleerd dat ontvangers de gegevens alleen voor het afgesproken doel gebruiken en welke bewaartermijnen voor hen gelden.

De leden van de PRO-fractie wijzen voorts op het vijfde lid, dat het mogelijk maakt in bijzondere gevallen persoonsgegevens te verstrekken aan andere instanties dan die in het eerste lid zijn genoemd, waarbij daarvan uitsluitend achteraf mededeling aan de AP wordt gedaan. De AP oordeelde in haar wetgevingstoets van september 2025 over de destijds gelijkluidende bepaling dat deze een vrijwel onbegrensde bevoegdheid impliceert. Daarbij merkte de AP bovendien op dat de bepaling zich niet verdraagt met aanwijzing 2.23 van de Aanwijzingen voor de regelgeving. Aan welke instanties en aan welke bijzondere gevallen moet hierbij worden gedacht en is de regering bereid deze bevoegdheid in de wettekst nader te clausuleren, dan wel toe te lichten waarom zij meent dat aan die aanwijzing wel is voldaan?

De leden van de PVV-fractie constateren dat artikel 4.13 het mogelijk maakt persoonsgegevens te delen met andere instanties en buitenlandse partijen. Met welke buitenlandse krijgsmachten, buitenlandse overheden en internationale organisaties kunnen persoonsgegevens van Nederlandse burgers of Nederlandse militairen worden gedeeld? Kunnen daarbij ook de gevoelige persoonsgegevens uit artikel 4.5 worden gedeeld? Zo ja, kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin

dit noodzakelijk is? Op welke manieren kunnen persoonsgegevens van Nederlandse burgers of Nederlandse militairen tijdens gezamenlijke oefeningen met buitenlandse krijgsmachten in buitenlandse handen terechtkomen, ook wanneer geen sprake is van een formele verstrekking van een gegevensbestand? Kunnen buitenlandse militairen tijdens gezamenlijke oefeningen rechtstreeks toegang krijgen tot Nederlandse systemen, sensorgegevens, camerabeelden, dronebeelden of andere gegevens waarin persoonsgegevens voorkomen? Zo ja, onder welke voorwaarden kan dat en wordt dergelijke toegang geregistreerd? Welke regels gelden wanneer persoonsgegevens van Nederlandse burgers of Nederlandse militairen tijdens een gezamenlijke oefening worden verwerkt in systemen van een buitenlandse krijgsmacht of internationale organisatie? Waar kunnen deze gegevens worden opgeslagen, wie kan daar toegang toe krijgen en welke bewaartermijnen gelden? Hoe wordt voorkomen dat een buitenlandse ontvanger gegevens voor een ander doel gebruikt dan waarvoor Defensie ze heeft verstrekt of deze verder deelt met een ander land of andere organisatie? Kan Defensie voorkomen dat persoonsgegevens die tijdens een gezamenlijke oefening met een buitenlandse partner worden gedeeld zonder Nederlandse toestemming verder worden verstrekt aan derde landen of andere organisaties? Zo nee, in welke gevallen kan dit toch gebeuren? Welke controle houdt Nederland over persoonsgegevens nadat deze aan een buitenlandse partij zijn verstrekt? Kan Defensie eisen dat gegevens worden verwijderd en controleren of dat daadwerkelijk gebeurt? Wordt iedere verstrekking vastgelegd, zodat achteraf kan worden gecontroleerd welke gegevens zijn gedeeld, met wie, met welk doel en op welke grond?

De leden van de PVV-fractie constateren dat artikel 4.13 het mogelijk maakt om bij algemene maatregel van bestuur nieuwe ontvangers aan te wijzen. Waarom geldt hiervoor niet dezelfde verplichting als bij artikel 4.19 om een uitbreiding vervolgens zo snel mogelijk bij wet te regelen? Wordt de Tweede Kamer periodiek geïnformeerd over het aantal verstrekkingen aan buitenlandse partijen, de categorieën ontvangers en de soorten persoonsgegevens die zijn gedeeld? Hoe beoordeelt Defensie vooraf de cyberveiligheid van buitenlandse krijgsmachten, overheden en internationale organisaties waarmee persoonsgegevens worden gedeeld? Welke minimumeisen worden daarbij gesteld? Hoe wordt het risico beperkt dat persoonsgegevens van Nederlandse militairen die aan buitenlandse partijen zijn verstrekt door cyberaanvallen, spionage of datalekken uiteindelijk in handen van vijandige mogendheden terechtkomen?
Wordt de Tweede Kamer geïnformeerd wanneer blijkt dat persoonsgegevens die Defensie aan een buitenlandse partij heeft verstrekt door een cyberaanval, datalek of andere beveiligingsinbreuk mogelijk in onbevoegde of vijandige handen zijn terechtgekomen?

De leden van de BBB-fractie vragen waarom bij uitbreiding van de categorieën personen of instanties aan wie persoonsgegevens structureel kunnen worden verstrekt geen verplichting geldt om aansluitend een wetsvoorstel tot regeling van die uitbreiding in te dienen.

Hoofdstuk 5, algemeen

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de zorgen die leven bij de militaire vakbonden over de voorliggende wet. Naar aanleiding hiervan hebben de leden nog enkele vragen. Kan de regering aangeven in welke situaties verloven en werkschema's kunnen worden ingetrokken en/of andere afspraken tussen werkgever en werknemer kunnen worden opgeschort, op basis van deze wet? Waar loopt de regering op dit moment tegenaan dat deze verruiming nodig zou zijn? De vakbonden hebben aangegeven dat er over deze vorm van de wet niet formeel is overlegd, terwijl er, zo stellen de vakbonden, op zijn minst een formele overlegplicht is en op sommige punten zelfs een overeenstemmingsvereiste van toepassing kan zijn. Wanneer gaat u formeel met de vakbonden in overleg over de thans voorliggende wet en is er dan nog ruimte voor open en reëel overleg en eventuele wijzigingen?
In de toelichting inzake de voorgestelde aanpassing van artikel 1b van de WAD worden door de regering enkele voorbeelden genoemd, die wellicht op basis van huidige wet- en regelgeving reeds kunnen, maar de voorgestelde wijziging gaat veel verder. De gehele wet en daaronder vallende wet- en regelgeving kan buiten werking worden gesteld. Kan de regering aangeven welke delen wel en welke niet buiten werking kunnen worden gesteld en welke "checks and balances" daaraan gekoppeld worden?

Artikel 5.1

Defensie verstuurt nu al een vrijwillige Defensie-enquête. De leden van de PVV-fractie willen daarom precies weten wat artikel 5.1 verandert ten opzichte van de huidige situatie.
Welke bevoegdheden krijgt Defensie door artikel 5.1 die Defensie nu nog niet heeft?
Kan de regering in één overzicht aangeven wat ten opzichte van de huidige Defensie-enquête verandert wat betreft doelgroep, wijze van benaderen, gebruik van de Basisregistratie Personen, persoonsgegevens, gezondheidsgegevens en bewaartermijnen? Op welke wettelijke grondslag worden de huidige enquête en de daarbij behorende persoonsgegevens verwerkt en waarom is die grondslag volgens de regering niet voldoende voor hetgeen artikel 5.1 mogelijk maakt? Welke gezondheidsgegevens kunnen op grond van artikel 5.1 worden verwerkt?
Kan de regering drie concrete voorbeelden geven en per voorbeeld aangeven waarom Defensie deze gegevens voor werving nodig heeft?
Welke bewaartermijn geldt op dit moment en welke bewaartermijn gaat na inwerkingtreding gelden? Wordt deze termijn verruimd?
Worden gegevens verwijderd wanneer iemand aangeeft geen belangstelling te hebben voor Defensie? Zo nee, waarom niet en hoe lang worden deze gegevens dan nog bewaard?
Kan de regering bevestigen dat artikel 5.1 uitsluitend ziet op werving en op zichzelf geen grondslag biedt om iemand te verplichten de enquête in te vullen, op gesprek te komen, aan een selectie of keuring deel te nemen

of daadwerkelijk op te komen? Kunnen gegevens die iemand vrijwillig voor de enquête verstrekt later worden gebruikt om te bepalen wie wordt geselecteerd, gekeurd of opgeroepen wanneer onderdelen van het Dienmodel verplicht worden? Zo ja, op welke wettelijke grondslag? Zo nee, kan de regering bevestigen dat daarvoor nieuwe wetgeving nodig is? Wat gebeurt er met reeds verzamelde gegevens wanneer de regering het doel waarvoor deze gegevens worden verwerkt in de toekomst zou willen uitbreiden naar selectie voor een verplichtend Dienmodel, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de CDA-fractie lezen dat met artikel 5.1 het mogelijk wordt gemaakt om ten behoeve van de aanstelling van militaire ambtenaren een enquête te versturen aan jongeren in de leeftijd van zeventien tot en met zevenentwintig jaar. De regering benadrukt in de toelichting dat het invullen van de enquête vrijwillig is. Deze leden vragen of artikel 5.1 ook een grondslag biedt voor het (mogelijk in de toekomst) verplicht stellen van het invullen van de enquête, om daarmee invulling te kunnen geven aan de uitwerking van de in het coalitieakkoord afgesproken selectieve opkomstplicht (Kamerstuk 33 763, nr. 176). Zo niet, waarom is deze mogelijkheid in dit wetsvoorstel nog niet meegenomen? Deze leden vragen verder welke concrete gevolgen een antwoord op de enquête voor een jongere kan hebben. Kan een respondent op basis van de antwoorden bijvoorbeeld worden benaderd voor een bepaalde functie of dienvorm, in een bepaalde geschiktheids- of interessecategorie worden geplaatst, of worden uitgesloten van een vervolgtraject?

Artikel 6.1

De leden van de PVV-fractie vinden dat Defensie snel materieel moet kunnen aanschaffen wanneer de tijdige gereedstelling in het geding is. Jarenlange aanbestedingsprocedures mogen niet betekenen dat onze militairen te laat over noodzakelijke wapens, munitie of ander materieel beschikken. Kan de regering vijf concrete voorbeelden geven van defensieaankopen die de afgelopen jaren zijn vertraagd door aanbestedingsregels en aangeven hoeveel tijd daarbij verloren is gegaan? Welke uitzonderingen kan Defensie op dit moment al gebruiken en wat voegt artikel 6.1 daar precies aan toe? Welk deel van de huidige vertraging bij defensieaanbestedingen wordt veroorzaakt door wet- en regelgeving en welk deel door interne procedures binnen Defensie? Hoeveel tijd verwacht de regering met artikel 6.1 te kunnen besparen? Hoe verhoudt artikel 6.1 zich tot de Taskforce Versnellen Inkoop? Welk deel van de extra defensie-uitgaven komt momenteel terecht bij Nederlandse bedrijven en is de regering bereid daar periodiek over te rapporteren? Hoe kan de ruimte die artikel 6.1 biedt bijdragen aan het versterken van de Nederlandse productie van munitie, drones, wapensystemen, reserveonderdelen en andere strategische defensiegoederen?

Welke productiecapaciteit wil de regering de komende vijf en tien jaar in Nederland opbouwen en voor welke essentiële wapensystemen, munitie

en onderdelen is Nederland momenteel sterk afhankelijk van buitenlandse leveranciers? Welke ruimte bieden de aanbestedingsregels om bij wezenlijke veiligheidsbelangen te kiezen voor productie in Nederland of voor Nederlandse bedrijven? Hoe voorkomt de regering dat snelheid bij de aanschaf ten koste gaat van de strategische opbouw van de Nederlandse defensie-industrie?
Is de regering bereid vaker langjarige contracten, afnamegaranties en waar nodig voorfinanciering te gebruiken zodat Nederlandse defensiebedrijven productiecapaciteit kunnen opbouwen? Tegen welke vergunningen, stikstofregels, netcongestie, ruimtelijke procedures of andere overheidsregels lopen Nederlandse defensiebedrijven aan wanneer zij hun productie willen uitbreiden? Welke daarvan worden door deze wet opgelost?
Hoe wordt voorkomen dat Defensie sneller kan inkopen, maar Nederlandse producenten vervolgens jarenlang moeten wachten voordat zij hun productie kunnen uitbreiden?
Worden kleine en middelgrote Nederlandse defensiebedrijven en startups voldoende betrokken bij versnelde inkoop, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Artikel 7.2

Wat verandert artikel 7.2 precies ten opzichte van de huidige mogelijkheden voor medische keuringen? Voor welke functies of situaties kunnen nieuwe of aanvullende medische keuringen plaatsvinden? Welke rol speelt de totale operationele inzetbaarheid bij deze keuringen? Kunnen de resultaten worden gebruikt bij functietoewijzing, selectie of het in dienst houden van militair personeel? Zo ja, welke waarborgen gelden daarbij? Welke mogelijkheden heeft een militair om tegen de uitkomst van een medische keuring op te komen, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

Artikel 7.3

De leden van de PVV-fractie begrijpen dat in uitzonderlijke omstandigheden tijdelijk van regels voor defensiepersoneel moet kunnen worden afgeweken om onze krijgsmacht gereed te krijgen. Zo'n bevoegdheid mag echter geen oplossing worden voor structurele personeelstekorten, slechte planning of problemen die Defensie zelf had kunnen voorkomen. Waarom zijn de bestaande mogelijkheden onvoldoende? Kan de regering drie concrete voorbeelden geven waarin artikel 7.3 noodzakelijk zou zijn? Aan welke objectieve criteria moet worden voldaan voordat de Minister van Defensie kan besluiten dat de goede voortgang van de gereedstelling in het geding is? Wie toetst of een afwijking daadwerkelijk noodzakelijk en proportioneel is? Van welke bepalingen kan met deze bevoegdheid worden afgeweken en welke grenzen blijven altijd gelden? Hoe worden de veiligheid, gezondheid en rechtspositie van militairen beschermd wanneer van de normale regels wordt afgeweken? Welke rol hebben vakbonden en

medezeggenschapsorganen voordat van deze bevoegdheid gebruik wordt gemaakt?

Hoe wordt voorkomen dat artikel 7.3 wordt gebruikt om structurele personeelstekorten op te vangen? Een afwijking kan maximaal twee jaar gelden en eenmaal met maximaal één jaar worden verlengd. Aan welke voorwaarden moet een verlenging voldoen? Kan na afloop van maximaal drie jaar voor dezelfde of vrijwel dezelfde situatie opnieuw een afwijking worden vastgesteld? Zo ja, hoe wordt voorkomen dat een tijdelijke afwijking feitelijk structureel wordt? Wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de reden, duur, omvang en gevolgen van iedere toepassing, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

De leden van de CDA-fractie lezen dat gezondheidsmonitoring via ‘wearables’ mogelijk wordt gemaakt. Deze leden vragen in hoeverre wearables nu al worden gebruikt door Defensie en, indien dit niet het geval is, wanneer Defensie het gebruik hiervan wenst te implementeren.

De leden van de BBB-fractie vragen welke termijn de regering hanteert tussen het besluit tot toepassing van artikel 1b WAD en de schriftelijke mededeling daarvan aan beide Kamers.

Artikel 8.1

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de duidelijke kritiek van de Raad van State op het voornemen van de regering om een vangnetbepaling op te nemen in de voorliggende wet. Hierover hebben deze leden enkele vragen. Waarom heeft de regering de aanbeveling van de Raad van State om de vangnetbepaling te schrappen niet overgenomen? Kan de regering toelichten hoe geborgd wordt dat via de vangnetbepaling in de praktijk ingrijpende beperkingen van rechten van burgers of bedrijven worden gerealiseerd? Heeft de regering overwogen om het uitgangspunt van de regering dat het gaat om voorzieningen die ook via de reguliere weg gerealiseerd zouden kunnen worden zonder dat dat aanleiding zal geven tot diepgaande discussies van staatsrechtelijke aard, dan wel dat toepassing ervan in beginsel slechts aan de orde zal zijn bij situaties waarin door de snelle ontwikkelingen op technisch vlak en geopolitieke ontwikkelingen besluitvormingsprocessen en regelgevingskaders achterlopen op de feitelijke ontwikkelingen, tot uitdrukking te brengen in de wettekst van artikel 8.1? Hoeveel tijd duurt naar verwachting van de regering het doorlopen van een procedure in de zin van voorgesteld artikel 8.1 en kan de regering dit uitsplitsen?

De leden van de PVV-fractie begrijpen dat zich situaties kunnen voordoen die de wetgever vooraf niet heeft voorzien en waarin snel moet worden gehandeld. Artikel 8.1 kan daarvoor een laatste vangnet bieden. De betrokkenheid van de Afdeling advisering van de Raad van State en de voorafgaande betrokkenheid van beide Kamers zijn daarbij belangrijke waarborgen. Kan de regering bevestigen dat ook voor een verlenging opnieuw de procedure van artikel 8.1 moet worden gevolgd, waaronder

het horen van de Afdeling advisering van de Raad van State en het voorleggen aan beide Kamers? Kan de regering vijf concrete voorbeelden geven waarin artikel 8.1 noodzakelijk kan zijn? Aan welke objectieve criteria moet worden voldaan voordat sprake is van een belemmering of onaanvaardbare vertraging die toepassing van artikel 8.1 rechtvaardigt? Zijn er naast de bepalingen die artikel 8.1 zelf uitsluit nog categorieën regels waarvan volgens de regering nooit met deze bevoegdheid zou moeten worden afgeweken? Hoe wordt voorkomen dat artikel 8.1 wordt gebruikt voor problemen waarvan nu al bekend is dat zij bestaan en waarvoor dus een normale wettelijke oplossing kan worden geregeld? Hoeveel tijd verwacht de regering met artikel 8.1 te kunnen besparen ten opzichte van een normale wetswijziging? Hoe wordt tijdens de toepassing gewerkt aan een structurele oplossing, zodat dezelfde tijdelijke afwijking niet telkens opnieuw nodig is? Wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over iedere toepassing, de bepalingen waarvan wordt afgeweken, de duur, de reden en de voortgang van de structurele oplossing?

De leden van de PVV-fractie willen voorkomen dat parlementaire controle wordt verward met operationele bemoeienis. De krijgsmacht moet kunnen handelen en oefenen zonder dat de Tweede Kamer ieder operationeel besluit vooraf moet goedkeuren. Bij zulke ruime wettelijke bevoegdheden moet de Kamer wel kunnen controleren hoe deze worden gebruikt. Kan de regering per belangrijke bevoegdheid aangeven wanneer de Tweede Kamer vooraf wordt betrokken, wanneer zij achteraf wordt geïnformeerd en wanneer geen afzonderlijke informatieplicht geldt? Is de regering bereid periodiek in één overzicht te rapporteren hoe vaak de belangrijkste afwijkings- en gegevensbevoegdheden zijn gebruikt, hoe lang deze hebben geduurd en waarom zij noodzakelijk waren? Kan daarin afzonderlijk worden gerapporteerd over afwijkingen van regels voor de fysieke leefomgeving, verlengingen van bewaartermijnen, verwerking van gevoelige persoonsgegevens, verstrekking aan buitenlandse partijen en tijdelijke afwijkingen van regels voor defensiepersoneel? Hoe wordt de Kamer geïnformeerd wanneer operationele of staatsveiligheidsbelangen verhinderen dat informatie openbaar wordt verstrekt? Kan deze informatie vertrouwelijk met de Kamer worden gedeeld?
Welke algemene maatregelen van bestuur op grond van deze wet worden vooraf aan de Kamer voorgelegd en voor welke geldt geen voorhangprocedure? Is de regering bereid bij de evaluatie ook in kaart te brengen welke bevoegdheden nauwelijks of nooit zijn gebruikt en welke in de praktijk te ruim blijken?

De leden van de CDA-fractie constateren dat artikel 8.1 een vangnetbepaling bevat waarmee bij koninklijk besluit ontheffing kan worden verleend van wettelijke voorschriften waarin dit wetsvoorstel niet al voorziet. De Afdeling advisering van de Raad van State vindt deze bevoegdheid buiten het staatsnoodrecht niet passend en adviseert om het artikel volledig te schrappen. De regering heeft dit advies niet gevolgd. Zij heeft wel voorafgaand advies van de Afdeling advisering en parlementaire instemming aan de procedure toegevoegd. Deze leden

begrijpen dat Defensie snel moet kunnen reageren op nieuwe militaire behoeften en technologische ontwikkelingen, maar hebben hier nog wel enkele vragen bij. Deze leden vragen of de vangnetbepaling kan worden gebruikt om taken, verplichtingen of kosten aan burgers, bedrijven of medeoverheden op te leggen. De nieuwe procedure verlangt vooraf advies van de Raad van State en instemming van beide Kamers. Deze leden vragen waarom de tijdwinst dan nog zo groot zou zijn dat een afwijking van formele wetgeving zonder formele wetswijziging noodzakelijk blijft? Hoeveel tijd verwacht de regering met artikel 8.1 te besparen ten opzichte van een spoedige algemene maatregel van bestuur of een gerichte spoedwet?

De leden van de CDA-fractie vragen waarom voor nieuwe technologieën niet kan worden gewerkt met een gerichte experimenteerbepaling of een tijdelijke vergunning.

De leden van de CDA-fractie lezen dat de Raad van State de regering adviseert met de grootst mogelijke urgentie te onderzoeken of noodrechtelijke bepalingen in andere wetten dan de Omgevingswet moeten worden aangepast. Deze aanbeveling is niet als concrete opdracht of planning in het wetsvoorstel opgenomen. Deze leden vragen of de regering uitvoering geeft aan deze aanbeveling. Zo ja, welke wetten worden onderzocht en wanneer wordt de Kamer hierover geïnformeerd?

De leden van de BBB-fractie vragen op basis van welke toets de regering vaststelt dat een belemmering of vertraging voldoende spoedeisend is om de vangnetbepaling toe te passen.
De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van Artikel 8.1. De regering kiest ervoor om de vangnetbepaling niet te schrappen, ondanks de kritiek van de Raad van State. Waarom acht de regering dit artikel noodzakelijk? Het lijkt erop dat hiermee een mogelijkheid wordt gecreëerd voor Defensie om zo ongeveer elke mogelijke wet te omzeilen, kan de regering hierop reageren? Hoe wordt ook hier getoetst of de minister zich werkelijk inzet om een activiteit onder te brengen bij andere wettelijke borging? Is de regering bereid daarvoor concrete stappen en een onafhankelijke controlerende instantie aan te wijzen? Zo nee, waarom niet?

Toelichting Bijlage I

De leden van de D66-fractie vragen op welke manier belanghebbenden inspraak kunnen hebben op de in bijlage I bij het wetsvoorstel genoemde activiteiten nu voor die activiteiten geen afzonderlijk besluit in bestuursrechtelijke zin meer nodig is. Is het wegvallen van de noodzaak tot het nemen van een besluit en daarmee het wegvallen van de mogelijkheid tot bezwaar en beroep met betrekking tot de in bijlage I genoemde activiteiten geen afbreuk van de rechtsbescherming van belanghebbenden en van de rechtsstaat in bredere zin?

De leden van de PVV-fractie zijn positief over het uitgangspunt dat Defensie bepaalde militaire activiteiten sneller en intensiever moet kunnen uitvoeren. Militairen moeten kunnen oefenen onder omstandigheden die zoveel mogelijk lijken op de omstandigheden waarin zij daadwerkelijk moeten optreden. Kan de regering per activiteit in Bijlage I aangeven tegen welke concrete wettelijke beperking Defensie nu aanloopt en welk operationeel voordeel de voorgestelde afwijking oplevert? Zijn de in Bijlage I opgenomen maximale aantallen, locaties, tijdvakken en andere beperkingen gebaseerd op wat militair noodzakelijk is of op wat binnen de huidige milieu- en andere regels haalbaar werd geacht? Bieden de mogelijkheden voor helikopters, drones en andere onbemande systemen voldoende geografische ruimte om grootschalig en realistisch te oefenen? Welke activiteiten die Defensie voor een realistische gereedstelling noodzakelijk vindt ontbreken nog in Bijlage I en waarom?

De leden van de CDA-fractie lezen dat er in de 11 bestaande laagvlieggebieden gebruik wordt gemaakt van een toetsgemiddelde, waarbij bij minder gebruik dan het toetsgemiddelde het aantal uren blijvend verlaagd wordt. Deze leden vragen zich af of deze systematiek behouden blijft in het wetsvoorstel. Daarnaast lezen deze leden dat het aantal testruns voor de F-35 in Woensdrecht is beperkt door de stikstofregels en onvoldoende is om aan de internationale taak te voldoen. Deze leden vragen zich af hoeveel testruns we tekort komen (absoluut en in %) en in welke mate dit wetsvoorstel dit zou kunnen corrigeren. Dezelfde vraag hebben deze leden over de stikstofbeperking in het onderhoud van het Nederlandse motorendepot voor de F-35.

De leden van de CDA-fractie vragen zich af hoe de verdrievoudiging van de beschikbare (geluids)ruimte zich verhoudt tot de stelling dat geoefend wordt binnen de vergunde geluidsruimte. Deze leden lezen dat er ook geoefend dient te worden met het werpen van explosieve voorwerpen vanuit UAS en dat enkele terreinen hiervoor geschikt zijn. Welke oefenterreinen zijn dit? Begrijpen deze leden het goed dat er dus niet geoefend kan worden met het werpen van explosieve voorwerpen vanuit UAS op zee?

De leden van de CDA-fractie lezen dat het op hoge snelheid varen met kleine en grote vaartuigen op de Waddenzee tussen het Marsdiep en de Marnewaard wordt gespreid tot maximaal 100 dagen per kalenderjaar, terwijl verderop in de tekst staat dat het gaat om maximaal 100 keer per kalenderjaar. Deze leden vragen de regering om te verhelderen dat het niet om keren, maar om aantallen dagen gaat.

De leden van de CDA-fractie lezen dat er ruimte wordt gecreëerd voor elektrisch aangedreven onbemande voer- en luchtvaartuigen. Deze leden vragen zich af waarom vaartuigen ontbreken in deze opsomming. Daarnaast vragen deze leden waarom er gekozen is voor een beperking ten aanzien van de energiebron, immers zouden ook andere bronnen dan elektriciteit gebruikt kunnen worden.

De leden van de CDA-fractie lezen dat de benodigde opslag de thans vergunde hoeveelheden in zeer ruime mate overstijgt. Deze leden vragen zich af in welke kwantitatieve mate dit het geval is. Daarnaast lezen deze leden dat deze vrijstelling het mogelijk maakt dat er ruimte ontstaat om flexibel om te gaan met de opslag van gevaarlijke stoffen en materialen, waarbij de veiligheidsnormen mogelijk overtreden zullen worden. Deze leden vragen zich af welke veiligheidsnormen dit betreft en in welke mate deze overtreden kunnen worden.

De leden van de CDA-fractie lezen dat munitie op militaire luchthavens kan worden overgeslagen of gestald. In hoeverre wordt rekening gehouden met andere maatschappelijke belangen, zoals civiele luchtvaart en de uitbreiding van ASML nabij vliegveld Eindhoven.

De leden van de BBB-fractie constateren dat Bijlage I een groot aantal concrete activiteiten en locaties bevat, waaronder schietoefeningen, varen, opslag, vervoer van munitie of gevaarlijke stoffen, legering en bouwwerkzaamheden. Deze leden vinden het van belang dat de gekozen begrenzingen aantoonbaar zijn gebaseerd op noodzaak en dat de stapeling rond dezelfde locaties zichtbaar blijft. Deze leden vragen de regering welke objectieve gegevens zijn gebruikt om de in Bijlage I opgenomen maximale aantallen dagen, locaties of andere begrenzingen per activiteit vast te stellen.

De leden van de BBB-fractie vragen welke informatie over regionale cumulatie aan beide Kamers wordt verstrekt wanneer Bijlage I later bij algemene maatregel van bestuur wordt gewijzigd.

Toelichting Bijlage II

De leden van de D66-fractie benadrukken dat gereedheid ook valt of staat met de gereedheid in de aanleveringsketen en de defensie-industrie. Hierover hebben deze leden enkele vragen. Op welke manier kijkt de regering naast deze wet ook naar langjarige oplossingen voor onder meer stikstof en netcongestie voor de defensie-industrie? Kan de regering aangeven of zij bereid is jaarlijks een ketentoets uit te voeren, waarin inzichtelijk wordt gemaakt in hoeverre de toeleveringsketen en de defensie-industrie in staat zijn om tijdig op te schalen en aan de vereiste gereedheid te voldoen? Hoe voorkomt de regering dat de wet wel belemmeringen voor Defensie wegneemt, terwijl bedrijven waarvan de gereedstelling afhankelijk is tegen dezelfde vergunning-, ruimte- of infrastructuurknelpunten blijven aanlopen (asymmetrische versnelling)? Waarom heeft de regering ervoor gekozen om geen horizonbepaling op te nemen in deze wet? Wat zegt dat over het voorgenomen tijdelijke karakter van deze wet? In hoeverre is, gedurende of na afloop van een periode van twee tot maximaal drie jaar van een afwijking in de zin van het voorgestelde artikel 1b, onder b, Wet ambtenaren defensie, een afwijking van eenzelfde onderdeel van de wet (opnieuw) mogelijk in het geval van nieuwe of gewijzigde ontwikkelingen? En zo ja, in welke

gevallen wel/niet en hoe wordt dan geborgd dat de tijdelijke afwijkingsbevoegdheid niet wordt gebruikt voor structurele afwijkingen?

De leden van de PVV-fractie vragen of de regering per categorie in Bijlage II kan aangeven in welke concrete situaties zij verwacht hiervan gebruik te maken. Waarom zijn deze activiteiten niet rechtstreeks in Bijlage I opgenomen en wanneer kiest Defensie voor een gereedstellingsbesluit op grond van Bijlage II? Welke mogelijkheden biedt Bijlage II om met drones en andere onbemande systemen buiten bestaande militaire terreinen te oefenen?
Hoe wordt voorkomen dat het gebruik van Bijlage II alsnog wordt vertraagd door langdurige interdepartementale afstemming, onderzoeken of andere procedures?

De leden van de CDA-fractie lezen dat Defensie wil oefenen met verschillende typen drones en in verschillende omstandigheden en het daarbij kan gaan om de MQ-9 Reaper en de X-300 Integrator. Deze leden vragen of het kabinet kan verduidelijken dat het niet enkel om deze twee types drones gaat, maar dat dit voorbeelden betreffen.

De leden van de CDA-fractie lezen dat er nog geen aangewezen locatie is voor amfibische oefeningen. Met dit wetsvoorstel wordt het mogelijk gemaakt dat de minister van Defensie een of meerdere locaties aanwijst. Deze leden vragen zich af hoe deze aanwijzing zich verhoudt tot het NPRD.

De leden van de CDA-fractie lezen dat de minister een ontheffing kan verlenen voor nader aan te wijzen zeehavens om het afmeren van militaire vaartuigen mogelijk te maken. Deze leden vragen zich af in hoeverre deze zeehavens daarvoor gecompenseerd worden.

De leden van de BBB-fractie constateren dat Bijlage II juist categorieën bevat die ook buiten militaire terreinen kunnen worden uitgevoerd, zoals laagvliegen, graafactiviteiten, verzamelgebieden, het gebruik van onbemande luchtvaartuigen, militaire mobiliteit, legering en infrastructurele aanpassingen. Daardoor kunnen ook landbouwgrond, lokale infrastructuur, bedrijven en woongebieden rechtstreeks worden geraakt. Deze leden vragen de regering welke voorkeursvolgorde geldt bij de keuze tussen uitvoering op bestaand defensieterrein en uitvoering daarbuiten.

De leden van de BBB-fractie vragen welke criteria bepalen of particuliere of agrarische grond voor een activiteit uit Bijlage II in beeld komt. Deze leden vragen hoe volledige en tijdige compensatie wordt geborgd wanneer een activiteit uit Bijlage II aantoonbare schade of gebruiksbeperkingen veroorzaakt voor een grondeigenaar of ondernemer.

De voorzitter van de commissie,
Paternotte

De adjunct-griffier van de commissie,
Manten